

LAISVĖ

BALANDIS

1972

JAUNIMO
METAI

ŠIAME NUMERYJE:

Alė Rāta

AMŽINOJI LAISVĖS GIESMĖ

Adolfas Damušis

PROFESORIUS ZENONAS IVINSKIS

Zenonas Ivinskis

VEIKSNIAI, APSPRENDĘ MANO
PASAULĖŽIŪRĄ

Anatolijus Kairys

PARTIZANO IDEALAS REALYBĖJE

Antanas Klimas

NESIBAIGIĄS GINČAS

Juozas Kojelis

TEZĖS, AKSIOMOS IR PAGUNDOS
LIETUVIŠKAME DIALOGE

V. Prižgintas

PROF. DR. ZENONO IVINSKIO
DARBŲ BIBLIOGRAFIJA

SOVIETINAMAS LIETUVOS ŽMOGUS

ŽVILGSNIAI Į ĮVYKIUS IR SPAUDĄ

NR. 54 (91)

Lietuvių Fronto Bičiulių
Vyr. Taryba
6441 So. Washtenaw Ave.
Chicago, Ill. 60629

Dr. Kazys Ambrozaitis, Chesterton, Indiana

Dr. Zigmas Brinkis, Los Angeles, Calif.

Dr. Petras Kisielius, Cicero, Illinois

Dr. Antanas Klimas, Rochester, New York

Pilypas Narutis, Chicago, Illinois

Levas Prapuolenis, Chicago, Illinois

Antanas Sabalis, Woodhaven, New York

Leonardas Valiukas, Los Angeles, California

Lietuvių Fronto Bičiulių vyr. tarybai taip pat priklauso LFB kraštų pirmininkai ir "Į Laisvę" redaktoriaus

Europos Lietuvių Fronto Bičiulių Valdyba
Dr. Kajetonas J. Čeginskas (Švedija), sekretorius

Jurgis Barasas (Vokietija), išdininkas

Alina Grinienė (Vokietija), biuletenio redaktorė

Kun. Bronius Liubinas (Vokietija), ELI vedėjas

J. A. V. ir Kanados Lietuvių Fronto Bičiulių Centro Valdyba

Juozas Mikonis, pirmininkas
24526 Chardon Road
Cleveland, Ohio 44143

Dr. Juozas Skrinška, vicepirmininkas

Dr. Česlovas Kuras, vicepirmininkas Kanadai

Vladas Palubinskas, sekretorius

Juozas Žilionis, išdininkas

Vytautas Petrulis, išdo sekretorius

Vincas Akelaitis, biuletenio redaktoriaus

Rankraščiai, nuotraukos ir knygos siunčiamos redaktoriaus adresu:

Post Office Box 34461

Los Angeles, Calif. 90034

Metinė "Į Laisvę" žurnalo prenumerata Australijoje, JAV-se ir Kanadoje — 5.00 doleriai, visur kitur — 3.00 doleriai; atskiuro numerio kaina — 2.00 doleriai.

Užsakymus ir prenumeratos mokestį siųsti administracijos adresu:

Mr. Aleksandras Kulnys

Post Office Box 34461

Los Angeles, Calif. 90034

U.S.A.

KU biblioteka

000 005 0000 7

TURINYS

Skaitytojų žodis	2
Juozas Kojelis: Tezės, aksiomos ir pagundos lietuviškame dialoge	4
Zenonas Ivinskis: Veiksniai, apsprendę mano pasaulėžiūrą	13
Adolfas Damušis: Profesorius Zenonas Ivinskis	15
Antanas Klimas: Nesibaigęs ginčas: baltų ir slavų kalbų santykiai	21
Dr. C. M.: Sovietinamas Lietuvos žmogus	33
Solidarumas su tauta	39
Laisvinimo veiksmuose	46
Lietuvių Fronto Bičiulių gretose	54
Spauda, radijas, knygos	62
“Į Laisvę” vedamieji	79

**“Į LAISVĘ” — lietuvių politikos žurnalas.
Leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai.**

“Į LAISVĘ” (TOWARD FREEDOM), Lithuanian magazine of politics, published three times a year by the Friends of the Lithuanian Front.

Juozas Kojelis, Redaktorius/Editor
Post Office Box 34461
Los Angeles, California 90034

Aleksas Kulnys, Administratorius/Circulation Manager
Post Office Box 34461
Los Angeles, California 90034

Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slapyvardžiu ar inicialais, nebūtinai reiškia ir redakcijos nuomonę.

Lietuva atgims

Linkėjimai "Į Laisvę ir visiems LF bičiuliams bātų: išlaikyti gyvą lietuvišką laisvės kovą dvasiį ir stiprinti pastangas, kad mūsų tauta, eidama per išeivijos ākanas ir audringą šių dieny pasaulį, laimingai pasiektų laisvės ir nepriklausomo gyvenimo. Remkime savo veiklą į prof. Šalkauskio nužymėtus ideologinius principus: lietuovybę, krikščionybę ir demokratiją. Mūsų pasaulyje tiek daug bedieviškos nihilistinės dvasios; turime budėti, turime kovoti, turime nepailsti. O svarbiausia, turime neprarasti gyvo tikėjimo Visagaliu, jog jo globoje atgims Lietuva ir atsinaujins visas pasaulis.

Labai liūdna, netekus bičiulio prof. Zenono Ivinskio. Jį mylėjau, kaip savo brolių. Viešpats suteiks jam amžiną laimę, kurios jis troško ir kurios jis nusipelno. Saugokime ir branginkime likusius LF kovos veteranus, prašydami Dievulio duoti jiems jėgų, sveikatos ir ilgiausių metų.

Dr. Vytautas A. Dambava
Buenos Aires, Argentina

"Į Laisvę" laukiama

"Į Laisvę" visada laukii ir sulaukęs skubu versti lapą po lapo, nes jų kiekviename yra vis kas nors įdomaus, širdžiai mielo ...

Kun. Bronius Liubinas
Kaiserslautern, Vokietija

Sveikinimai iš Australijos

Sveikinu "Į Laisvę" iš tolimos Australijos, o redakcijai ir administracijai linkiu darbiny 1972 metų. Žurnalas mūsų padangėje labai laukiamas.

Aug. Kubilius
Edwardstown, Australija

\$11.80 skirta 1972 metų prenumeratoriai apmokėti. Sveikinu redaktorių, buvusį gimnazijos Kražiuose draugą. Žurnalui linkiu geriausios sėkmės.

Iz. Geštartas
Brunswick, Australija

"Į Laisvę" reikia išlaikyti

Aš žinau, kad "Į Laisvę" turi daug sunkumų ir reiktų ieškoti daugiau skaitytojų, bet žurnalo leidimo nereiktų sustabdyti, nes jis yra tikrai įdomus ir reikalingas mūsų išsklaidyti tautai.

J. Valaitis
Hamburg, Vokietija

Žurnalas įdomus

Šiandien gavome "Į Laisvę" 1971 m. gruodžio mėn. numerį. Labai dėkoju. Žurnalas įdomus ir lengvai skaitomas. Būčiau dėkingas, jeigu jūs ir ateityje jį siuntinėtumėte II Pasaulio Lietuvių Jaunimo Kongreso būstinei.

Romas Sakadolskis
II PLJK Kom. Pirmininkas

Sukilimų dar bus

"Į Laisvę" 1971 m. gruodžio mėn. numeris turiningas. Straipsniai nagrinėja rimtas problemas, paryškina Lietuvos praeities įvykius, puoselėja idėjas ateities kovai. Akis kritiškai užkliuvo už vieno dr. P. Kisieliaus straipsnyje teigimo: "1941 metų lietuvių tautos sukilimas Lietuvos sukilimų istorijoje yra pats paskutinis sukilimas, ir vis prieš tą patį okupantą — rusą". Juk negalima tvirtinti, kad tai paskutinis sukilimas prieš rusą. Tegu tik kiniškoji meška tą rusą pajudina, pamatysime, kiek daug Europos tautų su okupantu pradės suvedinėti sąskaitas.

Balys Brazdžionis
Chicago, Illinois

Fatališka klaida

Noriu atkreipti skaitytojų dėmesį į tai, kad St. Lozoraitis, jr., savo straipsnyje "1941 metų sukilimas ("Į Laisvę" nr. 52-89) daro stambią klaidą, teigdamas, jog "Lietuva atsisakė sudaryti sąjungą su galinga nacių Vokietija ir pulti Lenkiją".

Laikau reikalinga patikslinti, jog tokios sąjungos Vokietija Lietuvai nesūlė, nei karui su Lenkija artėjant, nei jam faktiškai jau prasidėjus. Karo išvakarėse per Vokietijos pasiuntinį Lietu-

vai dr. Zechliną Kaune, o karui jau prasidėjus, ir per mane Berlyne iš vokiečių pusės buvo padarytas draugiškas diplomatinis patarimas nepraleisti progos atsiimti Vilnių ir Vilniaus kraštą, kad tos srities neužgrobty rusų raudonoji armija.

Mano giliu įsitikinimu, susilaikydami 1939 m. nuo žygio į Vilnių, mes padarėme fatališką klaidą, nes jau rugsėjo mėn. pirmoje pusėje buvo išaiškėję, kad Lenkija, 19 metų neteisėtai išlaikiusi okupuotą Vilnių ir Vilniaus kraštą, nepajėgia apsiginti nuo išorinio pavojaus.

Tas ano meto mūsų vyriausybės nepasiztiarėjimas savo karinėse ir politinėse pasekmėse užtraukė Lietuvai rusų įgulas, o 1940 m. ir valstybinės nepriklausomybės praradimą.

Kazys Škirpa
Washington, D. C.

Kryptis gera

Žurnale daug originalių straipsnių, įvairių autorių, naujų minčių. Vienu žodžiu, skerspūvis įdomus ir įvairus. Šia kryptim vairuok "Į Laisvę" ir toliau.

Dr. Antanas Razma
Joliet, Ill.

Rezistencinė linija

Į LAISVĘ 1971 gruodžio nr. rodo sustiprėjus žurnalo vientisą liniją, kurią galėtum pavadinti rezistencine — nukrypimą į padėties vaizdavimą Lietuvoje, į Lietuvos praeities pasipriešinimo žmones ir į kovos galimybes laisvajame pasauly.

"Darbininkas"
1972.I.28

Neatitrūkta nuo realybės

Žurnalo naujo numerio (Į Laisvę" nr. 53/90 — red.) visa medžiaga sukaupta ir pateikta neatkištinai. Problemos keliamos ir svarstomos labai konkrečiai, neatitrūkus nuo realybės, tačiau neišleidžiant iš akių ir gilaus idejinio pagrindo. Visa tai teikia žurnalui tvirtą stabilumą jo ginamose pozicijose, neatsisakant tačiau respekto bei dėmesio ir kitų nuomonėms, jeigu tik jos

nėra akivaizdi priešgina lietuvių tautos didžiajam laisvės siekimui.

"Draugas", kultūrinis priedas
1972.I.15

Numerio Sedevrukas

Vienas įdomiausių šio numerio ("Į Laisvę" nr. 53/90 — red.) straipsnių yra Vytauto Vaitiekūno "Raudonoji Kinija naujame vaidmenyje"... Velgt labai įdomiai į "Į Laisvę" 51-mame numery paskelbtą Antano Maceinos str. "Nuo ko mes bėgom?" atsiliepia Antanas Musteikis... Pats didžiausias (mano skoniui) aptariamo "Į Laisvę" numerio sedevrukas yra S. Giedrio (tik kam gi slapyvardis?) rašinėlis "Paleckii išlaisvinta, Chruščiovui aneksuota"... Dar trumpai prie gerų skaitinių grįžtant, tai Petro Kisieliaus "1941 metų sukilimo prasmės ieškojimas dabartyje" yra vienas iš tokių.

Alfonsas Nakas
"Naujienos", 1972.II.10

Reikšmingi įvykiai

Vis dėlto 1971 metais buvo du įvykiai, kurie gali turėti apčiuopiamas reikšmes politiniam išėjimui apsisprendimui ateinančių dešimtmetį. Kinijos priėmimas į JT tarpą... Antras reikšmingas įvykis, tai prof. A. Maceinos paskelbtas rašinys, parodantis, nuo ko daugumas lietuvių bėgo 1944 metais.

Vytautas P. Zubas
"Nepriklausoma Lietuva", 1972.II.2.

Bėgome nuo hibridų

"Nuo ko mes bėgome" straipsnyje prof. dr. A. Maceina nuogastauja, kad komunistas pradeda mūsų sąmonę dilti, užleisdamas vietą rusiškojo imperializmo negandui ir klausia, ar mes čia nedarome didžiulės klaidos.

Jeigu taip iš tikrųjų yra, tai man džiugu, nes masiškai buvo įpratę linkniuoti "komunistus" ir "bolševikus", o ne rusus imperialistus — mūsų krašto okupantus. Tiesiog stebėtinas naivumas. "Pradrėsk sovietinio žmogaus odą ir atrasi rusų", labai teisingai pastebi A. Musteikis straipsnyje "Bėgome nuo

(Nukelta į 32 psl.)

TEZĖS, AKSIOMOS IR PAGUNDOS LIETUVIŠKAME DIALOGE

JUOZAS KOJELIS

Ne tik dainos, muzika, rūbų stilius ir šukuosena išgyvena tam tikrus populiarumo ir nuosmūčio bangavimus, bet taip pat posakiai, frazės ir atskiri žodžiai. Dar taip neseniai visomis kalbomis (gal išskyrus rusiškai) visais linksniais ir skaičiais buvo kaitomas žodis *d i a l o g a s*. Jis rašalu tekėjo nuo žurnalistų ir grafomanų plunksnų, plaukė nuo lūpų visuomenininkų, politikų, įvairių hipokritų ir šiaip visokio plauko oratorių. Net Bažnyčia panūdo leistis į gyvesnį dialogą su bedieviais ir komunistais.

Šiuo metu populiarumo biržoje dialogo akcijos gerokai kritę, tačiau žmogiškųjų ir specialiai lietuviškųjų rūpesčių problematikoje be lietuviško dialogo išsiversti neįmanoma.

Dialogas esmiškai yra kolektyvinė tiesos ieškojimo priemonė. Jis gali turėti įvairių variantų ir įvairiems tikslams tarnauti. Lietuviškas dialogas spaudoje, visuomeniniame, politiniame, o taip pat ir kultūriniame gyvenime irgi reiškiasi įvairiausiais pavidalais. Pabandykime, panaudodami konkrečius pavyzdžius, su vienu kitu iš tų pavidalų susipažinti.

Dialogų pavidalai

Neprigirdinčių žmonių dialogą gali pavaizduoti toks vaizdelis iš

lietuviško kaimo gyvenimo. Anksčiau sėkmadienio rytą ūkininkas, pasiėmęs meškerę, eina pažuvauti į netolimą ežerėlį. Kitoje bulvių lauko pusėje ežia su kibiru rankoje pamelžusi karvę namo grįžta kaimynė. Ji sustoja ir šūkteli ūkininkui:

— Ei, Pranciškau, ar meškerioti eini?

— Ne, meškerioti.

— O jergutėliau, o aš maniau, kad meškerioti.

Ir kaimynai išsiskiria. Taip ne kartą ir mes, kalbėdami su kitais, išsiskiriame, supratę tik patys savo žodžius.

Neprigirdinčių žmonių dialogas (jei klausos nusilpimas tikras) paprastai nėra per daug kenksmingas, nes jis nėra piktas. Balsiau ir iš arčiau kalbėdami, pasikalbėjimo dalyviai susipratimo pasiekti gali. Lietuviškam susipratimui žymiai daugiau žalos padaro toks dialogas, kuriam pavaizduoti pavyzdį yra tekę matyti prieš porą metų Los Angeles Šv. Kazimiero parapijos bažnyčioje.

Sėkmadienį pamaldų metu visą kraštutinį suolą buvo užėmusi miela ir vaikučiais palaiminta losangeliečių šeimynėlė. Jau niesiems dalyviams pamaldos kiek pabodo, ir kokių 3 metų mergytė panūdo užvesti dialogą su gal kokiais metais vyresniu broliuku.

Ji apsikabino kaklą ir minutę ar dvi kažką šnibždėjo broliukui į ausį. Sunku pasakyti, ar jis ką suprato, bet už kelių minučių jis panorą pradėtą dialogą su sesute tęsti. Jis pamojo pirščiuku, ir sesytė prie jo burnos smalsiai pasuko galvytę. Broliukas nieko nebesakė, o tik mažajai dialogo partneri prispiovė ausį.

Sunku buvo susilaukyti pusbalšiu nesusijuokus, kad ir pamaldų metu, tačiau visai nėra juokinga, kai kalba suaugę žmonės rimtais klausimais, ir vienas pasikalbėjimo dalyvis operuoja faktais ir argumentais, o antrasis jam atsako melu, plūdimusi ir niekinimu. Ypatingai pastaruoju metu melas vis dažniau kviečiamas talkon lietuviško gyvenimo problemoms spręsti. Melagingų argumentų taikiniu pirmoje vietoje pasirinkta Lietuvių Bendruomenė.

Didmiesčių valkatynuose irgi vyksta nuolatiniai dialogai. Jiems charakteringa tai, kad pasikalbėjimų dalyviai paprastai daro virtines teigimų, visai neparemtų ar menkai paremtų argumentais.

Karingumu pasižymi savo aboliučios tiesos apkasuose įsitvirtinusių žmonių dialogai, kuriuose partneriai siekia vienas antrą visai nutildyti, priversti kapituluoti ar parsigabenti į savuosius apkasus.

Kongresuose, konferencijose, viešuose ir slaptuose pasitarimuose bei simpoziumuose, laikraščių polemikoje nesunkiai atpažinsime visų minėtų dialogų rūšis. Jie nenaudingi, nereikalingi, nei į lietuvišką susipratimą, nei

į lietuviškų jėgų konsolidavimą kovai už didįjį tikslą — Lietuvos laisvę — neveda. Tačiau yra dialogų, be kurių negalima išsiversiti, jei norime apreikšti tautinę gyvybę ir įprasminti lietuvišką misiją. Tai lietuviško proto, minties ir sąžinės santalka, kurion lietuviško rūpesčio vedami susiburia du-trys, parafrazuojant Šventraščių, ar daugiau, atvirais veidais ir atviroms širdimis, ieškodami atsakymų į gyvybinius ir likiminiai reikšmingus tautos klausimus.

Kas tie gyvybiniai ir likiminiai lietuvių tautos klausimai? Ne tik Lietuvių chartoje, bet mūsų širdyse, protuose ir sąžinėse įrašyta, kad aukščiausia ir pirminė lietuviškos veiklos prasmė yra Lietuvos žmonių laisvė. Ši tautinė sąmonė ilgai prasitęsusiame už savo krašto ribų gyvenimo kelyje ima palengvėl blėsti. Palyginkime kai kurių mūsų veikėjų pasisakymus, padarytus prieš 15 - 25 metų, su dabartiniais jų nusistatymais, ir nesunkiai pastebėsime didžiulius pasikeitimus ne tik priemonių, bet ir tikslų sampratoje. Tačiau praėjusiais metais užsienio lietuvių aktyvus atsigrėjimas į prieš 30 metų įvykusį lietuvių tautos sukilimą tą blėstančią sąmonę iš naujo ėmė gaivinti. Prieš 30 metų tauta išreiškė savo valią. Tautos valia, jei ji yra pasiekusi tam tikrą sąmoningumo laipsnį, tegali būti viena: mes norime būti laisvi. Kitokio sprendimo pasaulio istorijoje nėra kultūriškai bent šiek tiek pažengusi tauta nėra padariusi. Kas kitaip įrodinėja, klastoja tautos valią.

Egzilo rolė laisvės kovoje

Buvo laikas, kai lietuviškoji išeivija, ypač pabėgėlių stovyklose Europoje, savo paskirtį kovoje už krašto laisvę buvo gal kiek pervertinusi. Tačiau turint galvoje ano mėto nuotaikas ir viltis, atremtas į pasitikėjimą pasaulio politiką vairuojančių vyrų Vakaruose sąžiningumu, garbingumu ir gera valia, gal tas pervertinimas ir nėra tokia didelė ir smerktina klaida. Atrodo, kad ta klaida neatnešė nei tautai, nei išeivijai didesnės konkrečios politinės žalos, kurios pasekmės būtų jaučiamos ir šandien. Reikėtų abejoti, kad tautos okupacijoje ir išeivijoje padėtis šandien būtų kitokia, jei anomis dienomis lietuviai pabėgėlių stovyklose ir emigrantai, įsikūrę sve-timuose kraštuose, būtų supratę, jog išeivijos talka savajam kraštui atgauti laisvę savo rezultatuose yra dalinė ir ribota.

Tačiau daug sunkiau suprasti ir pateisinti tuos, kurie vakar dienos klaidingą aksiomą šiandien bando pakeisti nauja. O ta naujoji aksioma, pirmoje vietoje siekiama įpiršti naujajai lietuvių užsienyje generacijai, o dažnai stumiama tos naujosios generacijos — jaunimo — vardu, galima būtų formuluoti taip: istorijoje nėra patvirtinto fakto, kad emigracija savo tėvynei kada nors būtų iškovojusi laisvę.

Tačiau ne pati aksioma ios propaguotojams svarbu. Daug svarbiau išvados, apsprendžiančios jos praktišką vertę ir panaudojimą. O peršamos išvados skamba taip: egzilui kovoto už savo krašto laisvę nėra prasminga, o dažniau

donkichiotiškai nerimsta. Tas išvadas pritaikant lietuviškame gyvenime, siūloma kovą už Lietuvos valstybinę nepriklausomybę pamiršti ir pasitenkinti kultūriniais ryšiais su kraštu.

Anas aksiomos formulavimas, kad „egzilas savo kraštui laisvės iškovoti negali, yra klaidinantis ta prasme, kad iš vis vienas atskiras veiksnys tautų laisvės klausimo neišsprendžia. Pagrindinis elementas tautai tapti laisva yra pačios tautos valia. Tačiau tai valiai tapti kūnu į talką paprastai ateina daugelis kitų veiksnių, tegu ir pagelbinėse rolėse. Tos gi pagelbinės rolės ne kartą gali būti labai lemtingos. Kaip klasišką pavyzdį būtų galima nurodyti į Masaryko asmenišką bičiulystės su Amerikos prezidentu Wilsonu reikšmę nepriklausomos Čekoslovakijos sukūrimui po Pirmojo pasaulinio karo. Pasklaidę pasaulio istorijos puslapius, tokių pavyzdžių surastume ir daugiau.

Kontaktai su tauta

Kultūrinių ryšių su tauta būtinybei įrodyti šalia minėto negatyvaus argumento — „egzilas savo tėvynei laisvės iškovoti negali“ — vis dažniau taip pat pateikiamas suabsoliuintintas pozityvus argumentas, kurį būtų galima taip formuluoti: be asmeniškų intymių kontaktų su kraštu lietuwybė užsienyje pasmerkta greitai mirčiai, nes jaunasias generacijas nesulaikomai nusinės nutautėjimo bangos.

Kad šiame teigime daug tiesos, abejoti netenka. Kaip aksiomos tačiau jo priimti negalima, nes tada pagrindinis išeivijos rūpestis ir būtų tų kontaktų su kraštu pa-

laikymas, nežiūrint, kas tuos ry-
šius kontroliuotų ir kam jie po-
litaiškai tarnautų.

Tai įtaigiai tezei patikrinti tek-
tų pasižvalgyti, kas dedasi kitose
Amerikos, Kanados ir kitų kraštų
tautinėse mažumose. Ir jauneinan-
t į galias to klausimo studijas, ne-
sunkiai galima pastebėti, kad eg-
zilo tautinės gyvybės išlaikymui
už kontaktus su tauta daugiau
reikšmės turi jaunosios kartos
įjungimas į kovą už savo senosios
tėvynės laisvę. Juk, pav., vokie-
čiai, prancūzai, skandinavai ir ki-
ti imigrantai iš Vakarų Europos
labai greitai nutausta, nors jų
kontaktai su aukštos kultūros tė-
vynėmis yra laisvi ir priešo ne-
kontroliuojami. Buvusių laisvės
kovų poveikyje tautinį identite-
tą išlaikė airiai, tautiškai labai
gyvi aktyvūs kovotojai ukrainie-
čiai, o ir baltiečiai dar gan gerai
laikosi, nes laisvės kova nemiru-
si. Besižvalgydami pavyzdžių sa-
vajame lauke, nesunkiai pastebė-
sime, kad išsiliejęs sąjūdis už Si-
mą Kudirką jaunimo lietuvybės
sustiprinimui buvo daug reikš-
mingesnis, negu visos organizuo-
tos ar privačios kelionės į Lie-
tuvą.

Pagaliau ir žydų pavyzdys. Kaž-
kaip visuotinai yra įsitvirtinusi
pažiūra, kad žydus nuo asimilia-
cijos 2000 metų apsaugojo žydų
religija. Bet ir čia tenka suabejo-
ti. Atrodo, kad taip ilgai pasauly-
je išsklaidytą žydų tautą išlaikė
pirmoje vietoje ne pasvūsis veiks-
nys — religija, bet aktyvusis —
Jeruzalės atstatymo viltis ir pa-
stangos.

Jau psalmistas visai nedvejo-
tinai apie tai kalba:

*“Jei aš tave užmirščiau, o Je-
ruzale, tegu nudžiūsta mano de-
šinė. Tegu mano liežuvis prilim-
pa prie mano gomurio, jei aš ta-
vęs neprisiminčiau, jei aš tavęs
neiškelčiau virš savo aukščiausių
džiaugsmų” (psalmė 137: 5-6).*

Žydų autoriteto liudijimas

Žymus žvdu autorius Abraham
Joshua Heschel, filosofas, teolo-
gas, etikos ir mistikos profesorius
žydų teologijos seminarijoje, ju-
daizmo klausimais yra parašęs
per dvidešimt veikalų ir yra lai-
komas pasauliniu tuo klausimu
autoritetu. Viename iš savo pa-
grindinių veikalų — **ISRAEL:
An Echo of Eternity** (išleista
Farrar, Straus and Giroux lei-
dyklos New Yorke) — jis plačiau
nagrinėja Jeruzalės ir pasaulyje
išsklaidytų žydų sąveikos klausim-
us ir su jo pareikštų minčių ci-
tatomis norima čia skaitytojus
kiek plačiau supažindinti.

*“Dar to niekad nėra buvę”, ra-
šo jis, “kad paniekinti, persekio-
jami ir visuose žemės kampuo-
se išbarstyti žmonės turėjo drą-
sos svajoti atgauti savitumą lais-
voje Šventojoje Žemėje.*

*Beveik 2000 metų kasdien dau-
gelį kartų džiaugsme ir liūdesy-
je mes meldėmės už tave, Jeru-
zale, ir mūsų maldos niekad ne-
išblėso. . .*

*Apiplėšti ir išblaškyti, pažemin-
ti ir persekiojami, mes žinojome,
kad nesame visam laikui išsisky-
rę. Agonijos lizde išsiperėjo vil-
tis.*

*Tos žemės meilė buvo impera-
tyvas, bet ne instinktas ar sen-
timentas” (43 - 44 p. p.).*

Žydų nusistatymą Palestinos okupacijos klausimu Heschel nusako taip:

“Žemė iš žydų buvo atimta prievarta, ir mes niekad nebuvome praradę vilties ją atgauti.

Per šimtmečius mes sakėme NE visiems Palestinos užkariautojams. NE mes aiškiai kasdien sakėme prieš Dievą ir prieš žmones. Mes priešinomės jų okupacijai, mes atmetėme jų pretenzijas, mes gilinoje savo prisirišimą, žinodami, kad užkariautojų okupacija buvo tik laikinas nuotykis, o mūsų prisirišimas prie to krašto buvo amžinas saitas.

Žydai niekad nenustojo gynę savo teisių ir pretenzijų į Izraelio nuosavybę. Nuolatinis, nepertraukiamas užsispyrimas, intymus žydų sąžiningumo veiksnys, yra žydų istorijos šerdis ir žydų tikėjimo esminis elementas” (55 p.).

“Per visą žinomą istoriją žmonės judėjo iš vieno krašto į kitą, savanoriškai ar iš prievartos. Radę naują žemę, jie užmiršdavo savo namus. Gi žydai, priversti palikti savo senąjį kraštą, Šventosios Žemės niekad neapleido, niekad jos neatsisakė. Jie visad gyveno dialoge su Šventąja Žeme.

Egzilas iš savo krašto buvo su-prastas kaip pertrauka, kaip preliudas į grįžimą, bet niekad kaip palikimas ar nusiangažavimas. Vilties saitai rišo mus prie žemės. Atsisakyti tų ryšių būtų reiškę paneigti savo identiskumą. Nuolatose mūsų širdys sukosi į Sioną ir Jeruzalę, kaip magneto adatėlė i polių, kaip saulės laikrodžio rodyklė į saulę” (58 - 59 p. p.).

“Sunaikinus Jeruzalę, miestas netapo tolimos praeities miglotais prisiminimais; jis paliko gyvas kaip žmonių širdžių ir protų įkvėpėjas.

Jeruzalė tapo centrinė viltis, visų vilčių simbolis” (61 p.).

Viltis ir kovos dvasia atstatyti laisvą ir nepriklausomą žydų valstybę veik du tūkstančius metų buvo perduodama iš kartos į kartą visame pasaulyje išblaškytiems žydams. Ir todėl, kaip liudija šitas žydų autorius, per du tūkstančius metų *“užėmus Jeruzalę ir sunaikinus jų tautinę šventovę, (žydai) neatsisakė kovos už nepriklausomybę” (69 p.).*

Jeruzalės atstatymo idėja tapo žydų tautos “egzistencinis užsi-angažavimas”. Veik per 2000 metų žydų tauta tam užsiangažavimui išliko ištikima, kol po pastarojo pasaulinio karo atstatymo viltis tapo įkūnyta. Per tą laiką žydų tautos vadai sugebėjo Jeruzalės atstatymo ir jon grįžimo idėją integruoti į kasdieninį žydų šeimos gyvenimą. Jeruzalė buvo prisimenama krikštynų, vedybų ir laidotuvių apeigose ir kitų žmogui reikšmingų įvykių progomis. Ilgus šimtmečius beveik kiekvienuose žydų namuose buvo aukų dėžutės, į kurias, ypač “šabaso” dienom, moterys įmesdavo pinigų žydų bendruomenėms Šventojoje Žemėje išlaikyti. Jeruzalės ir žydų, gyvenančių visuose pasaulio kampuose, ryšys buvo be galo stiprus, tad ir Heschel savo veikale gali teigti, kad *“žydų meilė savo žemei yra vyksmas, galingas buvimas kartu — net gyvenant atsiskyrus, realus ryšys, dvasinis buvimas*

namuose, nepavargstantis apsikabinimas, nepalaujanti viltis" (131 p.).

Jei daugiau ar mažiau patikėsime šiais žydų autoriaus liudijimais, iš karto susvyruoja anksčiau minėta "aksioma", kad tik fiziškais kontaktais su tauta išlaikysime išeivijos jaunąją kartą tautinėje bendruomenėje. Tarpaišiam tikslui siekti yra ir kitų, o gal ir paveikesnių būdų. Todėl jaunimo organizacijų vadai turėtų laikas nuo laiko patikrinti veiklos programas, jas pilniau išbalsuoti tarp teoretinio lituanistinio paruošimo, ideologinio indoktrinavimo ir praktiškos veiklos Lietuvos laisvės reikalu. Sudarytinos sąlygos, kad patys jaunieji asmeniškai įnašu ir užsiangažavimu toje veikloje galėtų dalyvauti. Tegu patiria laimėjimų džiaugsmą ir pralaimėjimų kartėlį, ir tik tada jie tikrai subręs lietuviybėje.

Įsipilietinusi aksioma

Pagrindinė lietuviškos išeivijos masė yra susikoncentravusi Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Čia aktyviausia politinė veikla, čia turtingiausias kultūrinis gyvenimas, čia sutelkiami pagrindiniai kapitalai politiniam ir kultūriniam darbui finansuoti. Amerikos lietuviai duoda ar bent turėtų duoti "toną" visai lietuviškai išeivijai laisvajame pasaulyje.

Kad Amerikos lietuvių politinis bruzdėjimas neatneša apčiuopiamesnių rezultatų, paprastai apkaltnamas Amerikos politikos pragmatizmas ir nepalankus tarpautinės politikos mūsų reikalu susiklostymas. Šitas kaltinimas

didžiąja dalimi labai teisingas. Tačiau jei jis būtų ir visu 100% teisingas, mes nebūtume atpalaiduoti nuo pastangų suorganizuoti galimai tobulesnę vyriausią Amerikos lietuvių politinę vadovybę, reiškiančią šio krašto lietuviškos išeivijos valią. Deja, į tobulesnės politinės vadovybės suorganizavimą kelią pastoja tradicijos keliu įsitvirtinusi "aksioma", kad visos teisės ir pareigos kalbėti ir veikti Amerikos lietuvių vardu priklausančios Amerikos Lietuvių Tarybai. Iš šios klaidingos aksiomos vedamos logiškai klaidingos išvados, turinčios neigiamų rezultatų Lietuvos laisvės kovai. Tą aksiomą pilnai formuluavo VII-me Amerikos lietuvių kongrese Detroite 1969 metais Jonas Daugėla:

"Tad norint tos laisvės kovos sėkmingumą ir nemarumą patikinti, Amerikos Lietuvių Taryba, kaip vienintelė šio krašto gausios lietuvių emigracijos politinė atstovybė ir vadovybė, turi ir toliau išlaikyti tuos pačius politinius savo sudarymo ir vidujinės santvarkos principus ir niekada negali nustoti savo politinio veido bei jo žvaus ir naudingo bei kitus imponuojančio politinio spalvų spektro, kurio varšomis ji švyti nuo pat savo įsikūrimo.

Bet kokios svetimųjų ar savųjų pastangos pakeisti, reformuoti ar deformuoti pačią ALT-o organizacinę struktūrą ir jo sudarymo principus galėtų būti tik užskaityta į ALT-o likvidavimo pastangų aktyvą, kurio didinimu pasakutiniu metu yra taip gyvai susidomėjęs mūsų mirtinas priešas — bolševikai".

(“Septintasis Amerikos Lietuvių Kongresas Detroite 1969 m.”, 114 psl.)

Šis pareiškimas nėra atskiro žmogaus propagandinė retorika, bet egzistuojančios sistemos su visomis praktiškoms konsekvencijomis pristatymas. Iki 1971 m. lapkričio 14 įvykusios metinės Amerikos Lietuvių Tarybos konferencijos Čikagoje organizacinė ALT-bos struktūra švytėjo tokiu “imponuojančiu politinių spalvų spektru”: keturios organizacijos: Amerikos Lietuvių Romos Katalikų Federacija, Amerikos Lietuvių Tautinė Sąjunga, Amerikos Lietuvių Tautinė Sandara ir Lietuvių Socialistų Sąjunga valdė 8 balsus (kiekviena po 2 balsus), keturios organizacijos: Lietuvos Vyčiai, Šviesa - Santara, Lietuvių Katalikų Moterų Draugija ir Amerikos Lietuvių Studentų Sąjungą valdė 1 balsą (kiekviena po ketvirtį balso), ir du susivienijimai: Lietuvių Rymo Katalikų Susivienijimas Amerikoje ir Susivienijimas Lietuvių Amerikoje valdė 2 balsus. ALT-bos skyrių atstovai į konferencijas nekviečiami ir jokio balso neturi.

Žmogiškoje silpnybėje kai kam nėra manoma neteisėtų privilegijų ir teisių atsisakyti net kovos už Lietuvos laisvę labai. Taip ir tos keturios organizacijos, save apdovanojusios bajoriškais teisėmis ir privilegijomis, Amerikos Lietuvių Taryboje kontroliuoja balsų daugumą ir Amerikos lietuvių vyriausios politinės vadovybės prie jokių reikšmingesnių reformų neprileidžia. Tiesa, 1971 metų metinėje konferencijoje pripažino, kad keturios organizacijos

(vyčiai, šviesininkai, kat. moterys ir studentai) diskriminuojamos, parodė joms “malonę” ir suteikė po pilną balsą, tačiau savo privilegijų neatsisakė ir kontroliuojančios daugumos padėtį pasilaikė. Beteisėje padėtyje palikti ir ALT-bos skyriai. Labai įdomu, kad net karštieji ALT-bos organizacinės struktūros šalininkai niekad niekur viešai specialių privilegijų ALRK Federacijai, ALT Sąjungai, ALT Sandarai ir Liet. Socialistų Sąjungai negina. Laikomasi taktikos geriau apie tai nekalbėti, kad visuomenės nuovoka tuo klausimu pasiliktų miglose. Stengiamasi geriau kiekvieną kritiką tuo klausimu nutildyti kontra-kaltinimais, k. t., “ALT-bos griovėjas”, “bendros kovos už Lietuvos laisvę ardytojas”, mirtinų mūsų priešų — bolševikų talkininkas” ir t. t.

Pilnesniam ALT-bos organizacinės struktūros vaizdui susidaryti taip pat reikia žinoti faktą, kad trys iš keturių privilegijuotų organizacijų — ALRK Federacija, ALT Sandara ir Liet. Socialistų Sąjunga — yra tik praeities organizacijos ir spindi tik praeities spalvomis.

Dirbti Lietuvos laisvinimo ir apamai visuomeninį darbą darbininkų eilės nėra gausios. Dirbančiųjų asmenišką pasiaukojimą, išplaukias iš idealistinio patriotizmo, turi būti palydimas visų geros valios lietuvių atviru pripažinimu ir nuoširdžiu padėkos žodžiu. Pasiaukojančių darbininkų yra ir Amerikos Lietuvių Taryboje. Tačiau nepateisinamas daugumos valios uzurpavimas nėra nei asmenišką pasiaukojimą, nei

idealizmas. Užsieny tęsiame daugiau negu prieš 30 metų pradėtą rezistenciją prieš Lietuvos pavergėją. Realizacija tegali remtis tik gyvaisiais lietuviais ir gyvųjų lietuvių organizaciniais junginiais. Simboliai irgi turi savo reikšmę, bet tik ne veiklos planams kurti ir ypač ne jiems vykdyti. Kas gyvųjų jėgų susitelkimą stabdo, jokių būdu nekuria ir nestiprina realiosios kovos dėl Lietuvos laisvės. Kai mūsų tėvynės nelaimė šaukia apsilungti, laisvės kovų terminu kalbant, vienoje vyriausioje partizanų vadovybėje, mes neįstengiame sukurti nė padoraus NATO.

Tuo būdu Amerikos lietuvių bendruomenės misiją abejuose ekstremistiniuose sparnuose lauzia minėtų "aksiomų" kūrėjai ir gynėjai. Stipriai konformistinė liberalioji kairė, neatsisakydama Lietuvos laisvės idealo, atmeta kovą už tą laisvę. Savas idėjas, siūlomas visuomenei, išradingai paremia tai "mokslinių metodų", tai "moralinių impulsų", tai "kūrybingos intelektualinės mažumos" vardais. Konservatyvioji dešinė normalų išėivijos funkcionavimą stabdo, gindama kreivą aksiomą "patriotizmo", "kovos prieš okupantą", "tradicijų", "politinio darbo patirties" ir kitais netiksliai ir ne vietoje naudojamais argumentais.

Didžioji išėivijos viltis, kad į Amerikos lietuvių bendruomenės priekį išėina vidurinėsios kartos veikėjai — dinamiški, kūrybingi, nenutraukę ryšių su "1941 metų sukilimo karta", tačiau atviri ir šių dienų realybei.

Trys pagundos

1941 metų birželio 26 Kauno kapinėse prie 85 kritusių sukilėlių karstų Sukiliminės vyriausybės švietimo ministeris, ėjęs ministerio pirmininko pareigas, prof. Juozas Ambrazevičius kalbėjo:

— Ne pirmas kartas šioje vietoje prasiveria duobės, kad priimtų kūnus tų, kurių kraujas reikalingas palaistyti tautos laisvei. Tačiau niekadose toji duobė nebuvo tokia didelė kaip šiandien. Tai rodo, kiek Lietuvos žemė ištroškusi laisvės...

Didingas tai momentas, bet ir graudus... Visai tautai graudu, kad neteko tų žmonių, kurių jos gyvenimo pažangai buvo reikalingi; neteko idealingiausių žmonių. Pasiliko tačiau viltis, kad jų kraujas neišgaruos bevaisių šioms dienoms ir ateičiai".

Kalbėtojo viltis išsipildė. Sukilėlių kraujas neišgaravo ir nesugirė į žemę. Jis palietė kitas sielas ir uždegė kitas širdis. Kaip olimpinė ugnis sukilimo dvasia buvo įžiebta ir lietuviškoje išėivijoje. Tačiau kaip tolstant nuo ugniakuro silpniau jaučiama jo šiluma, taip metų sriauto nešamą išėiviją svetimuose kraštuose silpniau beveikia anų herojiškų dienų impulsai. Ir čia mums tenka truputį susimąstyti: kokios jėgos kreipia mus iš kovos dėl Lietuvos laisvės kelio, kokios pagundos bando lietuvišką valią ir sielą?

Atrodo, kad gyvąją lietuvių išėiviją (tautiškai mirusių nei tautinės pagundos nebeima) pavojingiausiai bando trys pagundos:

Viena — tai verkšlenimo ir plėpėjimo pagunda. Per šimtmečio ketvirtį dejavome, teisėtai dejavome, ir verkšlenome dėl neteisėtai mūsų kraštą ir tautą palietuvių skriaudų. Tačiau pamiršome, kad besaikės dejonės neimponuoja klausytojo ir iš jo veiksmingos užuojautos sunku tikėtis. Per trisdešimt metų pasauliui rodėme žaizdas, patirtas baisiose deportacijose, tačiau žudymai ir deportacijos vaizduoja tik priešo žiaurumą, o tautos valią gyventi laisvai ir nepriklausomai išreiškia sukilimas, partizanų kovos ir tylioji rezistencija tautoje.

Ne įkviri verkšlenimu, ne tuščiaiduriu monologais ir dialogais plėpėjimu, bet išmąstytu planu, sutarta strategija ir ryžtingu darbu galėsime padėti savo tautai ir kovos dvasią perduoti naujai generacijai.

Antra iš pavojingų pagundų — tai laimės pagunda. Mes dažnai tarsi apaštalai Taboro kalne pradėdame kalbėti: Mums gera čia būti. Pasistatykime sau pađangtes. Nebegrižkime pakalnėn". Vien iš gėdos nepasakome "pamirškime likusius". Mes gundomi lietuviškos veiklos prasmę suvesti į egoistinio jausmo patenkinaimą: gera pabūti su savais, gera saviesiems atskleisti savo talentus ir gauti iš jų pripažinimą. Mums miela, kad ir jaunoji karta tautiniais šokiais ir dainomis paglosto mūsų egoizma. Tokiom pareigom kartais mes juos ir ruošiame, o ne laisvės kovos estafetės naujam šuoliui. Mes

gundomi Lietuvos laisvės rūpesčius palikti pačiai tautai ir istorijos lemčiai. Mes gundomi atsipalaiduoti nuo tautinių pareigų ir nuo asmeninių įsipareigojimų tautai.

Tačiau pati pavojingiausia, nes labiausiai patraukli ir labiausiai pajėgi suklaidinti daugelį geros valios lietuvių, yra apgaulingos vienybės pagunda. Kovojančiam už savo krašto laisvę lietuviui apeliuoti į lietuviškų jėgų vienybę yra tiek pat natūralu, kaip ir geram krikščioniui šaukti Viešpaties vardą. Bet šventosios Knygos įspėja, kad ne tas jeis į dangaus karalystę, kurs šaukia "Viešpatie, Viešpatie", bet kurs pildo Tevo valią. Yra žmonių, kurie užsi-merkę vis šaukiasi vienybės ir susiklausymo, nesismulkindami su atsakymais kad ir į tokius klausimus: su kuo eiti į vienybę? Kokios yra tikrosios nesutarimo priežastys ir ar jas reikia pašalinti? Ar ta vienybė kartais nesuspančios iniciatyvos žingsnių ir nesuriš darbo rankų?

Jei kas nenori ar nebando į tuos klausimus atsakyti, kvietimas į vienybę yra tik tušti žodžiai ar tradicinis "pozicijos" manevras nutildyti bet kokią kritiką. Dr. Vincas Kudirka, Lietuvos himno autorius, "vardan tos Lietuvos" irgi kviečia tautą į vienybę, tačiau ankstyvesniame posmelyje pabrėžtinai nurodo, kad tezés ir aksiomos išryškėti, pagundos išblėsti, o ir tikroji vienybė ateiti gali tik "šviesoje ir tiesoje". Tamsoje ir mele nei susipratimo, nei vienybės nepasiekama.

VEIKSNIAI, APSPRENDĘ MANO PASAULĖŽIŪRĄ

ZENONAS IVINSKIS

Pilnesniam mirusio dr. Z. Ivinskio pažinimui, duodame jo paties pasisakymą apie veiksnius, apsprendusius jo pasaulėžiūros susiformavimą. Profesoriaus rašinys tilpo dr. Juozo Prunskio redaguotame ir Lietuviškos Knygos Klubo 1948 m. išleistame kultūrininkų pasisakymų rinkinyje "Mano pasaulėžiūra".

Redakcija

Kai aš dabar, stovėdamas ant pusšimčio ribos, "istoriškai" apmąstau, kas yra labiausiai prisidėję prie mano turimos pasaulėžiūros susiformavimo, randu keletą reikšmingų ir man brangių elementų.

Nostalgiškoj šiandieninės tremties aplinkoje mano žvilgis tuoj krypta į anuos Minijos - Babrungo krantus, kuriuose kūdikiu bėginėjau. Nors augau už pusantrio kilometro nuo Plungės, kuri mano vaizduotėje — su savo pora tūkstančių žydų — ilgai pasiliko tikru "miestu", bet prie jo visai nepritapau. Pasilikau perdėm Žemaičių *kaimo ūkininko* vaikas, kuriam vaizdingi pasakojimai apie "baidymus" jaujose, kalbos apie pamiškių - paupių laumes, gąsdinimai apie vaikščiojančias "žvaikes", visoki atsitikimai apie slo-

gučius, aitvarus ir kt. nuo pirmųjų kūdikystės dienų yra palikę giliai įsispaudę sąmonėn, juo labiau, kad aš, penkerius metus į gimnaziją vaikščiodamas iš gimtų namų, nuo anos aplinkos vis neatitrūkau.

Ji yra daug prisidėjusi, kad aš ir vėliau savo studijose lietuvių etnografijai ir jų liaudies kultūrai rodžiau daug dėmesio. Kai ir dabar pamatau nuotrauką paprastos lietuviškos kaimo sodybos, kokioje kitados yra gyvenę ir anie narsieji kovotojai prieš kryžiuočius, man visada pasiliekia toji šiaudais dengta lietuvių pirkia tokia brangi ir labai miela. Kiek daug joje pačioje ir jos aplinkoje tik lietuvių širdžiai tepagaunamo jaukumo ir šilimos, kuri visai dingsta šaltuose miestelių mūruose! Rašytais ženklais sunkiai apibūdinamu jausmu pamylėjau aš tos žemės žmones, iš kurių aš pats esu kilęs. Per tris dešimtmečius bestudijuodamas istoriją savo tautos, tvirtai įtikėjau į jos *pašaukimą*. Apvaizdos yra taip surėdyta, kad ir lietuvių tauta margaspalviame tautų "kilime" žibėtų savo *originalia* spalva, atlikdama *savo paskirtį*.

Darbų tvarkymu ūkyje užimti tėvai negalėjo kreipti specialaus auklėjamojo dėmesio į augantį vaikų būrį. Kai mokslas man jau

šiek tiek buvo pratrynęs akis, mano tėvas vis primindavo žymų jį kalendorių leidėją, gimusį lygiai šimtas metų prieš mane. Paveldėjau namuose ir jo kalendorių krūvą, per sutvirtinimo sakramentą pasirinkdamas ir Lauryno vardą.

Mano pasaulėžiūriniam nusistatymui turėjo reikšmės, kad tėvai nuo mažens pratino į religines praktikas. Motina mus, mažyčius, pasiimdavo per sumą šventadieniais į savo "laupką" (bažn. suolą). Labiausiai man įspūdžio darė tėvo pamaldumas. Kada jau buvau raštingas gimnazistas, tėvas mane imdavosi įvairių jo prekybinių reikalų sutartims surašyti. Jis ilgose nuobodžių valandų kelionėse vienkinikiu arkliuku į įvairius Žemaičių miestelius vis "sukdavo" rožančių. Tada ir aš išmokau rožančių kalbėti, suprasdamas jo paskirtį. Vienas visuomenei žinomas prietelius 1948 m. mūsų spaudoje pažymėjo rožančiaus monotoniškumą, tada domininkonų išrastą tamsioms gotikos bažnyčioms, kada dar žmonės nemokėję knygų skaityti. Tad šiandien jis esąs nebereikalingas. Buvau ir esu kitos nuomonės.

Šalia tėvų namuose vaikams nustatytų religinių normų, gaudančių tvirtesnę prasmę gimnazijoje, prie mano katalikiškos pasaulėžiūros susiformavimo prisidėjo dar kiti svarbūs veiksniai: labai ankstyvas įsijungimas į ateitininkų organizaciją (ėjau 12-tus metus) ir studijos Teologijos - Filosofijos fakultete. Nors vėliau užsienio universitetuose dar daug klausiau įvairių paskai-

tų, tačiau mano pirmųjų profesorių, būtent, St. Šalkauskio, Pr. Dovydaičio, Pr. Kuraičio, M. Reinio, J. Ereto ir kt. paskaitos labiausiai padėjo susiformuoti mano pasaulėžiūrai tame jauname amžiuje, kada išgyvenama krizių ir lūžių. Aš pasilikau prie tradicijų, atsineštų iš namų, ir jas pagrindžiau studijomis. Nesigailėjau pačiu paskutiniu momentu iš Humanitarinių mokslų fakulteto persikėlęs į gretimą fakultetą. Jo dėstytojai darniai atstovavo aristoteliškai tomistinę filosofiją.

Į universitetą atsinešiau ateitininkų nario patyrimą, kuriam dažnai buvo tekę būti valdyboje, pirmininkauti, o svarbiausia — pačiam skaityti pasaulėžiūrinių paskaitų. Pilni ir įrišti "Ateities" komplektai nuo pat jos pasirodymo buvo man dažnai ir atostogų lektūra. Šeštoje klasėje susidomėjau pedagoginėmis knygomis. Ne tik M. Pečkauskaitės versuosius, bet ir originalius Fr. W. Foersterio raštus skaičiau, ir skaičiau dar ilgai ir studentas būdamas. Savęs auklėjimas, valios lavinimas tada buvo bręstančių atkų jaunuolių labai mėgstamos temos ir kuopelių paskaitose.

Besigilindamas į Lietuvos istoriją, praregėjau vis labiau, kokia buvo lietuvių tautai didelė laimė, kad ji, apsispręsdama už lotynišką krikštą, tuo pačiu apsisprendė už Vakarų Europos kultūrą, išaugusią Romos krikščionybės prieglobstyje. Visa tai prisidėjo ir prie stiprinimo pasaulėžiūros, kurioje visas mano *moralines normas* savaime apsprendžia išpažįtamasis katalikų tikėjimas. Kaip jo

(Nukelta į 20 pusl.)

PROFESORIUS ZENONAS IVINSKIS

1908 m. gegužės 25 d. - 1971 m. gruodžio 24 d.

ADOLFAS DAMUŠIS

Prof. Zenono Ivinskio mirtį jautriai pergyveno ne tik tai artimieji, bet ir didelė visos lietuvių tautos dalis ir tremtyje, ir okupuotoje Lietuvoje. Jaučiame liūdesį, netekę vyro, kuris buvo labai pajėgus mūsų tautos laisvės kovose ir mūsų pastangose išsivaduoti iš primestos okupacijos.

Kun. V. Šarka, pranešdamas biuletenyje savo plačiai išblaškytos europinės parapijos lietuviams apie prof. Z. Ivinskio mirtį, trumpai supažindinęs su biografiniiais duomenimis, rašo: "Zenonas Ivinskis visada buvo giedras, malonus, paslaugus, šviesus, aštraus proto, gilaus įžvalgumo, nepaprasto kruopštumo, didelės energijos, gilaus tikėjimo, didžios tolerancijos vyras, kuris mokėjo džiaugtis kiekvieno lietuvių ir visos Lietuvos laimėjimais".

Bonnos u-to rektorius viešame nekrologe, tilpusiame Bonnos dienraštyje, šiltai apibudina prof. Zenoną Ivinskį kaip žmogų, kaip nuostabų dėstytoją ir savo darbais pagarsėjusį pasaulinio masto istoriką.

Būdamas laidotuvėse ryškiai pajutau iš visos eilės Europos valstybių atvykusių lietuvių, kad Zenonas Europoje bu-

vo vienas iš centrinių asmenų, kad ir nerinktas ir nebalsuotas. Savo raštais, savo paskaitomis Studijų savaitėse, savo asmenybe jis buvo laimėjęs visų protus ir širdis. Taip atrodė, kad visi džiaugėsi jo giliai ariama vaga, bet štai artojas buvo pašauktas ir arimas liko nebaigtas. Visuomenę jaudino ne tik tai brangaus ir vertingo asmens netekimas, bet taip pat ir daugybė neužbaigtų, naudingų ir reikalingų darbų ir projektų, kurių autorius bei vykdytojas Zenonas buvo. Visi lyg jautė, kad, Lietuvai esant okupacijoje, prof. Ivinskio istorijos darbų objektyvumas ir faktų kalba okupantui buvo nepasiekiamia tvirtovė.

Prie tų gražių ir pelnytų atsiliepimų pridėtu dar bent kelias pastabas apie Zenoną kaip istoriką, kaip rezistentą ir kaip žmogų.

Istorijos baruose

Zenono žodžiais, istorinės tiesos ieškoti jis išmokęs Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos Filosofijos fakultete. Išvykęs į užsienį, laimingai pasirinko tokius profesorius, kurie jo pagrindinį įsitikinimą remtis objektyvumu, tiesos ieškant, su-

stiprino, o taip pat parėmė jo nusistatymą istorinių klausimų išvadas remti faktais ir šaltinių duomenimis.

Ano metu vyresnieji tautinio atgimimo istorikai, būdami nepatenkinti Liublino unija su lenkais, skaudžiai pergyvenę caro Rusijos priespaudą, natūraliai savo tautos praeityje ieškojo didybės, praeitį idealizavo ir neužiomis kūrė istorinio romantizmo epochą. Tai darė patriotinių jausmų vedami ir kartu ugdydami prisikeliančiai tautai labai reikalingą patriotizmą. Zenonas su visa eile kitų jaunų istorikų atstovavo naujai kryptiai: jie pagrindinį dėmesį kreipė į istorinius šaltinius ir faktus.

Zenonas, kaip istorikas, subrendo studijų bei aplinkos veiksnių įtakoje, pasisavindamas geras istoriko savybes: objektyvumą ir tikros tiesos alkį; ištikimybę istoriniams faktams; sugebėjimą raštais perduoti savo žinias visuomenei; didelę išmintį, kurią skiepijo ir savo draugams: socialinius bei politinius uždavinius bei darbus vykdyti istorinės atsakomybės dvasioje.

Tikros tiesos alkis ryškiai atspindėjo Zenono darbo kambariuose — ir universitete ir namuose. Jo skaitytos paskaitos bei jau atspausdinti straipsniai lentynose buvo sudėti į vokus, lengvai surandamus ir pasiekiamus. Ir beveik prie kiekvieno buvo prisegta visa eilė naujų išrašų. Tikros tiesos alkis buvo toks didelis, kad visi jo jau paskelbti darbai buvo atviri naujiems papildymams. Tokių atvirų papildymams klausimų, sudė-

tų į rudus popierinius vokus, buvo išrikiuota maždaug 20 metrų ilgio lentynose.

Ištikimybę istoriniams faktams Zenonas paliudijo pažinimu ir pasinaudojimu visais jam prieinamais šaltiniais, pav.:

1. Spausdiniai Kauno knygynuose įvairiomis kalbomis, liečią Lietuvos istoriją;

2. Berlyno archyvai, ypačiai Dahlem priemiestyje, kur jis surado daug medžiagos savo disertacijai "Valstiečių luomo išsivystymas Lietuvoje";

3. Dancigo archyvai, kur jis surado daug medžiagos apie Prūsijos ūkinius ryšius su Lietuva;

4. Rygoje ir Karaliaučiuje kryžiuočių, kalavijuočių ordinų archyvai;

5. Lietuvos kariuomenės archyvai, kuriuos tyrinėjo, atlikdamas karinę prievolę;

6. Tremtyje nevyko į užjūrį, bet kelis metus dirbo Vatikano ir Jėzuitų archyvuose, iš kur sutelkė labai daug Lietuvos istorijai pažinti medžiagos.

7. Kelias savaites praleido Goettingene, kur sugabentas Karaliaučiaus labai turtingas archyvas.

Be to jis uždegė meile istoriniam darbui Romoje susispietusių istorikus — R. Krasauską, P. Ribikauską, S. Matulį, P. Jatulį. Jie surinko Vatikano archyvuose žinias apie Lietuvos vyskupijas ir jų veiklą. Pirmąją tomą jau atspausdino, o kitiems, berods, keturiems turi paruoštą medžiagą.

Prof. Zenonas Ivinskis labai daug rašė. Jo apypilnis darbų

sąrašas skelbiamas šiame I laisvę numeryje.

Istorinių faktų prezentavime Zenonas buvo konkretus ir drąsus. Vytauto Didžiojo metais subūrė jaunos Lietuvos istorikus rašyti monografijai apie Vytautą Didįjį ir pats tuoj paruošė skirsnį. Drąsiai charakterizuoja asmenis ne mados, bet istorinių šaltinių duomenų mastu. Keitė pažiūrą į Jogailą. Neteisino jo dėl unijos su lenkais, bet ryškino Jogailos ir Vytauto nuširdžią draugystę ir bendradarbiavimą.

Šalia šimtinės paskelbtų darbų liko eilė daugiau ar mažiau paruoštų veikalų ir studijų, jų tarpe Lietuvos istorija vokiečių kalba, "Vyskupas M. Giedraitis ir jo laikų Lietuva", 2 tomai ir kt. Veikalą apie vysk. Giedraitį prof. Z. Ivinskis išbaigimui prieš mirtį prašė perduoti R. Krasauskui.

Lietuvių Fondo užsakytos Lietuvos istorijos I tomas yra pilnai paruoštas ir jau buvo perrašomas paskutinėje redakcijoje. Priešmirtiniu Zenono tvirtinimu, ir kitų dviejų tomų medžiaga esanti surūšiuota ir sutvarkyta pakėse.

Studija "Žemaičių vyskupija" atiduota Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos darbams, kita studija — "Lietuvos žydai", 1971 m. vasarą skaityta Europos Studijų savaitėje, spausdinama Aiduose.

O kiek dar daug liko surinktos ir nepanaudotos medžiagos. Štai tokiuose darbuose to energingo artojo vaga ir sustojo. Visos jos paskaitos ir gausūs straips-

niai yra istorinė medžiaga, paremta istoriniais šaltiniais. Todėl yra labai remtinas prof. J. Brazaičio siūlymas ir L. F. B. tarybos nutarimas sudaryti iniciatorių grupę prof. Z. Ivinskio darbams išleisti.

Rezistencinėje veikloje

Stambi dalis tos kartos, kuri išsimokslino ir subrendo nepriklausomoje Lietuvoje, iš savo vyresniųjų, k. t., St. Šalkauskio, Pr. Dovydaičio, M. Krupavičiaus, L. Bistro, Pr. Kuraičio ir kt., perėmė krikščioniškąjį principingumą, demokratiškumą, socialinį solidarumą, tautinės kultūros ugdymo idėjas ir pasiryžimą kūrybingumu iškelti savo tautą į Vakarų Europos nacijų rangą. Ši grupė nesutapo su to meto autoritetinėmis tendencijomis Vakarų Europos ir Lietuvos politiniame gyvenime. Rezistuojama prieš tai, ji 1936 m. paskelbė deklaraciją "Į organišką valstybę kūrybą". Zenonas Ivinskis buvo vienas iš šešiolikos pasirašiusiųjų tą deklaraciją.

Vykdydama savo socialinę programą, organizuodama krikščionis darbininkus, ūkininkus, ta grupė pozityviu darbu užkirtu kelią komunistiniam avangardui, kurio užuomazgų kitoje tos generacijos dalyje jau buvo. Telkdamasi apie Židinį, Naująją Romuvą, XX Amžių, ji kūrė modernią spaudą, skelbė mokslinius darbus, studijas, ugdė kūrybingumą priaugančiose lietuvių jaunuomenės kartose. Zenonas Ivinskis visuose tuose projektuose buvo aktyvus ir savo raštais

ir oficialiomis pareigomis, pav. kaip XX Amžiaus vienas iš redaktorių.

Užėjus pirmai sovietinei okupacijai, mūsų visuomenėje buvo daug pasimetimo ir nesiorientavimo. Visa eilė visuomenės atstovų, kai kurių partijų atstovai, taip pat valstybinių organizacijų, karinių bei jaunimo organizacijų atstovai skubėjo pas Sovietų Rusijos pastatytą „prezidentą“ J. Paleckį pareikšti lojalumo. Dukart Ivinskis buvo kviečiamas, kaip katalikų dienraščio redaktorius, tokio lojalumo pasirašyti. Bet iš jo parašas nebuvo išgautas.

Taip gyvenimo aplinkybių verčiamas, Zenonas natūraliai įsijungė į aktyvią rezistenciją. Jis dalyvavo Kauno pogrindžio su Vilniaus atstovais (dr. Pr. Padalis) pasitarime 1941 m. balandžio mėnesį dr. J. Meškausko bute Savanorių prospekte, kur buvo svarstomas galimo sukilimo planas. Sukilimo rytą, 1941 m. birželio mėn. 23 d., Ivinskio bute rinkosi sukilimo organizatoriai atodūsiui, ir ten gimė idėja išleisti dienraštį „Į Laisvę“. Zenonas parašė pirmąjį vedamąjį. Užėmus radiofoną, Ivinskis atliko skelbimus vokiečių kalba. Rusams bandant keltis nuo Napoleono kalno per Nemuną į Šančius, išsivystė aštrios kautynės. Stabdydami tą kėlimąsi, žuvo kelios dešimtys sukilėlių. Kai rusai pradėjo telkti patrankas kėlimuisi dengti, Ivinskis per radiją kreipėsi pagalbos į vokiečių kariuomenės aviaciją. Nė pusvalandžiui nepraėjus, keli atskridę lėktuvai rusų persikėlimo

bandymus likvidavo. Taip nesėkmingai baigėsi jų paskutinės pastangos įeiti į sukilėlių užimtą Kauną.

Laikinosios Vyriausybės laikais Ivinskis buvo nuolatinis vyriausybės talkininkas, patarėjas ir tarpininkas, santykiaujant su vokiečių karinėmis įstaigomis.

Kai gestapas išvystė intrigas sukilėlių tarpe, gestapininkas klaidėdijietis Kurmis (vokietininkas, vos kelis žodžius temokėjęs lietuviškai) ėmėsi iniciatyvos „sutaikyti“ Geležinį Vilką ir lietuvių katalikų jaunimą. Jis suorganizavo pokalbį su Geležinio Vilko atstovais ar tariamais atstovais. Zenonui Ivinskiui ir man teko atstovauti katalikų jaunimą. Buvome raginami sutelkti gretas su Geležinių Vilku — tada visas Lietuvos jaunimas įsijungtų į kovą už Naująją Europą. Zenonas Ivinskis savo drąsų žodį, aiškinantį padėtį, baigė tvirtinimu: „Pilna valstybinė laisvė yra mūsų pirmoji ir nepakeičiama sąlyga“. Tuojaus įsikišo Kurmis, aiškindamas, kad pirma reikia laimėti karą, po to fuehreris kiekvienai tautai skirs vietą pagal jos nuopelnus. Mūsų nesvyruojančio reikalavimo klausėsi vienas iš pokalbio dalyvių — dr. Pranas Meškauskas-Germantas. Iš jo akių galėjome išskaityti beveik vienintelį iš ten esančiųjų draugišką žvilgsnį. Nors jis po sukilimo atvyko į Lietuvą kaip vokiečių saugumo remiamas asmuo, bet, matyt, vokiečių elgesys jame kėlė nusivylimą ir jame brendo pasiryžimas atitaisyti klaidas. Atrodė, kad ir jis norėjo būti

bendrininkas to vis labiau įsiliepsnojančio lietuvių laisvės troškimo.

Išėję iš to pasikalbėjimo su pratome, kad čia yra tas židinys Laikiniosios Vyriausybės veiklai trukdyti ir Nepriklausomybės idėjai sabotuoti bei įvairia klasta traukti lietuvių jaunuomenę į vokiečių karo uždavinius. Susitikę su kovos draugais, nusistatėme ruošti naujam pagrindžiui, boikotuoti nacių propaguojamą SS legijoną.

Įdomiai vėliau vystėsi dr. Pr. Meškausko-Germanto veikla. Likvidavus Laikinąją vyriausybę, jis tapo švietimo tarėjas gen. Kubiliūno vadovaujamoje taryboje vokiečių civilinės valdžios žinioje. Bet visą laiką jis laikė ryšius su antinacine rezistencija. Zenonas Ivinskis ir Juozas Brazaitis daug kartų turėjo su juo pasitarimus Kauno priemiesčiuose. Tai padėjo užbėgti už akių vokiečių planuojamai jaunuomenės mobilizacijai, išsaugoti studentus nuo darbo tarnybos, apginti mokytojų seminarijas ir gimnazijas. Pusę tų mokyklų klasių vokiečiai norėjo uždaryti. Be to buvo rezistencijos dvasioje paruošta apie lietuvių nuotakas medžiaga, kurią Meškauskas-Germantas įjungdavo į savo pranešimus vokiečių įstaigoms ir kuri tarnavo lietuvių reikalų labai. Prasminga, kad šis dr. Meškausko-Germanto beatodairinis patriotizmas jį nuvedė kartu su visa eile idealistų kovotojų už laisvę į kacetą ir į mirtį.

Savo asmenybėje Zenonas turėjo nuostabiai vertingą bruožą-istorinės atsakomybės pa-

jautimą. Labai jautriai jis reagavo ir išgyveno žydų šaudymus Lietuvoje. Nekartą ragino realiais faktais atsiriboti ir pasmerkti tas nacių vykdomas žudynes. Kas tose sąlygose buvo įmanoma, Laikinoji vyriausybė darė. Jos iniciatyva pakartotinai buvo iškviešti tie lietuviai, kurie buvo įtikinėjami ir įspėjami nesisduoti įtraukiami į tą baisų prasižengimą. Kai kurie apsverkė ir aiškinosi, būk specialaus nacių dalinio vadovybei esą davę priešai ir jiems kelio atgal nesą. Jie buvo skatinami pabėgti iš Kauno ir pasislėpti.

Toji Zenono gili sąmoninga atsakomybė prieš istoriją įgauna ypatingo šviesumo, atsimenant, jog tuo metu begėdiškai brutaliai buvo skelbiama, kad dėl kažkokių aukštų siekių esąs paaukotinas žmoniškumas. Žodžius pavertus į veiksmą, žiaurios žudynės buvo vykdomos ir Rytuose — Sovietų Rusijoje ir Vakaruose — hitlerinėje Vokietijoje.

Ryškiausias Zenono rezistencinės kovos tremtyje darbas buvo atliktas Vliko užsienio tarnyboje. Jis ėmėsi iniciatyvos laimėti oficialų Vliko atstovavimo prie Federalinės Vokietijos vyriausybės Bonnoje pripažinimą. Tikslai dėl vidinio mūsų pačių tarpe neišsiaiškavimo tai nebuvo pilnai įvykdyta. Tačiau sudarytais kanalais vokiečiams buvo įteiktas prof. Juozo Brazaičio paruoštas memorandumas ir Zenono Ivinskio studijėlė (kaip jis pats ją vadino) apie Lietuvos bylą. Vėliau šių dokumentų įtakoje Bonna oficialiai painformavo visas vokiečių pasiuntinybes ki-

tose valstybėse, kad Lietuva kartu su Latvija ir Estija yra pripažįstamos kaip egzistuojančios valstybės. Vokiečių pasiuntinybės pareigūnai Romoje parodė Romos lietuviams oficialų tuo reikalu savo vyriausybės raštą.

Žmogiškoji šiluma

Ivinskis, kaip žmogus, buvo optimistas, lengvai laimįs kitų simpatijas ir pasitikėjimą, nuoširdus, atviras kitiems, net kartais peratviras, nes savo nuomonę reikšdavo, nevyნიodamas jos į vatą. Tačiau ir nemalonią tiesą sakydamas, Zenonas nebuvo užgaulus.

Lankydamasis Jungtinėse Amerikos Valstybėse, buvo atvykęs ir į Detroitą. Jis man pratarė, kad dr. Antanas Maceina pataręs jam susirasti draugų, kurie supažindintų jį su gamybiniu gyvenimu, su tikrove, "kad žinotum, jog istoriniai archyvai — tai ne visas gyvenimas". Nusivedžiau jį į Fordo River Rouge fabriką, kur sumontuojami automobiliai, paskui į Monroe atominės energijos stotį ir savo darbovietės tyrimų laboratoriją. Buvo malonu stebėti, kaip jis su kiekvienu pareigūnu sugebėjo greit užmegzti kontaktą ir kiekvienam rasti gerą žodį. Dar ir dabar visa eilė mano darbo draugų jį maloniai prisimena.

Į laiduotuves su Zenonu Ivinskiu atsisveikinti atėjo simpatingos išraiškos meno istorijos profesorius Heinrich Luetzeler. Jis atsisveikino Reino Friedrich Wilhelm universiteto rektoriaus ir Filosofijos fakulteto dekanı

vardu. Prof. Luetzelerio asmeniška istorija įdomi. Jis anksčiau turėjo ryšių su Zenonu Ivinskiu ir su Juozu Brazaičiu, bendradarbiavo Židinyje. Nacių buvo pašalintas iš universiteto, kadangi neigiamai įvertino Rosenbergo knygą "Mythos". 1941 metais Ivinskis, tapęs Filosofijos fakulteto dekanu, pakvietė jį į Kauną meno istorijos dėstyti, bet naciai jo neišleido.

Jo atsisveikinimo žodis buvo labai jautrus: "Universitetas susidaro netikamai iš tyrinėtojų. Tyrinėtojai yra kartu ir žmonės. Ivinskis tikrai buvo žmogus, laimėjęs mūsų tarpe pasitikėjimą ir simpatijas. Jis turėjo vertingų bruožų: garbingumą, simpatingumą, ištikimumą. Ir ši šviesa užgeso. Eine stille Waerme, eine warme Stille ist nicht mehr fuer uns da".

Gal čia reikia ir baigti. Neįmanoma viską išsakyti, neįmanoma visko išsemti. Laikas tai atliks.

Mano pasaulėžiūra . . .

(Atkelta iš 14 pusl.)

reikalingumą artimos ir tolimesnės praeities faktais įrodo mūsų istorija, taip ir man asmeniškai sunkiose valandose mano tikėjimas buvo ir yra man paguoda.

Man skirtosios eilutės jau pasibaigė. . . Bet noriu dar pridėti: iš savo asmeniško patyrimo gyvai įsitikinau, kas, rodos, visada turėtų būti aišku. Jeigu žmogus ko nors nori pasiekti, tai tegali laimėti tik dėka darbo ir užsispyrimo. Taip buvo visada *mano* gyvenime!

NESIBAIGIĄS GINČAS: BALŲ IR SLAVŲ KALBŲ SANTYKIAI

ANTANAS KLIMAS

Retai kuriuo klausimu lyginamojoje indoeuropiečių (sutrumpintai: ide.) kalbotyroje yra išlieta tiek rašalo ir tiek popieriaus lankų pripildyta, retai kuria tema yra pirašyta tiek nesąmonių kaip mūsų nagrinėjama tema.

Pirmiausia tuojau kyla klausimas: kodėl gi taip yra? Atsakymas galėtų būti ir labai ilgas, bet mes čia pasitenkinsime suminėdami tik pačias stambiausias priežastis:

1. Abi šios ide. kalbų šeimos šakos yra labai konservatyvios, taigi, *abi yra išlaikiusios daugelį bruožų, paveldėtų tiesiog iš ide. prokalbės*. Tie paveldėti bruožai ir daro jas kai kuriais atvejais "panašiomis" į viena antrą, tuo tarpu kai visos kitos gyvosios ide. kalbos laiko bėgyje yra taip pasikeitusios, kad ir jų iš prokalbės paveldėti panašumai jau nebeatrodo, bent iš pirmo žvilgsnio, panašumais.

2. Abi šios kalbų grupės yra užrašytos, užrekorduotos, palyginti, labai vėlai. Kai hetitų kalbos dokumentai siekia net apie 1800 pr. Kr., kai senųjų indų kalbos paminklai siekia gal ligi 1000 pr. Kr., kai graikų kalbos pirmieji šaltiniai jau paliudyti apie 1350 pr. Kr. (vad. Mikėniškoji graikų kalba, arba linijinio B. rašto įrašai), tai slavų kalbų pirmieji rašytiniai šaltiniai siekia tik 9 šimtmetį po Kr., o baltų kalbų — tik apie 1400 m. po Kr. (prūsų kalbos Elbingo žodynėlis). Taigi, beveik

nieko neturima paliudyti šių kalbų vystymosi eigai ligi tik pastutiniojo tūkstantmečio.

3. Abi šios kalbų grupės jau daugelį šimtmečių yra gretimos kaimynės, t. y. gyvena labai glaudžioje geografinėje, istorinėje, politinėje ir kultūrinėje sąveikoje. Savaiame aišku, kad tų sąveikų įtakoje bet kuri viena šių kalbų grupė turėjo daryti kitai tam tikros įtakos, ypač žodyno skolinimosi srityje. O pirmieji Europos kalbininkai paviršutiniškai ir sprendė — ypač 19-me šimtetyje — kalbų kilmės ir giminumo laipsnį pirmiausia iš žodyninio panašumo. Šiandien žodyninis panašumas beveik jokios reikšmės neturi kalbų pradinų, etnogenezinių santykių nustatymui, nes žodynas yra beveik vispusiškai civilizacijos ir kultūros padaras: jis nerodo primordinės, originalios giminystės. Labai aiškus pavyzdys tam yra dabartinė anglų kalba, kurioje negermaniški (daugiausia lotynų - romanų kilmės) žodžiai jau sudaro daugiauneigu 50% žodyninės sistemos. Betgi kilmės atžvilgiu anglų kalba yra aiškiausiai germanų (teutonų) prokalbės tikrasis vaikas.

4. Lyginamoji kalbotyra ligi šiol nėra pasiekusi aiškaus metodo originalios giminystės laipsniui nustatyti. Vieni kalbininkai vertina vienus panašumus daugiau, kiti — kitus. Taigi nėra visapusiškai priimto mato, kuriuo galima būtų "pasitiesti slavų ir

baltų kalbas ant matavimo stalo ir pamatuoti jų giminiškumo laipsnį” . . .

5. Reikia taip pat pastebėti, kad ne visi kalbininkai, kurie yra dirbę šioje srityje, tikrai gerai buvo įsigilinę į *seniausius baltų ir slavų kalbų santykius*. Daug kur trūko vispusiško klausimo nagrinėjimo iš pirmųjų šaltinių, iš savos patirties.

Kokia buvo padėtis šiame gincė ligi maždaug 1966-1967 metų, mes esame tai apžvelgę dviejuose ankstyvesniuose straipsniuose.¹ Labai daug tuo klausimu galima rasti ir įvadiniuose S. Karaliūno studijos - monografijs² skyriuose. Prie Karaliūno išvadų mes sugrįšime kiek vėliau. Bent apypilnės bibliografijos ligi maždaug 1965 metų vaizdą galima susidaryti, perskaičius du specialius tuo klausimu darbus.³

Jau minėtuose dviejuose straipsniuose šių eilučių autorius ypatin-gai iškėlė šių dviejų ide. kalbų šeimos grupių skirtumus, prieidamas išvados, kad jokiū būdu neįmanoma suponuoti kada nors buvus vad. “baltų-slavų prokalbę”.

Reikia taip pat prisiminti — kaip jau buvo minėta mano *Lituanus* paskelbtame straipsnyje — kad šiai problemai tirti V-jo Tarptautinio slavistų kongresometu (1965 m. Sofijoje, Bulgarijoje) buvo sudaryta tarptautinė komisija iš 16 narių.⁴ Vienas iš jų tuo tarpu jau yra miręs (rusas prof. Larinas). 1968 m. (prieš pat okupaciją) Prahoje įvykusiame VI-me pasauliniame slavistų kongrese ši komisija buvo papildyta dar keturiais nariais: prof.

Erwin Koschmieder (vokietis), prof. Jerzy Antoniewicz (lenkas), prof. Dalibor Brozovič (jugoslavas) ir prof. Janis Kalniņš (latvis). Ši naujai papildyta komisija ir toliau turėtų rūpintis šios problemos išsprendimu. Tik gero-kai keista, kad *šioje komisijoje nėra nė vieno lietuvių kalbininko!* Teisybė, šios komisijos pirminiku nuo pirmųjų dienų yra lietuvis Kostas Korsakas, bet jis yra ne kalbininkas - specialistas, o literatas!

Žiūrint iš grynai “tarptautinio-legalistinio” taško, šios tarptautinės komisijos baltų ir slavų kalbų santykiams tirti egzistavimas rodytų, kad ši problema dar nėra išspręsta. Iš antros pusės, retai kada tokio pobūdžio komisijos tokius ginčytinus klausimus išsprendžia, tačiau jau jų suorganizavimas rodo šių problemų svarbumą, rodo, kad kalbotyroje yra tam klausimui skiriama daug dėmesio.

Po šios trumpos įvadinės dalies eisime prie mūsų tikrosios temos: kas svarbesnio padaryta šio klausimo sprendimui nuo maždaug 1966 - 1967 metų.

Pirmoje vietoje reikia paminėti vėliausią šiuo klausimu pasisakymą garsaus norvegų kalbininko, prof. Christian Stang (Oslo universiteto prof. emeritus). Jis šiuo klausimu yra nemažai rašęs nuo pat pirmųjų savo mokslinių veikalų bei straipsnių pasirodymo. Bet visa tai galima suvesti į paskutinįjį didžiulį jo veikalą: *Vergleichende Grammatik der Baltischen Sprachen* (t. y. *Lyginamoji baltų kalbų gramatika*).⁵ Nors šio veikalo išleidimo data pažymėta 1966, iš tikrų-

jų jis pasirodė 1967 metais. Pasiryšę keliolika puslapių baltų ir slavų kalbų santykių nagrinėjimui,⁶ prof. Stangas prieina tokių išvadų (čia mes jas ištisai ir cituojame):

“... po indoeuropiečių prokalbės suskilimo egzistavo baltų-slavų dialektų sritis (Dialektgebiet), kuri turėjo tam tikrų bendrų variacijų ir kuri gal būt niekuomet nebuvo visiškai homogeninė, kuri tačiau sudarė vienybę *ta prasme*, (pabraukta mano — A. K.), kad joje atsirado bendrų kalbos naujoviškumų, tuo tarpu kai kiti naujoviškumai (Neuerungen) apėmė tikrai dalį šios srities ir jie pasireiškė vėliau tik baltų kalbų teritorijoje.

Iš metodinės pusės tai reiškia, kad neturime jokios teisės visais atvejais matyti baltoslaviškas protoformas.

Iš šios grynai lingvistinės analizės galima išvesti sekančius (šių kalbų) išsivystymo sluoksnius: 1) Indoeuropiečių prokalbė, 2) baltų - slavų dialektinė (tarminė) sritis, 3) baltų dialektinė (tarminė) sritis ir (šalia jos) labai jai panaši ir labai dar nesuskilusi slavų prokalbė, 4) baltų kalbų dialektinė sritis suskilo; keletą tarmių, iš kurių mums yra žinomos prūsų kalba (vakarų baltų k.) ir lietuvių - latvių kalbos (rytų baltai). 5) Rytų baltų prokalbė suskilo į pralatių ir pralietuvių kalbas ir iš jų išsivysčiusias tarmes”.

Kaip matėme, prof. Stangas pareiškia lyg ir vidurio nuomonę: jis griežtai atmeta teoriją, kad

viską, ką randame baltų kalbose galime išvesti iš vienodų formų, iš kurių taip pat galėtume išvesti ir visas slavų kalbose pasitaikančias formas. Kitai, sakant, jis galvoja, kad yra buvusi kada tai *tarminė teritorija*, kurioje baltų ir slavų tarmės, esą, buvusios lyg simbiozė, nors niekadoms nepasidariusios tos pačios. Iš tų laikų, taigi, turėtume jo suponuojamus panašumus, randamus tik baltų ir slavų kalbose.

Čia norisi paminėti tik du svarbesni šios prof. Stango hipotezės trūkumai. Pirmiausia, kodėl gi jis lygina tik baltų ir slavų kalbas? Jeigu jau jo veikalas yra tikrai “lyginamoji baltų kalbų gramatika”, tai kodėl jis nepalygina baltų kalbų *su visomis kitomis indoeuropiečių kalbomis?* Prof. Stangas pakankamai pats žino apie visas kitas indoeuropiečių kalbų šeimos šakas, kad tai būtų galėjęs padaryti.⁷ Sakysime, jeigu jis būtų palyginęs baltų kalbas su germanų kalbomis, tai būtų tikrai buvęs priverstas taip pat suponuoti *baltų - germanų dialektinę sritį*, nes, kaip pamatysime vėliau, senųjų tikrų naujoviškumų, kurie randami *tik baltų ir germanų senosiose kalbose yra net daugiau negu tarp baltų ir slavų kalbų!* Arba imkime kad ir baltų ir graikų kalbas, arba baltų ir lotynų kalbą: visur čia rasime bendrų naujoviškumų, nerandamų kitose ide. kalbose!

Antra: kai kurie prof. Stango nurodyti “bendri naujoviškumai” yra niekuo nepagrįsti, tik jo asmeniška nuomone. Sakysime vad. bendrumai kirčio ir priegaidės srityje. Naujausi tyrimai⁸ rodo,

kad baltų kalbos tuos dalykus yra paveldėjusios iš ide. prokalbės, ir čia jokių ypatingų panašumų negalima "atrasti". Bet negalime šiame apžvalginiame straipsnyje leisti į specialių kalbinių problemų nagrinėjimą. Tai bus padaryta kita proga.⁹

Dabar prieiname prie pačio svarbiausio darbo šiuo klausimu ne tik šiais paskutiniaisiais metais, bet visoje šios kontroversijos istorijoje. Tai yra veikalas, kurį du lietuviai kalbininkai paruošė mūsų jau minėto VI-jo Tarptautinio slavistų kongreso proga. Šio veikalo pavadinimas yra *Baltų ir slavų kalbų ryšiai* (faktiškai tai yra X-sis tomas lyg ir periodinio¹⁰ žurnalo *Lietuvių kalbotyros klausimai*). Jame telpa du didžiuliai straipsniai — monografijos, iš kurių mūsų klausimui daug svarbesnis yra pirmasis: Simo Karaliūno "Kai kurie baltų ir slavų kalbų seniausiųjų santykių klausimai". Tai yra iš tikrųjų savaimingas 100 didžiulių puslapių veikalas, be kurio ateityje neapsieis nė vienas indoeuropistas.

Karaliūnas šioje monografijoje gana pilnai pristato baltų ir slavų kalbų santykių nagrinėjimo istoriją, sustodamas ilgiau prie svarbiausių darbų, prie svarbiausių hipotezių ir teorijų. Visur jis parodo savo nepaprastai gilų šio klausimo pažinimą, cituoja mokslo veikalus ir kitus šaltinius iš keliolikos kalbų, visur beveik pareiškdamas ir savo labai įdomius ir mokliškus samprotavimus. Kai kuriais ypatingai sunkiais ir painiais klausimais jis pateikia ištiesai naują savo nuomo-

nę, visur tai paremdamas gausia medžiaga iš baltų, slavų, germanų ir kitų ide. kalbų. Paskutiniuose puslapiuose jis duoda savo išvadas, kurias čia ir pacituosime:

"... baltų ir slavų kalbų seniausiuosius santykius, taigi ir tų kalbų bendrų inovacijų kilmę galima interpretuoti baltų-slavų izoglosinės bendrystės (Isoglossengemeinschaft) egzistavimu, t. y. egzistavimu baltų ir slavų dialektų erdvės ir laiko kontinuumo, kuris atsirado greičiausiai dėl antrinio pradžioje skirtingų dialektų suartėjimo".¹¹

Taigi, pagal Karaliūną, baltų ir slavų kalbų turima viena antra bendrybė atsirado todėl, kad pradžioje buvusios visiškai atsiskyrusios (po išsiskyrimo iš ide. prokalbės), baltų ir slavų kalbos kuriam laikui buvusios vėl suartėjusios.

Dar aiškiau pasisako Karaliūnas sekančiai:

"Išvados

1. III tūkstantmetyje pr. m. e. ide. kalbinės bendrystės šiaurės arealo dialektų rėmuose "baltų" dialektai bus skyręsi nuo "slavų" dialektų. Tuo metu "baltų" dialektai bus palaikę glaudesnius kontaktus su "germanų" dialektais.

2. II tūkstantmečio pr. m. e. pirmojoje pusėje (maždaug 2000 - 1500 m. pr. m. e.) baltų dialektai bus suartėję su slavų dialektais ir pergyvenę su jais aktyvių kontaktų resp. izoglosinės bendrystės epochą. To meto baltų ir slavų dialektus bus apjuosęs tokių izoglosų pluoštas:

išnyko laringalai;
buvo eliminuota skardžiųjų ir
skardžiųjų aspiruotųjų prie-
balsių opozicija (*b:bh > b* ir
t. t.);

skiemieniai sonantai *R* vir-
to *iR* bei *uR*;

susiformavo intonacijų opozi-
cija (“akūtas: cirkumflek-
sas”);

atsirado kai kurie nauji su-
fiksai (pavyzdžiui, *-*ējo-* ir
*-*tājo-*);

buvo asimiliuoti palataliniai
priebalsiai *k'*, *g'* (liet. *š*, *ž*;
sl. *s*, *z*);

pakito ide. *s* po *k*, *r*, *i*, *u*
(liet. *š*, sl. *ch.*).

Skiemeninių sonantų pakiti-
mas, intonacijų opozicijos su-
siformavimas ir specifinių bal-
tų ir slavų kalbų morfemų bei
leksmų atsiradimas buvobend-
ros baltų ir slavų kalbų ino-
vacijos.

3. Maždaug II tūkstantmečio
pr. m. e. viduryje ar vėliau bal-
tų ir slavų konvergencinė raida
bus liovusis ir prasidėjusi jų pa-
ralelinė raida. Nuo to laiko ga-
lėjo prasidėti epocha baltų ir
ugrų-finų kalbų kontaktų, ku-
riuose slavų kalbos nedalyvavo.
Tokie bendri baltų ir slavų kal-
bų reiškiniai, kaip ide. diftongo
eu virtimas baltų *jau*, sl. *ju*,
de Sosiūro-Fortunatovo dėsnis
ir, gal būt (vėlesniojo raidos
etapo), įvardžiuotinių būdvar-
džių bei veiksmazodžių viena-
skaitos antrojo asmens galūnės
,-*sēi* susiformavimas, grei-
čiausiai buvo baltų ir slavų kal-
bų paralelinės raidos padari-
niai.

4. Baltų ir slavų kalbų se-
niausiuosius santykius, taigi ir
tų kalbų bendrų inovacijų kil-
mę galima interpretuoti baltų-
slavų izoglosinės bendrystės
(Isoglossengemeinschaft) egzis-
tavimu, t. y. egzistavimu bal-
tų ir slavų dialektų erdvės ir
laiko kontinuumo, kuris atsira-
do greičiausiai dėl antrinio
pradžioje skirtingų dialektų su-
artėjimo.

Ilgoje baltų ir slavų kalbų
istorijoje galima pastebėti tų
kalbų santykius buvus ir ne-
priklausomus, ir konvergenci-
nius, ir paralelinius. Baltų - sla-
vų izoglosinės bendrystės epo-
cha buvo tik vienas šių kalbų
seniausiųjų santykių raidos pe-
riodų.”¹²

Vadinasi, Karaliūnas tik dalinai
sutinka su Stangu, manydamas,
kad kada tai galėjo egzistuoti
antrinė, vėlyvesnė, sekundarinė,
ne originali, baltų ir slavų kal-
bų izoglosinė bendrystės epocha.
Tai ir yra pats svarbiausias daly-
kas. Karaliūnas prieina nuomonės,
*kad tuojau pat po išsiskyrimo iš
ide. prokalbės baltų dialektai yra
buvę artimesni germanų dialek-
tams, o tik vėliau suartėję ir su
slavų dialektais.*¹³ Taigi, nors
jis to aiškiai ir nepabrėžia, nega-
lima suponuoti jokios “proto bal-
tų - slavų prokalbės”. Karaliūnas
nustato net kelias tokias “suar-
tėjusių kalbų - dialektų izoglosi-
nės bendrystės epochas”, kurias
galima būtų schematiškai taip
pavaizduoti:

1. Indoeuropiečių prokalbė
(ligi apie 3000 pr. Kr.);

2. Išsiskyrimas iš ide. prokal-
bės (3000 - 2500 pr. Kr.)

3. Tuojau po išsiskyrimo iš ide. prokalbės "baltų" dialektai pergyvena suartėjimo epochą su "germanų" dialektais (apie 2500 - 2000 pr. Kr.);

4. "Baltų" ir "slavų" dialektai suartėja (apie 2000 - 1500 pr. Kr.);

5. Nuo maždaug 1500 pr. Kr. baltų ir slavų dialektų suartėjimas liaunasi, o prasideda baltų ir ugrų-finų kalbų kontaktai, kuriuose slavų kalbos jau nebedalyvauja.

Vėliau, kaip mums jau daug geriau yra žinoma iš istorijos, baltų ir slavų kalbos vėl suartėja — bent geografiškai, politiškai ir kultūriškai, bet tai, kaip jau anksčiau minėjome, nerodo jokių būdu jų bendros etnogenezės.

Karaliūno veikalas yra nepaprastai svarbus šio klausimo sprendimo istorijoje, reikia tik tikėtis, kad jis bus išleistas ir kuria didžiąja vakarų kalba, nes, nors kiek ir pramokę lietuviškai, daugelis indoeuropeistų sunkiai paskaitytų tokį komplikuoatą veikalą lietuviškai. Teisybė, pačioje monografijoje yra gana ilga santrauka rusų kalba (du didžiuliai labai smulkiu šriftu puslapiai) ir gana trumpa santrauka vokiečių kalba (apie pusė didelio labai smulkiu šriftu puslapio), bet šios santraukos visvien neparodo viso veikalo gilumo, moksliskumo, vispusiško dalykų nagrinėjimo.

1969 metais Čikagoje įvykusiame Mokslo ir kūrybos simpoziume prof. Antanas Salys skaitė labai svarbią ir įdomią paskaitą "Baltų ir slavų kalbų raidos skirtybės".¹⁴ Šioje paskaitoje prof. Salys davė ir labai įdomių susu-

muojančių, galima sakyti, statistikų šiuo klausimu.

Kaip nevienodai baltų ir slavų kalbų santykių klausimas yra sprendžiamas, galima matyti jau iš to, kad net ir tie kalbininkai, kurie yra baltų ir slavų vienos prokalbės (po atsiskyrimo iš ide. prokalbės) arba kalbinės vienybės šalininkai, ir jie labai nesutinka, mėgindami datuoti tos "vienybės" suskilimą į baltų ir slavų šakas. Jie įvairuoja net maždaug 2000 metų! Štai kaip prof. Salys susumuoja tas nuomones:

"Tariamasis baltų - slavų prokalbės arba kalbinės vienybės datavimas:

Po III tūkstantmečio po Kr. — Rozwadowski (1912).

Prieš 2000 pr. Kr. — W. Ernitz (1958).

II tūkstantmečio pr. Kr. pradžia — V. Georgiev (1958).

Po II tūkstantmečio pr. Kr. — R. Trautmann (1947).

Apie 1500 pr. Kr. — T. Milewski (1948).

1500 - 1300 pr. Kr. — T. Lehr-Splawiński (1954).

VII - III a. pr. Kr. — J. Safarewicz (1945).

Po Herodoto (ca. 484 - 425 pr. Kr.) laikų — V. Kiparsky (1958).

IV a. pr. Kr. — P. Arumaa (1964).

Apie Kr. laikų pradžią — A. Sobolevskij (1924).

A. Vaillant (1950), O. Szemerényi (1957).

I a. po Kr. — H. Smith ir H. Trager (1950)."¹⁵

Dar aiškiau šios visos problemos (arba problemų kompleks) ginčytinas (kontroversinis) pobū-

dis paaiškėja, pažvelgus į *baltų ir slavų kalbų ryšių (santykių) aiškinamuosius terminus*, kuriuos vartoja tai vienas tai kitas šiuo klausimu pasisakąs kalbininkas. Čia juos visus ištisai vėl paimame iš profesoriaus Salio paskaitos metu išdalinto padalo:¹⁶

“Baltų ir slavų kalbų ryšių aiškinamieji terminai: *prokalbė* (vok. Ursprache, rus. prajazyk, pr. langue mère, ag. protolanguage, parent language, lat. pirmvaloda).

kalbinė vienybė (vok. Sprach-einheit, rus. jazykovoje jedinstvo, len. jedność językowa, pr. l'unité linguistique, ag. linguistic unity).

kalbinė bendrystė (vok. Sprachgemeinschaft, rus. jazykovaja obščnost', len. wspólnota językowa, ag. linguistic community),

glaudi visuma vok. Zusammenhängendes Ganzes),

bendra epocha ar periodas (rus. obščaja epocha, vok. Periode der Sprachgemeinschaft, ag. period of common language), *sambendryba* (vol. Verkehrsgemeinschaft, rus. sobščnost'), *ilgaamžė kaimynystė* (vok. jahrhudertlange Nachbarschaft).

tarminė sritis (vok. Dialektgebiet, rus. dialektnyj areal),

izoglosinė sritis (vok. Isoglossengebiet, rus. izoglosnyjareal), *izoglosinė bendrystė* (vok. Izoglossengemeinschaft, rus. izoglossnaja obščnost'),

pastebimai identiškios indoeuropiečių tarmės (pr. parlars indoeuropéens sensiblement identiques),

paralelinė raida (pr. developement parallèle).”

Labai įdomu taip pat pažvelgti į pačių svarbiausių kalbininkų nuomonių pasiskirstymą šio klausimo sprendime. Tai mes taip pat randame prof. Salio paskaitos metu Mokslo ir kūrybos simpoziume išdalintame padale:

“Tyrinėtojų nuomonių pasiskirstymas.

Baltų - slavų prokalbės ar kalbinės vienybės teorijos šalininkai: A. Schleicher (1861), J. Hanusz (1886), K. Brugmann (1897), W. Porzeziński (1911), J. Rozwadowski (1912), A. Brückner (1914), A. Šachmatov (1915), R. Trautmann (1923), A. Sobolevskij (1924), F. Specht (1934), J. Kuryłowicz (1934), 1956, 1957, 1958), T. Lehr-Splawinski (1946, 1958), T. Milewski (1948), O. Szemerényi (1948, 1957), A. Vailant (1950, 1955, 1957), J. Otrębski (1954, 1958), M. Leumann (1955), P. Arumaa (1955, 1963, 1964), N. van Wijk (1956), V. Georgiev (1958), W. Ermitz (1958), V. Kiparsky (1958), E. Dickenmann (1958), P. Trost (1958).

Šios teorijos priešininkai:

J. Baudouin de Courtenay (1903), A. Meillet (1905, 1908, 1922, 1925, 1934), J. Endzelins (1911, 1923, 1931, 1951, 1952), K. Jaunius (1908), K. Būga (1910, 1913, 1922, 1924), G. Bonfante (1935), Ch. Stang (1939, 1957, 1963, 1966), A. Senn (1941, 1954, 1966), E. Fraenkel (1950), W. Porzig (1954), A. Salys (1955), W. K. Matthews (1957), I. Lekov (1958), L. Bulachovs-

kij (1958), B. V. Gornung (1958, 1963), J. Loja (1961), F. P. Filin (1962), A. Klimas (1967), S. Karaliūnas (1968), G. Shevelov (1964).

Nuomones keitė:

V. *Pisani*. 1932: Bendrystės epocha (ne prokalbė) V a. pr. Kr. — IV a. po Kr. Bet 1949: Bendrystė abejotina, o prokalbė, atrodo, niekada neegzistavusi.

J. *Safarewicz*. 1946: Bendrystės laikotarpis (okres wspólnoty) tikrai egzistavęs po ide. prokalbės suskilimo. Bet 1961: Bendrystės epocha nėra visai tikra. Jeigu ji ir buvusi, tai II tūkstantmečio po Kr. pirmojoje pusėje. Baltų ir slavų kalbos gali būti kilusios iš vienos ide. tarmės.

J. *Otrębski*. 1947: “Baltų - slavų prokalbės niekad nebuvo”. Bet 1954: Baltų ir slavų kalbos kilusios iš vienos baltų - slavų kalbinės grupės, kurią reikia laikyti vienybe, kilusia iš vienos kalbos. 1958: “Vėlesniųjų baltų ir slavų protėviai kalbėjo ta pačia kalba. Paveldėtoji baltų - slavų vienybė pasibaigė, palyginti, vėlai, tikrai I tūkstantmetyje prieš m. e., tikriausiai to tūkstantmečio pradžioje”.

R. *Trautmann*. 1923: “Taigi aš visiškai remiuosi baltų - slavų kalbinės vienybės teorija, ... kuri bene geriausiai nagrinėta Porzezińskio ir Roswadowskio, taip pat Endzelyno”. Bet 1947: “Tikrai yra tiek daug stiprių kalbinių ryšių, jog turėjo būti kokio nors pobūdžio bendras pagrindas. Bet visa ki-

ta sunku nustatyti. Tačiau ‘vienybės’ sąvokos nereikėtų pabrėžinėti. Skirtybių, savaime suprantama, buvo anksti ir jos laiko eigoje dar daugiau sustiprėjo”.

V. *Maziulis*. 1959: “Esu linkęs manyti, kad ... baltų ir slavų senieji (bei inovaciniai) panašumai — ‘paralelumai’ nesiprašo į pagalbą tradicinės baltų-slavų prokalbės (resp. genetinio baltų - slavų kalbų vienumo) hipotezės; kol kas čia galima išsiversti lingvistinės diferenciacijos bei integracijos principais, kuriuos nurodo J. Endzelynas”. Bet 1964: Baltų-slavų seniausiųjų kontaktų irimo pradžia datuojama II tūkstantmečio pr. Kr. pirmaisiais amžiais. Slavų prokalbė egzistavusi, o baltų — ne; baltų prokalbė teegzistavusi tik baltų - slavų prokalbės rėmuose (within framework of the Baltų-Slavonic “Ursprache”).”¹⁷

Pagrindinėje savo paskaitos dalyje prof. Salys išdėstė svarbiausius senuosius baltų ir slavų kalbų skirtumus. Šie skirtumai, arba skirtybės, priklauso dar senajai prokalbinei erai, t. y. tam laikotarpiui, kuris eina tuoju po baltų, slavų, germanų, indo-iranėnų ir kitų ide. kalbų grupių (arba šakų) atsiskyrimo iš ide. prokalbės. Taigi, jie priklauso tam laikotarpiui, kurį kalbininkai yra linkę manyti buvus maždaug tarp 2500 pr. Kr. ligi istoriniame laikotarpyje pirmųjų šių kalbų rašto paminklų.¹⁸

Pavyzdžiui paimkime vieną iš prof. Salio išvardintų senųjų (prokalbinių) baltų ir slavų kalbų

skirtybių: esamojo laiko I-jo asmens galunę. Vad. tematinuose¹⁹ baltų kalbų veiksmažodžiuose jau labai senais laikais pagrindinė pirmojo esamojo laiko asmens galūne buvo apibendrinta iš ide. -ō kilusi galūnė -uo, kurią gerai išlaikytą galime matyti sangrąžiniuose lietuvių kalbos veiksmažodžiuose: rengiuosi, prausiuosi ir t. t. (paprastuose veiksmažodžiuose ši galūnė vėliau lietuvių kalboje buvo sutrumpinta: -uo pavirto -u: lenkiuosi: lenkiu ir t. t.). Iš antros pusės, senoji slavų prokalbė apibendrino pirmajame asmenyje galūnes -q/-ę, kilusias iš ide. -on/-en, kurios savo ruožtu yra kilusios iš dar ankstyvesniųjų ide. -om/-em. (Rusų k. 1-jo asmens galūnė -ju/-u yra daug vėlesnis išsivystymas: šiuo atveju ši rusų kalbos galūnė neturi nieko bendro su liet. k. galūne -u!). Taigi, jeigu jau baltai ir slavai būtų kada nors kalbėję viena "proto baltų-slavų prokalbe", tai tikrai bent šiuo atveju (kaip ir daugeliu kitų) būtų išsivystę kas nors bendro. Betgi šiuo atveju (kaip ir daugeliu kitų) baltų kalbos rodo tokią pat išsivystymą kaip lotynų kalba: pvz. *ferō*, graikų kalba: *pherō*, germanų kalbos: gotų k. *bera* ir t. t., t. y. visiškai skirtingai nuo slavų kalbų: senosios slavų bažnytinės kalbos: *nesq* (kilęs iš *neson, o šis iš *nesom, plg. dabartinės lenkų k.: *niosę*).²⁰

Tokių skirtybių, kurios randamos tik baltų senojoje prokalbėje, o visiškai nėra slavų senojoje prokalbėje, prof. Salys savo paskaitoje duoda *vienuolika*, o

tokių skirtybių, kurios yra užtinčiamos tik senojoje slavų prokalbėje, o visiškai nepažįstamos baltų kalbose — *aštuonias*. Šios skirtybės rodo, kad jokiu būdu neįmanoma rekonstruoti jokios "baltų - slavų prokalbės", t. y. tokio daikto niekad nėra buvę.

Vėliausios studijos mūsų tema (čia mes mėginame apžvelgti tik svarbiausias studijas-nuomones maždaug chronologine tvarka) randamos didžiuliamė veikalė, skirtame paminėti garsiojo norvegų kalbininko, prof. Christian S. Stang 70 metų sukaktį: *Donum Balticum*.²¹ Šiame beveik 600 puslapių *Festschrift*'e yra net keliolika straipsnių, kurie daugiau ar mažiau liečia vieną kitą baltų ir slavų kalbų santykių aspektą, tačiau tik trys straipsniai tiesioginiai negrinėja pačius santykius.

Pirmoje vietoje minėtinas prof. Alfred Senn'o straipsnis "Slavic and Baltic Linguistic Relations."²² Šiame straipsnyje prof. Sennas: vėl perspėja kalbininkus gerai atsiminti dėsnį, kad žodyniniai panašumai nerodo jokios bendros etnogenezinės dviejų kalbų (arba kalbų grupių) kilmės, o tik kultūrinę, kaimyninę įtaką, viena antrai. Prof. Sennas prieina tokios chronologinės baltų ir slavų kalbų išsivystymo schemos:

1. Protoslavai ir protobaltai kaip neišskiriami iš kitų indoeuropiečių prokalbe kalbančių mėsės.

2. Antrajame tūkstantmetyje pr. Kr. egzistavo jau atskira (nuo kitų iš ide. prokalbės atskirusių kalbų) kalbinė bendruomenė, kurioje buvo praslavų,

pragermanų ir prabaltų protėviai.

3. Ši pre-slavų-baltų-germanų bendruomenė buvo sunaikinta (senųjų) persų invazijos tarp 1000 pr. Kr. ir 500 pr. Kr. Baltų protėviai buvo nustumti į šiaurę nuo Pripetės pelkių — į absoliutinę izoliaciją (t. y. kuri laiką baltų protėviai neturėjo kontaktų su jokia ide. grupe, net su slavais). Slavų protėviai buvo (senųjų) persų nugalėti, okupuoti ir kuri laiką valdomi; tuo metu slavų protėviai ir tapo praslavais. Iš senųjų persų - iraniečių praslavai paėmę ir žodį dievui žymėti: *bogu*, taip pat ir žodis *suto*, *sto* 'šimtas' yra slavų pasiskolintas iš iranėnų - persų. Graikų istoriko Herodoto (gyveno V-me šimtetyje pr. Kr.) minimi *skitai* ir *sarmatai* yra kaip tik persų imperijos likučiai slavų plotuose.

4. Slavų ir baltų kontaktai. Pirmajame tūkstantmetyje pr. Kr. baltų protėviai gyveno ide. kalbinės srities šiaurės - rytų pakrastyje. Rytuose jie susisieki su morviais (finų - ugrų kiltis), šiaurėje ir vakaruose — su suomių kiltimis, o pietų vakaruose — su praslavais (vakarų slavų protėviais). Nuo tada prasidėjo slavų-baltų kontaktai: prieš Kristaus laikus pirmieji kontaktai buvo pietų vakarų kryptimi, nes ta kryptimi baltų protėviai judėjo Baltijos jūros link, o vėliau (tarp maždaug 1 po Kr. ir 600 po Kr.) tie kontaktai tarp baltų ir slavų kilčių užsimezgė rytuose, nes tuomet slavų kiltys pradėjo stumtis į rytus ir šiaurės rytus.

Kitas straipsnis, išspausdintas *Donum Balticum*, paskirtas išimtinai baltų ir slavų kalbų santykiams, yra sekantis: Henrik Birnbaum, "Four Approaches to Balto-Slavic",²³ Jokių naujų teorijų bei hipotezių jame nėra. Nėra nė kokios naujos medžiagos. Prof. Birnbaum tik susumuoja dabar dar minimus "keturis priėjimus" prie šios problemos sprendimo: a) kad yra kada tai egzistavusi baltų - slavų prokalbė; b) kad yra egzistavusi baltų - slavų dialektinė sritis; c) kad jokios baltų - slavų prokalbės nėra buvę, o panašumai yra arba paveldėti tiesiog iš ide. prokalbės bei išsivystę paraleliai bet nepriklausomai nuo vienas antro; d) kad gal baltų, slavų ir germanų kalbų grupės galima laikyti priklausą tam pačiam vad. *Sprachbund*, atseit — konvergencijos teorija. Pats prof. Birnbaum, nors ir nelabai griežtai, pasisako už baltų - slavų prokalbės teoriją ta prasme, kad ta "prokalbė" būtų maždaug tik ką iš ide. prokalbės atsiskykę baltų ir slavų dialektai, dar sudarą tik vėlyvosios ide. prokalbės paskutiniąją išsivystymo stadiją, prieš baltų ir slavų kalboms nueinant "savo keliais". Jis sako, kad tai gal tik metodologijos ir terminologijos klausimas.

Trečiasis straipsnis *Donum Balticum Festschrift'e*, paskirtas baltų ir slavų kalbų santykiams nagrinėti, yra šių eilučių autorias: "Baltic, Germanic and Slavic".²⁴ Jame pirmoje vietoje iškeliamas mūsų jau plačiai cituota S. Karaliūno monografija. Toliau yra siūloma keli gana

svarbūs metodiniai sprendimai, kurių svarbiausi yra sekanti: a) nereikia per daug pervertinti senųjų klasinių kalbų duomenų, sprendžiant ide. lyginamosios kalbotyros problemas; b) sprendžiant slavų kalbų problemas, nereikia visuomet "tuojau bėgti ieškoti" panašių dalykų baltų kalbose, ir atvirksčiai. Toliau autorius iškelia aštuonis senus, labai svarbius skirtumus tarp baltų ir slavų kalbų. Dar nurodoma kitas dažnai net ir kalbininkų užmiršamas faktas: senaisiais laikais baltų kalbinė sritis greičiausiai buvo net gerokai didesnė už tuometinę slavų kalbinę

sritį, taigi, tais senaisiais laikais ir slavai skolinosi žodžių ir gal kitų kalbos struktūros dalykų iš baltų. Jeigu jau kas labai mėgsta vartoti sudėtinis senųjų ide. dialektų pavadinimus, tai nuosekliai reiktų kalbotyroje pirmoje eilėje vartoti ne "Balto-Slavic", o "Balto-Germanic", nes senųjų prokalbinių panašumų yra daugiau tarp senųjų germanų dialektų ir tarp baltų dialektų, negu tarp baltų ir slavų!

Yra pasirodę ir daugiau šios problemos nagrinėjimų 1966-1971 metais, bet jie nėra tokie svarbūs, kaip tie, kuriuos mes šiame straipsnyje paminėjome.

I š n a š o s

1. "Balto-Slavic, or Baltic and Slavic? (The Relationship of Baltic and Slavic Languages), *Lituanus*, XIII (1967), No. 2, pp. 5-37.

"Some Questions Concerning the Relationship of Baltic and Slavic", *Actes du Xe Congrès International des Linguistes*, vol. IV, Bucharest, 1970, pp. 689 - 715. (Pažymėtina, kad pats kongresas įvyko 1967 m.).

2. S. Karaliūnas, Kai kurie baltų ir slavų seniausiųjų santykių klausimai", *Baltų ir slavų kalbų ryšiai (Lietuvių kalbotyros klausimai X)*, Vilnius, 1968, pp. 7-100.

3. Gary A. Hood, "A Bibliography of Works Dealing with the Relationship between Baltic and Slavic", *Lituanus*, XIII (1967), No. 2, pp. 38-46.

N. D. Bogoliubova ir T. A. Jakubaitis, "Istorija razrabotki vo-prosa o balto-slovianskix jazykovyx otnošenix", *Rakstu krājums*, Ryga, 1958, pp. 331-375.

4. Šios komisijos nariai yra išvardinti S. Karaliūno monografijoje, op. cit., p. 7, taip pat mano straipsnyje, op. cit. (in *Lituanus*), p. ž.

5. Chr. S. Stang, *Vergleichende Grammatik der Baltischen Sprachen*, Universitetsforlaget, Oslo - Bergen, Tromsø, 1966. (Tai yra didžiulis 485 puslapių veikalas).

6. Apie šio įvadinio nagrinėjimo pobūdį — žiūr. toliau.

7. Teisybė, pačioje gramatikoje prof. Stang'as palygina baltų kalbų garsus ir formas su kitomis ide. kalbų formomis, žodžiais, bet šioje įžanginėje dalyje jis kalba tik apie baltų ir slavų kalbų santykius.

8. Ypač svarbūs darbai šioje srityje buvo atlikti automobilio katastrofoje žuvusio jauno ir labai gabaus kalbininko V. M. Illič-Svityč, ypač jo veikale *Imennaja akcentuacija v baltijskom i slavjanskom* (Maskva, 1963).

9. Šių eilučių autorius jau yra pradėjęs rašyti šiuo klausimu kiek didesnę ir platesnę darbą.

10. Ligi VI-tojo tomo *Lietuvių kalbotyros klausimai* skelbė įvairius kalbotyros straipsnius, o nuo VII-jo tomo daugiau spausdina monografijas arba straipsnius, sugrupuotus apie vieną pagrindinę temą. Ta tema yra paprastai pavadinamas ir visas tomas.

11. S. Karaliūnas, op. cit., p. 97.

12. S. Karaliūnas, op. cit., p. 97-98.

13. Taigi, jeigu jau kas norėtų tai "terminologiškai" pažymėti, reiktų vartoti ir "Balto-Germanic", arba "Germano-Baltic".

14. Čia naudojuosi savo užrašais ir prof. Salio paskaitoje išdalintu padalu.

15. Citata imta iš keturioliktoje išnašoje minėtojo padalo.

16. Šį žodį (t. y. 'pėdalas') prof. Salys simpoziumo metu pasiūlė vartoti vietoje angl. "hand-out". Kirčiuoti reiktų kaip *pātalas* (t. y. 3b kirčiuotės).

17. Šios labai ilgos citatos ir vėl yra paimtos iš prof. Salio padalo. Galvojame, kad yra naudinga jas ištiesai paskelbti, nes simpoziumo darbų spausdinimas yra "užkliuvęs".

18. Vienodos nuomonės dėl ide. prokalbės suskilimo datos nėra įvairuojama tarp maždaug 3500 m. pr. Kr. ir 2000 m. pr. Kr.

19. Tematiniai yra tokie veiksmazodžiai, kurie prie savo pagrindinės šaknies dar pridėda "temą", t. y. paprastai kokį balsinį garsą tarp pačios šaknies ir galūnės.

20. Tai rodo, kad jau skiriantis iš ide. prokalbės (o gal net dar ide. prokalbės srityje) baltų dialektai jau vartojo ide. -ō pirmam asmeniui žymėti, o slavų dialektai jau vartojo -om/-em.

21. Tai pats gražiausias ir didžiausias veikalas baltų kalbotyroje: jame rašo net 75 mokslininkai iš keliolikos tautų. Tai nuopelnas latvės kalbininkės, prof. dr. Veltos Rūķe-Draviņa, kuri beveik viena viską suorganizavo, suredagavo ir pati išleidimą tvarkė. Duosime čia ir pilną knygos metriką: *Donum Balticum* — To Professor Christian S. Stang on the occasion of his seventieth birthday 15 May 1970. Edited by Velta Rūķe-Draviņa. Almquist and Wiksell, Stockholm, 1970.

22. *Donum Balticum*, op. cit., pp. 483-494.

23. *Donum Balticum*, op. cit., pp. 67-76.

24. *Donum Balticum*, op. cit., pp. 263 - 269.

SKAITYTOJŲ ŽODIS (atkeltu iš 3 pusl.)

hibridų" ("Į Laisvę", nr. 53/90). Lietuva šiandien jau smarkiai aprusinta, o faktai liudija, kad rusifikacija intensyvěja, tad kol nevelu, laikas susiprasti, kas yra mūsų priešai, nuo ko mes bėgome ir prieš ką turime kovoti.

Romas Urbonas
Los Angeles, Calif.

Skaitytojai "Į Laisvę" myli
Stunčiu savo mylimam "Į Laisvę" 25

dol. čekį. Jei "kiaura" kišenė leis, atei-
tyje atsiųsiu daugiau.

Vita Baleišytė
Chicago, Ill.

Skaitydamas džiaugiuosi žurnalo tu-
rintu ir gražia forma. Stūsdamas prenu-
meratos mokesį apgailėstauju, kad bū-
damas pensininkas, nepajėgiu "Į Lais-
vę" stipriau paremti.

Vaclovas Kasakaitis
Willowcik, Ohio

SOVIETINAMAS LIETUVOS ŽMOGUS

Dr. C. M.

Vasaros pradžioje teko sutikti iš pavergtos Lietuvos Amerikon atvykusį vaikystės draugą, dar netgi šiek tiek tolimą giminaitį. Abu gimę nepriklausomoje Lietuvoje, vokiečių okupacijos metais dar spėjome ir gimnazijos mokslo paragauti. O paskui mūsų keliai išsiskyrė. Aš išaugau ir išsimokslinau Vakaruose, jis — rusų komunistų okupacijoje. Abu pasiekėme tokį pat mokslo laipsnį, nors kiek ir skirtingose specialybėse. Susitikimas buvo netikėtas ir jautrus, tačiau pokalbyje pajutau šaltą santarumą. Kitaime susitikime jis kiek "atšilo", ir ramioje, nuošalioje vietoje išitraukė į, atrodo, gan nuoširdų pasikalbėjimą. Surašiau jį sąžiningai, be pagražinimų ir perdėjimų, kad nors kiek plačiau atsivertų sovietinamos Lietuvos žmogus. Ar jis tipingas pavergtos Lietuvos vidurinės kartos inteligentui, tesprendžia mūsų politikai, sociologai, psichologai.

Tarp mūsų vyko toks pasikalbėjimas:

— Lietuvą valdo rusai.

— Lietuvoje viską mes patys darome. Rusai nenurodinėja, ką daryti.

— Kiek mums žinoma, rusai net lietuviais komunistais nepasitiki.

— To sakyti negalima. Partija ir vyriausybė Lietuvoje turi pilną laisvę daryti visa, kas Lietuvos respublikai naudingiausia.

— Pažįstant komunistinę santvarką, kur viskas baisiai centralizuota, o be to, turint galvoje, kad Lietuva yra okupuotas kraštas, man būtų sunku patikėti, kad Maskva nelaikytų Lietuvos kietoje kontrolėje.

— Negalima sakyti, kad centralizacijos nebūtų. Bet mes turime teisę tyrinėti, rodyti iniciatyvą, daryti siūlymus. Didesniems projektams, žinoma, Maskvos patvirtinimas reikalingas.

— O kaip su naftos rafinerija? Ar tai išėjo iš lietuvių iniciatyvos, ar iš Maskvos?

— Rafineriją turėti yra Lietuvos interesas. Lietuvos ateitis industrializacijoje.

— Nesu tos srities specialistas. Bet man atrodo, kad krašte turi kurtis natūrali industrija. Ji turi remtis krašto žaliavų ištekliais. Atrodo nelogiška siūsti nevalytą produktą šimtus mylių, jį Lietuvoje valyti ir nešvarumais užteršti Lietuvos vandenį. Ar nebūtų ekonomiškiau į Lietuvą atsiųsti tiek išvalytos naftos, kiek sunaudoja vidaus rinka. Atrodo, tokios pat nuomonės buvo ir Lietuvos kompartija. Ji nuo

rafinerijos apgynė Veliuoną, bet Maskva vis tiek užkorė Lietuvos šiaurės vakarams.

— Lietuvos kompartija nuo rafinerijos nesigynė, o tik statė inžinerijai reikalavimą išspręsti vandens užteršimo problemą. Nemunu paleisti nešvarumai būtų užteršę Kuršių marias.

O kaip dabar? Ar užteršimo problema išspręsta? O gal baiminamasi, kad su naftos vamzdžiais bus ištiesti nauji rusifikacijos vamzdžiai. Juk Lietuva naftos specialistų neturi? Juos atveš iš Rusijos.

— Rusifikacija vyksta, tačiau baimė perdėta. Moderniai rafinerijai aptarnauti pakanka apie 50 tarnautojų.

— Tai man dar labiau nesuprantama. Kodėl kurti tokią industriją, kuri nesinaudoja vietos žaliavomis ir neabsorbuoja vietos darbo jėgos pertekliaus? Bet ar iš tikro Lietuvai negrėsia rusifikacijos pavojus. Juk buvusieji 3 proc. rusų mažuma nuo okupacijos pradžios kelis kartus paaugo?

— Su statistikomis pats tiksliau nesu susipažinęs. Vilniaus kraštas pakėlė rusų nuošimtį. Po karo tam tikras nuošimtis rusų karių Lietuvoje liko. Dabar rusai nuolatiniam apsigyvenimui Lietuvoje nepasilieka. Atvažiuoja ir grįžta. Pasitaiko, kad kai kuriuose universiteto kursuose Vilniuje rusai sudaro 50 proc. visų studentų. Bet baigę studijas visi rusai išvažiuoja. Paskutiniai surašymo duomenys rodo, kad lietuvių nuošimtis Lietuvoje nekrięs. Tai rašo ir jūsiškė spauda.

— Taip, lietuvių nekrito, bet rusų paaugo. O kaip su Latvija ir Estija? Koks santykis rusų: lietu-

vių lietuviškuose Rytprūsiuose? Atrodo, kad Maskvos strategija Lietuvoj pramatė kitą rusifikacijos planą. Parinkti du pagrindiniai rusifikacijos taškai: Vilnius ir Klaipėda. Juk net viešo aptarnavimo įstaigose ne visur galima lietuviškai susikalbėti.

— Kaip tai? Galima. Respublikos kalba yra lietuvių kalba.

— Grįžę iš Vilniaus pasakoja, kad atvykstančius iš užsienio Vilniuje krato rusai, kad nei centriniam pašte, nei geležinkelio stotyje su telegrafistėmis negalima lietuviškai susikalbėti. Lietuviškai nemoka net lėktuvų agentūros Gedimino gatvėje tarnautojai. Miesto autobusuose bilietai rusiški, užrašai rusiški ir pranešinėja rusiškai.

— Nu, žinoma, pasitaiko. Paštas ir geležinkeliai įjungti į visasajunginę sistemą.

— Daugelis turistų grįžta nusiuvę, kad Lietuvos sostinėje negalima lietuviškai susikalbėti. O jūs sakote, kad rusifikacijos pavojaus nėra. O vasaros metu, kai nėra studentų, Vilnius atrodo lyg Rusijos miestas. Visur kalba rusiškai.

— Tautybių klausimas iš vis nėra labai svarbus. Ilgainiui visos tautos susimaišys. Baigęs mokslus aš pats irgi buvau manęs persikelti į Sibirą. Sibiras didelės ateities kraštas. Tėvas perkalbėjo nevažiuoti. Paklausiau. Bet mano vaikai gal ir išvažiuos. Žinoma, technika turi Sibirą apvaldyti ir padaryti patogų gyventi.

— Kad žmonės susimaišys — tai tik komunistinė hipotezė. Iš tikrųjų, man atrodo, kad tuo rusai nori apraminti rusinamas tautas. Natūraliai žmonės nori gyventi arti saviškių, savose bendruomenėse.

— Prieš karą Lietuva tik vegetavo, o dabar klesti. Lietuva natūraliai surišta su Rusija. Maži kraštai vieni patys išsilaikyti negali. Vis kieno nors yra išnaudojami. Ypač neįmanoma žemės ūkio kraštams.

— Mes Europoje turime daugelį kraštų, panašių į Lietuvą, kurie laisvi šimtmečiais. Ir sukūrė labai aukštą kultūrą. Pavyzdžiui, Danija, Olandija, Skandinavijos kraštai.

— Tai Amerikos kolonijos.

— Nežinau, kuria prasme Jūs vadinate kolonijomis. Aš tikiu, kad Amerikos kapitalas turi ten savo interesą. Bet tie kraštai yra pilnai laisvi. Jų spauda kritikuoja Ameriką, studentai demonstruoja. Jūs geriau už mane žinote, kodėl Lietuvoje nedemonstruoja prieš Rusiją. Visuose minėtuose kraštuose aukštas gyvenimo standartas. Rusija komunistinėje santvarkoje per šimtmetį jų nepasivys. Bet pagaliau tautos potencialas neišsiskleidžia tik ekonominio gerbūvio sukūrimė. Visi tie kraštai davė didelius įnašus pasauliui moksle, mene, literatūroje.

— Ekonominis veiksnys svarbiausias. Ir Amerikoje lietuviai greitai nutausta, nes veržiasi į greitą praturtėjimą. Tautinius reikalus šeimoje apleidžia.

— Tiesa, kad vaikų nutautėjimas surištas su tėvų noru greitai praturtėti. Bet aplamai nutautėjimas yra labiau komplikauta problema ir jos negalima suvesti į vien ekonominis motyvus. Yra visas veiksmų kompleksas. Paimkite tokią kultūringą tautą kaip vokiečius. Jie greičiau nutausta už lietuvius. Čikagoje, kiek žinau, vokiečiai turi vieną laikraštį. O kiek lietuviai?

— Aš nežinau, kodėl vokiečius laikote kultūringa tauta po to, ką jie padarė . . .

— Ar manote, kad rusai mažiau nekaltų žmonių išžudė?

Rusai yra labai geri žmonės. Gal tik lietuviai vokiečius žiaurumu pralenkia.

— Ar Jūs kalbate apie lietuvius, kurie gynė savo kraštą?

— Jie kovojo prieš Lietuvos interesus. Lietuva turi būti kartu su Rusija. Atvažiuokite, ir pamatysite, kokį progresą Lietuva padarė.

— Ar pasaulyje yra kitas kraštas, kur atvažiaavusiam žmogui neleidžiama aplankyti savo sergančios motinos? Kuo galima pateisinti tokią žiaurumą?

— Tai bloga, labai bloga. Bet į jus žiūri, kaip į svetimo krašto žmones, kaip į amerikiečius. Lietuvos vakarai — pasienio zona. Nenorima pašaliečių.

— Bet negalima ir į Kauną.

— Tokios taisyklės ekskursijoms. Ilgesniam laikui atvykę važinėjasi visur.

— Aš žinau žmonių, kurie Vilniuje gyveno 2-3 mėnesius ir negavo leidimo net Trakų aplankyti, nekalbant jau apie tėviškę. Tie, kuriems leidžiama visur Lietuvoje važinėti, grįžę, tik gera apie Lietuvą tesako. Net ir Vilniuje rusų kalbos jie grįžta nedaug tegirdėję. Mes nežinome, kodėl jie tą okupanto malonę gauna.

— Jaunoji lietuvių karta visi rusiškai moka, tik kalbėti nenori. Rusų kalba reikalinga, kai važinėjame po kitas respublikas.

— Ar Lietuvoje apsigyvenę rusai turi išmokti lietuviškai?

— Jei užima tarnybas, turi.

— Ar išmoksta?

— Ne visi.

— Kokia kalba dėstoma universitetuose: lietuvių ar rusų?

— Abiem. Po karo trūko lietuvių profesorių. Reikėjo rusų talkos. Savus profesorius labai mylėjome. Kai mirė prof. Baršauskas, žmonės be pertraukos tris dienas ir tris naktis lankė jo karstą. Buvę mokiniai atvyko net iš kitų respublikų. Tai vienintelis profesorius, gavęs Sovietų Sąjungos didvyrio ordeną.

— Aš manau, kad Sovietų Sąjungos didvyrio ordenas — tai didžiausias gėdos ženklas. Ypač jei Stalino užkabintas.

— Kurie gavo tokius ordenus už darbą ar pasižymėjimą kare, tie tikri didvyriai.

— Pasakykite man, kaip Jūs, intelektualas, galite pateisinti savo krašto ir savo žmonių pavergimą?

— Mes nesame pavergti. Esame laisvi.

— Ar neįžeidžia lietuvių savivardos viešas rusų koliojimas, k. t., “buržuazinio nacionalizmo liekanos”, “nacionalistinis šovinizmas”, “lokalinės tendencijos” ir kt., kada reikalai liečia lietuvių tautos interesus. Juk rusai rusų “nacionaliniu šovinizmu” nekaltina.

— Esu partijos narys, ir nebijau rusui priminti Lenino žodžių apie tautų lygiavertiškumą.

— Gal Jūs tai ir pasakote, bet labai privačiai. Tačiau kovos prieš “nacionalistinį šovinizmą” priedanga Lietuva rusinama, komunistinama ir išnaudojama. Sakote, Lietuva laisva. Bet ar galima kaip nors patikrinti, kad tauta tokios laisvės nori? Ar Jūs, kaip intelektualas,

skiriate kokios reikšmės Sovietų Sąjungoje vykdomiems rinkimams? Kaip Jūs visa tai suprantate ir aiškinate? Kur Jūs matote Rusijoje demokratiją ir laisvą žmonių valios pareiškimą?

— Iš tikro, rinkimų nėra. Yra tik patvirtinimas. Demokratija pasireiškia tik partijos viduje. Parinkdami kandidatus, mes daug svarstome, diskutuojame, balsuojame.

— Toks paaiškinimas galvojančio žmogaus patenkinti negali. Visa komunistinė sistema taip suorganizuota, kad žmonės gali tik patvirtinti, ką partija nutaria. Nei laisvai pasisakyti, nei atmesti negali. Ar Jūs, intelektualui, priimtina tezę, kad į komunistų partiją suėję ne tik išmintingiausi, bet ir patys doriausi žmonės, ir jie daro pačius teisingiausius ir pačius naudingiausius kitiems sprendimus?

— Aš to nesakau. Bet ir partija yra laikinas dalykas. Kai visuomenė persiauklės, partija išnyks.

— Tai komunistai kalba daugiau negu penkiasdešimt metų. Vietoje kitus perauklėję, patys ima persiauklėti. Jūs žinote, koks rūgimas vyksta pačios Rusijos inteligentijoje. Jei ten negirdėjote, tai išgirdote čia. Tačiau jei Jūs tuo tikite, ką sakote, tiesiog neįjauk darosi, kad žmogaus galvojiimo principai gali taip išsiskirti. Aš vis maniau, kad žmogus natūraliai atmeta žmogaus prievartą žmogui.

— Žinoma, blogų dalykų yra ir pas mus. Vis tas dar nepasitikėjimas. Į užsienį neišleidžia kartu su žmonėmis, net partijos narių. Išimtytys labai retos. Bet viskas keisis. Prievartos pas mus nebėra. Nuo Stalino laikų daug kas pasikeitė.

— Jei sakote, kad nėra, kodėl Maskva neleidžia atvykusių iš užsienio lietuvių iš Vilniaus išvykti pas gimines?

— Mūsiškiai tai tvarko.

— Tai netiesa, ir Jūs tai žinote. Jūsų aukštieji pareigūnai net savo geriausiems atvykusiems draugams padėti negali.

— Yra tokių, kurie iš Vilniaus gali išvažiuoti.

— Kodėl jie gauna specialias privilegijas?

— Nei mes, nei jūs nežinote, kas tvarko saugumo reikalus Amerikoje ir pas mus. Bet, pamatysite, padėtis gerės.

— Aš matau, kad Jūs kiek reflektuojate naujosios generacijos nepasitenkinimą esama tvarka. Bet neatrodo, kad būtumėte pasiruošę, eiti tiek, kiek, sakysim, noro parodė Čekoslovakijos komunistų naujoji karta.

Tavo ir mano tėvai nepritarė, palyginti, švelniai Smetonos diktatūrai, kovojo prieš Stalino ir Hitlerio kruvinas okupacijas. Prisimenu džiaugsmą, kai 1941 metų sukilėliai vijo rusus iš Lietuvos. Ar komunizmas taip paveikė jūsų galvą, kad be protesto galite priimti blogį? Aš kartais pradedu tuo tikėti.

Kai Amerikoje lankėsi Chruščiovas, jis daug plepėjo apie reikalingą suartėti rusams su amerikiečiais. Viename priėmime, kuris buvo rodomas per visus televizijos tinklus, jį lydėjęs Valstybės departamento atstovas H. C. Lodge pasiūlė Amerikoje išleisti rusų parinktą knygą apie Sovietų Sąjungą, o Chruščiovui — amerikiečių parinktą knygą apie Jungtines Amerikos Valstybes. Ir tas knygas platinti.

Tada tos dvi tautos viena su kita geriau susipažinsiančios. Žinote, ką Chruščiovas prieš šimtamilijoninę auditoriją pasakė? Jis pasakė taip: "Aš pažįstu savo žmones. Jie jūsų knygos neskaitys. Iš to nieko nebus".

Mes, lietuviai, į Chruščiovą žiūrėjome kaip į savo tautos didžiausią priešą, tačiau dėl tokių nesąmonių plepėjimo vistiek jautėme gėdą. Ar sovietų žmogus to jau nebejaučia? Laisvėje išaugęs žmogus tuo niekad nepatikės.

— Ar iš tikro taip buvo? Bet jis ir daugiau netaktų pridarė. Jungtinėse Tautose nusimovė batą, komunistus persekiojantį Nasserį apdovanojo aukščiausiu Sovietų Sąjungos ordinu. Už tai jis buvo pašalintas.

— Kaip jis kitaip galėjo atsakyti, kai tokios knygos bijo? Bet ne tik Chruščiovas, o ir kiti aukšti jūsų pareigūnai gali viešai niekus kalbėti, kuo laisvėje išaugęs žmogus, net ir labai mažo išsilavinimo, negalės patikėti. Pavyzdžiui, kad streikų Sovietų Sąjungoje nesą, nes žmonės viskuo patenkinti. Ar žmogų galima patenkinti? Amerikoje, net esant krašte gerbūviui, po kurio laiko renkama į valdžią opozicija. Prieš 2000 metų Cezaris jau rašė, kad žmonės mėgsta valdžios permainas.

— Ir pas mus yra streikų. Yra buvę ir Vilniuje. Bet į teisėtus streikininkų reikalavimus greitai ir palankiai atsakoma.

— Ir aš žinau, ir Jūs žinote, kad tai netiesa. Žmonės okupanto nenkenčia, bet bijo. Jei Lietuvoje būtų laisvi rinkimai, pasakykite, koks, Jūsų nuomone, nušimtis pasisaky-

(Nukelta į 78 pusl.)

ŽVILGSNIAI Į ĮVYKIUS IR SPAUDĄ

SOLIDARUMAS SU TAUTA

- ▶ *Partizano idealas realybėje*
- ▶ *Rusifikacijos tempas spartėja*
- ▶ *Stipendijas skirti Sibiro lietuviams*
- ▶ *Iš Lietuvos į Jungtines Tautas*

LAISVINIMO VEIKSNIUOSE

- ▶ *Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto seimas*
- ▶ *Naujų kelių ieškojimas Lietuvos laisvinimo darbe*
- ▶ *Jaunieji kovoje prieš okupantus*
- ▶ *Amerikos Lietuvių Tarybos suvažiavimas*
- ▶ *Su Lietuvos byla į svetimuosius*

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ GRETOSE

- ▶ *Prof. dr. Zenonas Ivinskis*
- ▶ *Iš LFB vyr. tarybos nutarimų*

SPAUDA, RADIJAS, KNYGOS

- ▶ *Amžinoji laisvės giesmė*
- ▶ *Raganų medžioklė tebevyksta*
- ▶ *Prof. dr. Zenono Ivinskio darbų bibliografija*
- ▶ *Atsiųsta paminėti*

“Į LAISVĘ” VEDAMIEJI

- ▶ *Skelbti paliaubas*
- ▶ *Bendruomenė turi*

PARTIZANO IDEALAS REALYBĖJE

Idealus žemėje galima lyginti su žvaigždėmis danguje. Jei danguje nebūtų žvaigždžių, nebūtų įmanoma vietos orientacija ir didžiosios kelionės į laiko ateitį nebūtų galėjusios įvykti. Jei žemėje nebūtų idealų, nebūtų įmanoma prasmės ir tikslo orientacija ir žmogus nebūtų pasiekęs tokio didybės ir galybės laipsnio, kokiame jis yra šiandien. Žmogus be idealų būtų žmogus be žmogaus veido. Tik idealai padaro žmogų žmogumi ir tik idealai apsprendžia jo žmogiškąją vertę.

Idėjos nemiršta

Laisvė yra žmogaus egzistencijos sąlyga. Tik laisvėje žmogus yra pilnas, išsamus ir visapusiškai kūrybingas. Alkano žmogaus sąmonė sukoncentruota į duoną, o pavergto — į laisvę. Nei duona, nei laisvė negali atstoti ar pavaduoti viena antros. Pirmoji yra biologinė sąlyga, antroji — dvasinė. Sotus, bet pavergtas žmogus nėra laimingas, lygiai negali būti laiminga laisva, bet alkana dvasia. Ženklaai per daug ryškūs, kad nepastebėtum, jog šiuolaikinis žmogus yra nepatogioje situacijoje: reikia apsispręsti ir viešai angažuotis arba už visišką duoną — biologinį egzistencijos pradą, arba už totalinę laisvę — idėjinį egzistencijos pradą. Didieji ir galtingieji nedviprasmiškai pasisako už biologinį pradą, kada mažieji ir silpnieji — už idėjinį. Galijotų ir Dovydų kova tebevyksta. Galijotai, ginkluoti moderniosios komunikacijos technika ir neribotu kapitalu abiejose pasaulio dalyse visu įniršimu bando nugalėti silpną Dovydą, ginkluotą tikta laisvės idealo nemirtinumu.

Maironis yra pasakęs, kad “idėjos, jei didžios, nemiršta kaip žmonės”. Taip, nemiršta, bet žmogus nebūtų žmogumi, jei nebandytų nemirtinumą numarinti ar bent užnuodyti iki neveiksmingumo. Todėl šiandien idealai, kurių vedama žmonija atėjo iki dabartinės kryžkelės, yra nuvertinami, nuprasminami, įstatomi į klaidingas premisas klaidingoms išvadoms gauti, išjuokiami, iškoneveikiami ir begėdiškai klastojami. Ir visa tai, deja, daroma humanizmo vardu, žmogaus gyvenimo tikslui žemėje įprasminti.

Laisvė yra kova

“Ar Dievas yra?” klausimas viręs rutina ir vis nerandama atsakymo. Kodėl? Todėl, kad atsakymas yra labai paprastas: tikėk. Kada žmogus ima tikėti, atsiranda ir Dievas. “Ar galima laisvė?” Nėra dienos, kad tokio klausimo negirdėtume paskaitose ar komentaruose, neskaitytume laikraščiuose ar neišgirstume radijo bei televizijos programose. Atsakymo nėra. Kodėl? Todėl, kad atsakymas labai paprastas: laisvė yra kova, o kas šiandien nori kovoti? Kam gyvenimas neturi tikslo, tam laisvė neturi prasmės. Tie, kurie tokius klausimus kelia, žino, kad laisvės idealo prasmė iš tikro yra žmogaus prasmė. Kas nors turėjo mirti už tikėjimą, kad Dievas gyventų. Kas nors turėjo mirti už laisvę, kad žmogus gyventų, ne tik egzistuočiau. Norintieji laisvai gyventi nekelia klausimo ar laisvė galima. Tokius klausimus kelia tie, kurie ne laisvės ieško, bet ją atima. Reikia žmogų disorganizuoti, sujaukti, suklaidinti. Sunaikink žmoguje žmogų, idealai išnyks. La-

vonai idealų neturi. Laisvės idealas taip didelis, taip svarbus ir taip labai valdantis, kad didesnė pasaulio dalis yra užangažuota šiam idealui sunaikinti arba jį degraduoti iki nereikšmingumo. Laisvės idealas mat yra be galo gajus — jis yra žmogaus gyvenimo prasmė, todėl jis veržiasi pro visas kliūtis ir nurimsta tik arba jį laimėjęs, arba už jį miręs.

Laisvės pavojai

Amerika — didžioji laisvės idealų tvirtovė. Ją kūrė daugiau ar mažiau kentėję dėl laisvės stokos kituose kontinentuose. Jau du šimtai metų Amerika stovi kovos avangarde už didžiuosius žmonijos idealus, už kuriuos žmogus amžių bėgyje liejo kraują. Tai dvasinė tvirtovė. Bet kiekviena tvirtovė, taigi ir dvasinė, laiko tėkmėje nuo įvairių sferinių ir atmosferinių sąlygų disintegruoja. Tokia didžiųjų idealų disintegracija vyksta prieš mūsų akis ir Amerikoje. Statomi tiltai į ten, kur laisvė niekinama ir kankinama. Kasami tuneliai į ten, kur laisvė nepažįstama. Tiesiamos oro linijos į tą pusę, iš kurios žmogus bėga laisvės ieškoti. Kad naujieji tiltai ir tuneliai būtų patvaresni ir kelionė į aną pusę sėkmingesnė, aišku, reikia pašalinti visas kliūtis, pridengti idealus, kuriais buvo tvirtai tikima. Reikia nuslopinti sąžinę, prauklėti jaunimą ir radikaliai pakeisti gyvenimo struktūrą. Trumpai — reikia paruošti ir pasiruošti.

Uždavinys sunkus ir vargiai įmanomas. Visa pragaro mašinerija užverbuota griauti viską, kas dar kilnū, brangu ar šventa. Vykdamas tokius planus tarptautiniu mastu, vis daugiau atsiranda kvieslingų kiekvienoje mažesnėje tautoje, bendrakaivių, kurie šoka talkinti šiam praigaistingam veiksmui savoje bendruomenėje, prisidengę gražiais šū-

kiais, įtikinančiomis frazėmis ar sąmoningai klaidinančiomis filosofinėmis išvadomis.

Partizano idealas

Tokioje didžiųjų idealų išsipardavinėjimo mugėje iškyla didysis laisvės idealo paminklas — Partizano idealas. Šviesus, skaidrus, grynas. Jo negalima užmiršti, nes jis yra mūsų istorijos dalis. Jo negalima ištrinti iš knygų, žurnalų ar laikraščių, nes jau parašyta. Jo negalima išimti iš atminties, nes mes patys pergyvenom ir žinom, o per mus ir mūsų vaikai. Jo negalima išbraukti iš mūsų veido, širdies, iš lūpų, iš akių ar rankų, nes kur mes nebūtume, ką beveiktume, kiekvieną valandą ir valandos minutę mes galvojame apie mūsų tautą, trokštančią laisvės, norinčią vėl tapti žmonėmis.

Tai kas daryt? Kaip tokį paminklą nugriaut? Kaip jį pridengti, jei žmonės jį mato užsimerkę? Kaip jį apeiti, kad bendradarbiavimas su laisvės smaugliais būtų galimas? Su kuo sutapsi, sako mūsų sena išmintis, tuo ir pats tapsi. Ateina vandalai įvairiais vardais pasivadinę. Vieni skuta raides ir užrašus, antri užtepa raudonais dažais, tretį apskaldo šen ir ten, o dar kiti apspiaudo, kiek pasiekia... Kai kurie, rodydami savo išmintingumą, ima įrodinėti, kad mes be reikalo kuriame mokyklas, tautinių šokių ansamblius, teatrus, be reikalo mėtome pinigus, be reikalo rašome knygas, be reikalo dainuojame ir taip toliau, nes tai esą anachronizmas, negrįžtančios praeities liekanos, jauniosios kartos žalojimas. Tuo būdu, girdi, laisvės neatgausime: esame per maži.

Priemonės labai taikios ir mes, būdami taikūs žmonės, nieko prieš jas neturime, išskyrus tai, kad tokios kalbos ir tokie veiksmai yra

RUSIFIKACIJOS TEMPAS SPARTĖJA

Iš Rusijos atsiųsti varovai, Lietuvoje įsikūrę kolonistai ir prisiplakėliai iš pačių lietuvių tarpo spartėjančiu tempu vykdo okupuotoje Lietuvoje "socializmo statybą": smurtu ir prievarta verčia Lietuvos žmones vilkti komunizmo ir ateizmo sienojus, kad kuo veikiau išaugtų rusicizmo pastatas, kurin būtų suvaryta visa lietuvių tauta.

Komunistinė kultūra

Ateizmas, komunizmas ir rusifikacija — visa tai okupantai skiria į kul-

tūrinio darbo sritį. Tarybų Sąjungos Komunistų Partijos centro komitetas per Lietuvos KP centro komitetą spaudžia miestų ir rajonų komitetus ir "pirmines partines organizacijas" "... imtis visų priemonių, kad būtų įgyvendinti TSKP XXIV ir Lietuvos KP XVI suvažiavimų nutarimuose keliami tolesnio kultūros vystymosi uždaviniai, kad būtų šalinami kultūros įstaių darbo trūkumai. Visa kultūrinė veikla rajonuose turi būti geriau ir sumaniau panaudota partijos XXIV suvažiavimo

nemoralūs mūsų tautos atžvilgiu. Mes žinom, kad praeitis negrįžta, bet laisvės siekimas yra gražesnė ateitis, negu laisvės išsižadėjimas. Ekstremistai liberalai pateisina trėmimus į Sibirą, nes ką gi padarysi — to reikalauja imperialistinės valstybės politika; jie pateisina partizanų naikinimą, nes valstybėje turi būti išlaikyta tvarka, o partizanų nebuvę galima kitaip įveikti; jie pateisina okupaciją, nes toks yra mažos tautos likimas. Dar daugiau — mes patys esą kalti, nes nemokėję prisitaikyti užkariautojui. Jie nereikalauja tautai visiškos laisvės, nes absoliuti laisvė dabar jau nebeįmanoma.

Vienintelis kelias

Beatodairiškai kelių į aną pusę tiesėjai skaldo organizacijas, ardo vienybę, peikia visuomenės veikėjus, juokiasi iš tėvynės meilės jausmų, pašiepia mūsų istorijos netolimos praeities įvykius ir šviesų Nepriklausomybės laikotarpį. Tuo sunkina tautinio susipratimo ugdymą ir kovą už tautos laisvę. Tačiau pagrindiniu puolimų taikiniu pasirinkti patriotai rašytojai ir kultūrininkai. Veikiama dviem frontais. Pirmame — aukštinama šavųjų liberalų veikla ir kūryba, antrame — sąmonin-gai žeminama patriotinė, o ypač

partizaninė literatūra. Tokia kūryba skiriama į "antros rūšies literatūrą". Mūsų liberalieji šaukliai toli gražu neužtarnautai naudojasi išskirtina padėtim spaudoje, kurią jie puola, bet patys savo leidiniuose liberalumo nepripažįsta — kitaip galvojančių neįsileidžia.

Partizano idealo tačiau niekam nepasiseks iš mūsų širdžių išguiti. Reikia neužmiršti, kad mes esame pirmoji ir tiesioginė jų karta: partizanai buvo mūsų draugai, mūsų giminės arba tiesiog — mūsų broliai. Jie buvo, yra ir pasiliks mūsų dalis, o mes jų. Jie yra mūsų sąmonės, mūsų sąžinės, mūsų gyvenimo turinys. Mes jais gyvename, nes jie yra tauta.

Jei mes atsisakytume Partizanų idealo, mes atsisakytume savo tautos, mes atsisakytume visko, kas telpa laisvės ideale. Simas Kudirka labai teisingai suprato, ką reiškia atsisakymas partizaninės kovos: "Asimiliacija, lėta mirtis. Bet mes nenorime mirti", kalbėjo jis teisme. Taip, mes nenorime mirti. Lieka vienintelis kelias — kovoti. Tai ir yra Partizano idealas. Ir todėl neklus-kim koks kelias, sunkus ar lengvas, galimas ar negalimas, bet kadangi tai vienintelis kelias, tai juo ir eikime.

Anatolijus Kairys

nutarimų propagavimui, komunistiniam, internacionaliniam ir ateistiniam darbo žmonių auklėjimui”.

Toliau tame pačiame Lietuvos KP centro komiteto nutarime dar smulkiau detalizuojami komunistinės kultūros tikslai: “Ir toliau reikia siekti, kad kultūros - švietimo įstaigos dar aktyviau padėtų skiepyti žmonėms tarybinio patriotizmo ir proletarinio internacionalizmo jausmus, plačiau propaguotų lenininės nacionalinės politikos, tautų draugystės ir jų bendradarbiavimo idėjas. Ieškoti naujų kultūrinio darbo formų internacionalinio auklėjimo turiniui gerinti”.

Rusinama spauda

Minėtų “kultūrinės veiklos” tikslų priedangoje rusifikacijos lava visais švietimo - kultūros kanalais veržiasi į Lietuvą. Mes, kažkodėl patikėję rusų skelbiamom statistikom (o pas juos ir statistikos turi tarnauti “komunizmo statybai”), dažnai guodžiamės, kad lietuvių nuošimtis Lietuvoje nemažėja, o Vilniuje net didėja, kad LKP centro komitete lietuviškas elementas stiprėja, kad lietuviškų knygų tiražai dideli ir kad patriotizmas jaunimo tarpe džiuginantis. Tačiau tikrovė yra daug liūdnesnė, negu kai kas mato ar norėtų, kad kiti matytų.

Iš maždaug pusterčio šimto periodinių okup. Lietuvoje išeinančių leidinių arti 40% jau leidžiami rusų arba abiem kalbom. Rusiškos spaudos platinimas yra prievartinis. Fabrikams, įstaigoms, mokykloms yra numatomos kvotos, kiek rusiškų laikraščių turi būti išplatinama. Įstaigų, įmonių ir mokyklų vedėjai, kaip taisyklė, partijos žmonės, tas kvotas stengiasi išpildyti. Nuo to priklauso jų stovis visagalės partijos akyje ir karjera.

Mokslinių darbų tikslųjų mokslų srityje Lietuvoje lietuvių kalba jau beveik nebeišleidžiama. Viskas rusiškai. Pasitenkinama lietuviškomis santraukomis.

Lituanistika toleruojama, kiek nepažeidžia “tarybinio patriotizmo ir tautų draugystės” jausmų. Tad šioje srityje lietuviškieji darbai ir kūryba daugiausiai ir reiškiasi. Tačiau ir lituanistikoje per daug aukštai pakilti “didysis brolis” neleidžia. Kai tik atsirado

nuostabaus talento lituanistas dr. J. Kazlauskas, pajėgęs baltistiką išvesti į tarptautinę filologijos plotmę, tuoj buvo sulikviduotas. Maskva joku būdu neleidžia niekam išeiti iš “didžiosios kalbos”, “didžiosios tautos” ir “didžiojo brolio” šešėlio.

Latvijos komunistai savo skunde, skirtame Rumunijos, Jugoslavijos ir Vakarų Europos kompartijoms, taip aptaria savo vyriausybės ir partijos hierarchiją: “Į vadovavimo darbą, kaip taisyklė, iškeliami neprincipingi žmonės, žmonės be pažiūrų, be savo nusistatymo, pataikūnai, karjeristai, padlaižiai. Principingiems žmonėms, turintiems savo pažiūras ir jų neslepantiems, kelias uždarytas”. Tokia pat padėtis yra ir Lietuvoje. Taip ir lituanistika, sunaikinus prof. Kazlauską, vėl tvirtai atsidūrė politruko K. Korsako kontrolėje.

Jokio džiaugsmo nekelia todėl ir lietuviško elemento KP centro komitete stiprėjimas. Visi centro komiteto nariai yra šimtaprocentiniai ištikimi ir paklusnūs Maskvai. Nekartą jie net uoliau už maskvinius ateizmo ir komunizmo trąšomis ruošia dirvą Lietuvos rusifikacijai.

Pavojus Rytų Lietuvai

1939 m. spalio mėn. 10 d. Maskvos sutartimi Vilniaus miestas ir dalis Vilniaus krašto grįžo Lietuvai. Tačiau nemažus lietuviškų sričių plotus (Gervėčius, Lazdūnus, Vydžius, Pelesą ir kt.), kuriuos 1920 metų sutartimi Sovietų Rusija buvo pripažinusi Lietuvai, šiuo kartu Maskva pasilaikė sovietinės Gudijos teritorijos ribose. Kai kuriose apylinkėse lietuviai sudaro gyventojų daugumą, tačiau nei lietuviškų mokyklų, nei savo spaudos turėti neleidžiama. Gudijoje vyksta prievartinis totalinis lietuvių rusinimas.

Nepaprastas spaudimas išvystytas taip pat visu Gudijos pasieniu Lietuvos pusėje. Eisiškių, Trakų, Švenčionių, Zarasų, Vilniaus rajonuose pilna rusiškų mokyklų, kolhozų, rajoninių rusų kalba laikraščių. Ištisi plotai apgyvendinti rusais kolonistais, o ir pilnai lietuviams apgyvendintose srityse (Zarasai, Švenčionys, Švenčionėliai) miestelių ir kolhozų administracijas ir komunistų partijos komitetus sudaro vie-

STIPENDIJAS SKIRTI SIBIRO LIETUVIAMS

Vilniaus universiteto rektorius Jonas Kubilius vis dar kviečia mus studijuoti į Vilnių. "Gimtojo krašto" 1971 metų 52-me numeryje jis siūlo po 150 rublių stipendijas mėnesiui, kad tik atvažiuotume, ir pažada apmokėti kelionę atgal, jei Vilniaus universitete gerai išmoksime marksizmą ir ateizmą.

Tame pačiame "G. k." numeryje ir Antanas Pavilionis, čekagiškės komunistinės "Vilnius" bendradarbis, atsilankęs okupuotoje Lietuvoje, pasakoja savo įspūdžius, kurie apskritai yra labai palankūs "tarybinei Lietuvai". Bet kitko iš jo ir negalima laukti. Juk nusipelnęs "vilnietis" buvo Kultūrinų ryšių su užsienio lietuviais komiteto svečias, vaišinamas ir vežiojamas komiteto pinigais ir saugojamas komiteto palydovų. Nežiūrint to, vis tik, pasirodo, ne viskas sklandžiai toje viešnagėje ėjosi. Kur tai girdėta, ir tik-

tiniai ir importuoti rusai. Kur rusų pritrūksta, ten labiau pasitinkama išsilikusiais lenkais. "Sovietskaja Zemlia", "Družba", "Zvezda" ir kiti tuose rajonuose leidžiami rusų kalba vietiniai laikraščiai prievarta brukami į lietuviškas šeimas. Lietuviškas elementas Gudijos pasieniu pastebimai silpsta. Lietuviai, kurie su Rytų Lietuvos situacija arčiau sisipažinę, baiminasi, kad poros metų bėgyje Maskva bent porą rajonų "plebiscito" keliu gali prijungti prie Gudijos.

Rusifikacijos problema okupuotoje Lietuvoje turėtų būti giliau ir metodiščiau studijuojama, o ne pasitenkinama pabirų faktų skelbimu. Tam tikslui turėtų būti sukurta kvalifikuotų žmonių specialioji komisija.

Dr. R.

(Redakcija šio straipsnio autorių atsiprašo, kad straipsnio dalį, liečiančią mokyklų pajungimą rusinimo politikai, išėmė, nes sekančiame "Į Laisvę" numeryje tuo klausimu bus spausdinamas išsamus V. Vaitiekūno straipsnis).

riausia pačiam Kubiliui nebuvo smagu skaityti, kad Pavilionis savo globėjams darytų priekaištus ir duotų patarimus:

"Štai jūsų krautuvų pardavėjus ir restoranų padavėjus reikėtų pasiūsti praktikai pas kapitalistus; tie juos išmokytų, kaip reikia dirbti".

Tai taip ir netelpa galvoje toks prieštaravimas: kaipgi Vilniaus universitetas mus išmokys įmantrios chemijos ir fizikos ir netgi dialektinio materializmo, jei jo svečias Pavilionis pastebėjo, kad net kelneriai Vilniuje nepasiruošę savo profesijai, ir siūlo jiems vykti į Čikagą pasimokyti. Čia, tur būt, yra kažin kas ne taip, ir negalima kaltinti "Gimtojo krašto" redaktoriaus paprastu neapsižiūrėjimu. Greičiausia jis tyčia sudėjo į vieną numerį tas abi nuomones, kad skaitytojai patys pasidarytų išvadas.

Tie, kurie su ekskursijomis, bet ne komiteto apmokėtais pinigais lankėsi Lietuvoje, negali sutikti, kad kelneriai ir pardavėjos blogai patarnautų. Galima sakyti, kad patarnauja geriau kaip Čikagoje, jei . . . t. y., jei užmoki. "Ant blato" viskas eina, kaip sviestu patepta. Juk yra tokia tiesa, vartojant dr. J. Adomavičiaus terminologiją, kad nė asilas asilui veltui nekrapšto sprando. Tai kaip gali Vilniaus kelneris šokinėti apie Pavilionį, zinodamas, kad komitetas už tai neišmes nė kapeikos arbatpinigių. Tai būtų "tarybinės tikrovės" iškreipimas. Nepateptas kelneris ir nebėginėjo Vilniuje apie jį ristele, o gal, būdamas sąžiningas žmogus, ir specialiai streikavo, matydamas, kaip švaistomi lietuvių pinigai Čikagos "vilniečiams" vaišinti.

Kai kitą kartą Pavilionis lankysis Vilniuje, siūlome pasinaudoti tokiu patarimu: vos įėjęs į restoraną ir

gavęs valgiaraštį, išmesk kelneriui nežymiai, kad kiti nepastebėtų, doleriuką ar tris rublius. Garantuotai patamavimas bus geresnis kaip Čikagoje ir tikrai geresnis kaip Romoje ar Paryžiuje. Tas pats ir su krautuvų pardavėjais. Jokios problemos. Tik pirmiausia reikia atlikti tai, kas pirmiausia turėtų būti atlikta — pasikalbėti su krautuvės sargu. Taip, su sargu, o ne koku ten direktoriu. Paskui atlikti tą pačią procedūrą, kaip ir su padavėju. Padavėjai pasidaro puikūs, patamauja tiksliai ir sąžiningai, ir prekių atsiranda, jei jų net nebūtų krautuvėje.

Tas pats metodas yra veiksmingas ir ligos atveju. Kai daktaras apžiūri, nustato ligą ir išrašo receptą, vaistus nusipirkti neapsimoka tiesiog eiti vaistinėn. Geriausia kreiptis į vaistinės sargą. Vaistus tuojau galima gauti.

Tai tokie patarimai Paviloniui, kuriais galėtų pasinaudoti per sekančius apsilankymus Vilniuje. Jam nebereiks be reikalo priekaištauti pardavėjams ir padavėjoms. Darbą jie moka ir gali gerai ir greitai dirbti, jei už darbą gauna padorų atlyginimą. Nereikia jiems vykti mokytis pas kapitalistus; užtektų tik, kad Maskvos valstybiniai kapitalistai dirbantiesiems už darbą pakenčiamai atlygintų. Dingtų "blatas" ir vagystės. Gi Pavilonis tokios pastabos padaryti kaip tik ir nesugebėjo.

Grįžtant prie rektoriaus Kubiliaus kvietimo, tai jau anksčiau šiame žurnale buvo iškelta kai kurių abejonių. Jas dar galima papildyti žuvusių negrų vado Martyno Liuterio grupės studijomis, kurios patvirtina, kad ir Amerikos bei Vakarų Europos universitetai sugeba paruošti puikius marksistus. Tai patvirtina dabartinių Azijos ir Afrikos marksistinių vadų biografijos. Atvirščiai, tie, kurie marksizmą - leniniz-

mą studijavo Maskvos universitete, išėjo blogi marksistai arba net nemarksistai. Tad maža duomenų, kad toje srityje Vilniaus universitetas pralenktų maskviškį. Pagaliau kas liečia lietuvius, tai rusiško marksizmo studijavimas lietuviams gan pavojingas. Užtenka tik pavartyti dabar jau užbaigtos Mažosios tarybinės enciklopedijos bet kurį iš trijų tomų, ir pamatysime, kad joje mirgėte mirga pavardės tų lietuvių, kurie studijavo ar tai Maskvos, ar Minsko, ar kuriame kitame marksistiniame institute, o baigę mokslus žuvo "neteisėtai represuoti asmenybės kulto sąlygomis". Netgi lituanistiką studijuoti pavojinga, ką neseniai įrodė prof. J. Kazlauskas. O kokie išeina teismo medikai ir patalogai, bendru vardu vadinami zekais, irgi jau buvo rašyta.

Dar lieka viena skaidri viltis, kad rektorius Kubilius bus skaitęs padarytas sugestijas ir savo stipendijų pasiūlymus padarys Sibiro lietuviams. Juk visi, tiek Lietuvoje, tiek čia, sutinkame, kad Sibiras tikrai yra užsienis, ir labai tolimas. Šito užsienio lietuviams siūlomas disciplinas pastudijuoti Vilniaus universitete tikrai praverstų. Ką galima žinoti, gal koks buvęs Vilniaus universiteto studentas išeis kada į Sibiro valdovus, jei kiniečiai pirma nesuspės ten savo valdovų pastatyti. Tuo atveju Kubilius tikrai galėtų didžiulius savo nuopelnais.

Pagaliau jei Vilniaus universitetui, aprūpinus Sibiro lietuvius stipendijomis, dar liktų pinigų, mes siūlytume iš likusių pinigų paskirti po 400 rublių sovietiniams užsienio pasams įsigyti tiems lietuvių intelektualams, kurie norėtų pasižvalgyti ir pastudijuoti Vakarų universitetuose. Keturių šimtų rublių kontribucija Maskvai tikrai yra pirmoji kliūtis bet kam iš Lietuvos į užsienį

(Nukelta į 78 pusl.)

IŠ LIETUVOS Į JUNGTTINES TAUTAS

Šiaurės ir Pietų Amerikos ir Europos didžioji spauda kovo mėnesį paskelbė žinią iš Maskvos, kad Lietuvos katalikai slapta pasiuntė Jungtinių Tautų generaliniam sekretoriui Kurt Waldheimui memorandumą, prašydami jį įteikti Sovietų Sąjungos kompartijos generaliniam sekretoriui L. Brežnevui. Šis okupuotos Lietuvos lietuvių skundas, kurį pasirašė 17.054 žmonės, kaltina Sovietų Sąjungą religijos Lietuvoje persekiojimu, tikinčiųjų diskriminavimu, žmogaus teisių slopinimu, sovietų konstitucijos ir tarptautinės teisės nevykdymu.

Šitame dokumente pažymima, kad 1971 metų rudenį Brežnevui buvę pasiūsta 3 peticijos su 5000 parašų, bet milicija, "vartodama grasinimus, areštus, surakindama rankas, kliudė masinį parašų rinkimą. Tokia valdžios akcija sutvirtino įsitikinimą, kad dabartinis memorandumas nepasieks tikslo, jei jis bus siunčiamas tuo pačiu keliu kaip ankstesni pareiškimai".

Kad "tikintieji mūsų eks-respublikoje negali naudotis teisėmis, nustatytom Žmogaus teisių visuotinės deklaracijos 18-tame straipsnyje", memorandumas pateikia tokius argumentus:

"Mūsų vyskupai, J. Steponavičius ir V. Sladkevičius, yra be teismo ištremti; kunigai, Zdebskis ir Bubnys, buvo nubausti kalėjimo bausmėmis tik dėl to, kad jie mokė vaikus tikėjimo dalykų, tėvams prašant".

Apie kitas religijos persekiojimo Lietuvoje formas memorandumė kalbama taip:

"Valdžia neleidžia jaunuoliams stoti į kunigų seminariją, kurie nori, bet leidžia metuose tik 10, ir

tai ne pagal vyskupo, bet pagal valdžios parinkimą... Tikintieji netenka tarnybų dėl tikėjimo išpažinimo. Inteligentija bijo praktikuoti savo religiją viešai... Lietuvoje tiek maža kunigų, kad vienam tenka aptarnauti dvi ar tris parapijas ir kad turi dirbti net invalidai ar su senę kunigai".

Memorandume skundžiamasi, kad Lietuvos katalikams neleidžiama atstatyti sugriautų ir sudegintų bažnyčių net savo lėšomis ir jiems sunkiai duodami leidimai atlikti religines apeigas privačiuose namuose. Tuo tarpu ateistai, persekiodami tikinčiuosius, prasikalsta sovietiniams įstatymams, bet už tai jų niekas nebaudžia.

Šitas raštas, kolektyvinis Lietuvos žmonių valios pareiškimas, yra pati aštriausia disidentizmo forma, prasiveržusi pro geležinę uždangą. Ilgai persekiojamas žmogus prieina ribą, kur praranda baimės jausmą. Prie šios ribos artėja ne tik tai Rusijos pavergtų tautų žmonės, bet ir patys rusai. Ryškiausias pavyzdys — rusų rašytojas A. Solženicinas, Nors jo pareiškimai sovietų spaudoje nepasirodo, tačiau tos spaudos prieš jį nukreipti puolimai painformuoja mases apie vykstantį prieš brutalų režimą pasipriešinimą. Iš Lietuvos katalikų skundo taip pat nesunku suprasti, kad žmonės, kovodami už pagrindinių teisių atstatymą, nebebijo rizikos. Savo skunde jie rašo:

"Jei valstybės organai ateityje taip elgsis su tikinčiųjų skundais, mes būsime priversti patys kreiptis į tarptautines institucijas, popiežių ar Jungtines Tautas, kaip autoritetingą organą žmogaus teisėms ginti".

Atrodo, kad Lietuvos žmonės bus pralenkę oficialias laisvajame pa-

VYRIAUSIO LIETUVOS IŠLAISVINIMO KOMITETO SEIMAS

Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas 1971 metų seimo sesijai buvo sukviestas į Detroitą gruodžio 4-5 d.d. Iš 15 Vliko grupių sesijoje dalyvavo 13 grupių su 39 atstovais. Kai kurių grupių atstovais pripuolamai pakviesti detroitiečiai; kai kurios jų nesumokėję 100 dol. nario mokesčio, o buvo ir tokių, kurios niekad tokio mokesčio nėra mokėjusios.

Daugelis sveikinimų vienodi, tik PLB valdybos pirm. St. Barzduko ir pulk. K. Škirpos ryškiau išsiskyrė iš kitų savo konkrečiais pasiūlymais. Barzdukas iškėlė bendros reprezentacijos, bendros informacijos ir bendro fondo politinei veiklai finansuoti suorganizavimo mintį, o Škirpa kvietė seimą pasisakyti Lietuvos Laikinosios vyriausybės atveiksinimo ir tos vyriausybės narių į Vliką įjungimo klausimais.

Iš padarytų ataskaitinių pranešimų ryškėjo, kad Lietuvos laisvinimo lauke išskirtinai jaudriai reiškėsi Vliko pirmininkas dr. Kęstutis Valiūnas. Vliko, kaip kolektyvo, veikla, blankesnė. Daugiausia koncentruotasi į Brazinskių bylą, tačiau Simo Kudirkos šuolis į laisvę nepakankamai buvo išnaudotas Lietuvos laisvės propagavimui. Pranešimų metu nemaloniai išryškėjo, kad net Vliko valdybos narių tarpe įvyksta pasimetimų dėl tarpusavio susižinojimo stokos. Iš Tautos Fondo pirm. prel. J. Balkūno pranešimo paaiškėjo, kad Vliko veiklą stipriausiai remia Kanados lietuviai per prie LB suorganizuotą Tautos Fondą.

Paskaitininkai buvo keli: A. Kasiulaitis "Dabarinis lietuvių tautos pasipriešinimas sovietinei okupacijai ir jo reikšmė Lietuvos suverenumui atstaty-

saulyje laisvės kovai turinčias vadovauti institucijas, kurios vis dar nepritaria Lietuvos laisvės klausimo judinimui Jungtinėse Tautose.

F. Ž.

ti" paskaitoje naujesnių minčių neiškėlė nei originalesnių planų nepateikė. Jaunimo atstovo G. Karoso pranešimas aktualus, nors turėjo per daug kritikos, o permaža pozityvių siūlymų. Gerą įspūdį seimui padarė PLJ kongreso rengimo komiteto pirm. R. Sakadolskio žodis. Jis užtikrino, kad "Antrasis PLJ kongresas vyks patriotinėje dvasioje, su lietuvių tautos simboliais, trispalve, Tautos himnu; bus duota progų svarstyti Lietuvos laisvinimo klausimus bei jaunimo įjungimą į laisvinimo darbą". Pagrindinę paskaitą skaitė dr. J. Puzinas tema "Lietuvos vadavimo pastangų derinimas ir praplėtimas". Jei kai kam apžvalginė — istorinė paskaitos dalis atrodė ir per ilgą, tačiau antroje dalyje pozityviai išvedė mintį dabartinę Vliko struktūrą pritaikyti šių dienų reikalavimams. Paskaitoje, o vėliau ir diskusijų metu Puzinas kėlė reikalą į Vliko sąstatą įtraukti jaunimo ir PLB atstovus ir Vliko duris atidaryti visoms pajėgioms lietuviškoms grupėms. Siūlė sudaryti Vliko praplėtimo komisiją, o per LB Lietuvos reikalų komisijas Lietuvos laisvinimo darbu aktyvinti ir visą lietuvių visuomenę.

Dr. J. Puzino siūlymai seimo dalyvių šiltai buvo sutikti, nors pilnesnių diskusijų tais klausimais ir neišsivystė.

Sesija, atrodo, būtų pasibaigusi gan vieningoje ir darnioje dvasioje, tačiau ją pabaigoje suardė nutarimų komisijos seimui priimti pasiūlytos rezoliucijos. Nutarimų komisijos daugumą sudarė Amerikos Lietuvių Tarybos pareigūnai. Jie atkakliai įrodinėjo, kad tik Altas vertas oficialios padėkos už finansinę paramą Vlikui, ir lyg velnias kryžiaus išsigando Lietuvių Bendruomenės vardo. Susidarė įspūdis, kad jie už Amerikos lietuvių suaukotus pinigus norėjo sau padėką nusipirkti. Net spyrėsi pasiūlymui pa-

NAUJŲ KELIŲ IEŠKOJIMAS LIETUVOS LAISVINIMO DARBE

Mintys apie JAV-bių LB centro valdybos suruoštą politinių studijų savaitgalį Philadelphijoje

Laisvojo pasaulio lietuviuose netrūksta nei pastangų, nei judrumo, nei energijos. Jie suorganizuoja bei suruošia didžiulius tautinių šokių festivalius, dainų šventes, vieną ar kitą kraštą (Kanadą, Australiją) apimančias lietuvių dienas ir eilę kitų didesnių ar mažesnių parengimų. Visa tai pareikalauja daug laiko, pastangų, darbo ir pinigų. Pagrindinei mūsų tremties misijai — Lietuvos laisvinimo darbui — belieka tik trupiniai nuo visų tų gausių parengimų stalo. Tam tikra lietuvių dalis galvoja, kad Lietuvos laisvinimo žygyje tegali dalyvauti tik "išrinktieji" bei "pateptieji". Tie mūsų

reikšti padėką dosniausiai Vliką rėmusiam kanadiškiui Tautos Fondui. Aktyviausiai šioj disidentų grupėj reikėsi Alto vicepirmininkas dr. K. Šidlauskas. Prieš nutarimų komisijos pasiūlytas rezoliucijas iškart pasisakė Valiūnas, Valaitis, Karvelis ir kiti. Rezoliucijos buvo atmetos ir iš naujo preredaguotos dr. J. Puzino ir kitų sesijos metu pareikštų pozityvių minčių dvasioje. Dar ir tada altininkai atkakliai spyrėsi prieš padėkos pareiškimą Pasaulio Lietuvių Bendruomenei, tačiau rezoliucijos buvo priimtoms, 17 atstovų pasisakius už, 5 — prieš ir 4 susilaukusių.

Įmant dėmesin esamas sąlygas, rezoliucijas reikai teigiamai vertinti, nes turi kai kurių įpareigojimų Vliko valdybai.

Iš rezoliucijų reikalu susidariusio chaoso išeiti padėjo principinga ir taktiška pirmininkaujancio ranka.

Seimo prezidiumą sudarė dr. Ad. Damušis — pirm., K. Veikutis — vicepirm., Alb. Misiūnas ir J. Urbonas — sekret. Nutarimų komisijon įėjo B. Bieliukas, T. Blinstrubas, J. Daugėla, dr.Č. Kūras, J. Skorubskas ir dr. K. Šidlauskas.

Jonas Urbonas

"išrinktieji" bei "pateptieji" eilę metų labai menkai tejudėjo: didesnių darbų nesimatė, tuo pačiu nebuvo ir apčiuopiamesnių rezultatų. Visą Lietuvos laisvinimo darbą pajudino iš mirties taško prieš maždaug dešimtį metų taip vadinamieji partizaniniai judėjimai (Rezoliucijoms Remti Komitetas, Lapkričio 13-sios žygininkai, BATUN-as ir kit.). Paskutinių kelerių metų laikotarpyje šioje srityje reikiamsi JAV-bių LB centro valdyba.

JAV-bių LB centro valdyba, suruošdama politinių studijų savaitgalį 1971 metų gruodžio mėnesio 11 ir 12 dienomis Philadelphijoje, siekė poros tikslų: bandė paieškoti naujų kelių Lietuvos laisvinimo darbe ir mėgino išjudinti krašto lietuvius pilnesniam įsijungimui į Lietuvos laisvinimo žygį. Šio pobūdžio politinių studijų savaitgaliams pradžių padarė Kalifornijos lietuvių aktyvesnieji darbuotojai. Jie yra jau suorganizavę ir pravedę porą politinių studijų savaitgalių. Pagirtina JAV-bių LB centro valdyba už parodytą iniciatyvą šioje srityje. Reikia manyti, kad ji nenuleis rankų po šio pirmojo savo bandymo ir suruoš panašius politinių studijų savaitgalius didesnėse lietuvių bendruomenėse: Cicagoje, New Yorke, Clevelande, De-troite, Bostone ir kitose vietovėse.

Aktuali programa

Politinių studijų savaitgalio programa buvo gausi paskaitomis, pranešimais bei įvadais diskusijoms. Temos buvo aktualios, ir visi diskutuojamieji klausimai išsaurė gyvus pokalbius.

Laikas beveik visoms temoms nagrinėti buvo labai ribotas. To būtų buvę galima išvengti, "apvalant" visą politinių studijų savaitgalio programą nuo informacinio pobūdžio pranešimų. Jų buvo bent keli,

Apie atliekamus ir atliktinus darbus Lietuvos laisvinimo žygyje įvadus dis-

kusijoms padarė: dr. T. Remeikis (Gairės JAV-bių LB veiklai Lietuvos laisvinimo srityje), A.P. Gureckas (Raudonosios Kinijos — Sovietų Sąjungos santykių įtaka Lietuvos klausimui) ir L. Valiukas (Lietuvos bylos kėlimas Jungtinėse Tautose). Dr. T. Remeikis yra teoretikas, o ne praktikas. Antra, jis niekad nedalyvavo ir aktyviai nedalyvauja visoje LB veikloje. Jam reikėjo talkininko-praktiko. Tokiu buvo pramatytas Br. Nainys (LB kelias į Lietuvos laisvinimo darbą). Jis dėl tam tikrų priežasčių negalėjo į šį politinių studijų savaitgalį atvykti. Dr. T. Remeikio eilė siūlymų bei rekomendacijų buvo neaiškios ir miglotos. Ne be pagrindo vienas iš dalyvių (V. Balčiūnas, Hartford, Conn.) kalbėjo: "Daktare, puikiai kalbėjai. Dabar trumpai pasakyk, kokie yra Jūsų pasiūlymai JAV-bių LB-nei Lietuvos laisvinimo srityje". Atrodo, kad ir kiti dalyviai buvo tos pačios nuomonės ir jie šiai pastabai pritarė rankų plojimu. Anot dr. T. Remeikio, visas mūsų dėmesys turėtų būti skirtinas: 1. Viešo ir privataus dialogo tarp išeivijos ir tautos vystymui bei plėtojimui; 2. Mokslinių žinių apie lietuvių tautos aspiracijas ir padėtį telkimui ir jų perdavimui pasauliui; 3. Išeivijos kultūrinio ir intelektualinio gyvenimo intensyvumui. Anot jo, pasaulio viešoji nuomonė neturėsianti lemiančios reikšmės Lietuvos išsivadavimui iš pavergėjo. Taigi, visa tai, kas šiuo metu Lietuvos laisvinimo reikalu daroma, nebeakcentuotina ateityje. Dr. T. Remeikio siūlymai nerado didelio pritarimo dalyvių tarpe. A.P. Gurecko tema buvo labai specifinė. Jis siūlė, kad laisvieji lietuviai nedelsdami kreiptųsi į Raudonosios Kinijos (jis savo pranešime naudojo terminą: **Kinijos Liaudies Respublika**) vyriausybę, siekiant užtikrinti jos paramą Lietuvos nepriklausomybės atstatymui. A. P. Gureckas ir savo mintims ir rezoliucijai didesnio pritarimo dalyvių tarpe nerado. Tiesa, vienas antras jam pritarė, bet ne vienas ir gana aštrokai pasisakė prieš jo pasiūlymus. Visos jo mintys ir pasiūlymai buvo palikti JAV-bių LB centro valdybai tik kaip sugestijos. Žinoma, nieko kito niekas ir nelaukė. Lietuvos

bylos kėlimo Jungtinėse Tautose klausimu kalbėjo L. Valiukas. Klausimas nėra naujas, bet ir šiandien jis tebėra labai aktualus ir gyvas. Sunku buvo per nepilną valandą pažūrėti į visą šį reikalą iš visų pusių. Rezoliucijoms Remti Komitetas yra jau atsiekęs apčiuopiamų rezultatų šiame žygyje, ir ši tema diskutuotina bei nagrinėtina politinių studijų savaitgaliose bei kituose panašaus pobūdžio lietuvių suėjimuose. Masės lietuvių tame reikale vis dar "nesuveda galų".

Angliškoji dalis

Angliškoji dalis "suėdė" virš trijų valandų laiko. Ją sudarė simpoziumas (Pavergtų tautų įtaka į Sovietų Sąjungos politiką ir visuomenės politinio nusistatymo vystymąsi) ir Valstybės departamento pareigūno D. Martin kalba. Visi trys simpoziumo dalyviai (dr. W. R. Kinter, dr. V. V. Aspaturian ir dr. V. S. Vardys) yra pilna to žodžio prasme ekspertai kalbėti minėta tema. Žinoma, jie daugumos dalyvių nesustebino pateiktais faktais bei išvedžiojimais ir išvadomis. Jie turėjo kalbėti amerikiečiams ar JAV-se gimusiems ir augusiems lietuviams, kurie lietuviškai nekalba ir sunkiau susigauja Lietuvos bylos klausimuose. Amerikiečių (neskaitant D. Martin) tame savaitgalyje nebuvo, nesimaitė ir čia gimusių ir augusių lietuvių. Po šio simpoziumo ir d. Martin žodžio visi savaitgalio dalyviai išsibarstė viešbučio restoranuose vakarienei. Jai buvo skirta virš poros valandų laiko. Būtų buvę tiksliau turėti visiems bendrą vakarienę tame viešbutyje ir po jos ten pat, tame pačiame kambaryje, minėtas simpoziumą ir D. Martin šodį. Į tą vakarienę būtų buvę galima "atitempti" įtakingesnių ir žymesnių amerikiečių, estų bei latvių atstovų ir tų lietuvių, kurie lietuviškai nebesupranta. Tuo atveju būtų buvę galima sutaupti ir laiko, ir politinių studijų savaitgalio programos angliška dalimi atsiekti tam tikrų rezultatų.

Daug "audros" mūsų spaudoje po šio politinių studijų savaitgalio sukėlė D. Martin mintys. Jis didelių paslapčių neatidengė. Antra, kaip visiems puikiai yra žinoma, jis, kaip amerikiečiai

sakytų, nėra "a policy-making" parei-
gūnas. Be abejo, jis jaučia "vėjus" Lie-
tuvos bylos reikalu Valstybės departa-
tamente. Valstybės departamentas
(neskaitant J.F. Dulles laikų) visad bu-
vo Lietuvos bylos marintojas. To pa-
reigūno (D. Martin) pareikštos mintys
turėjo ten pat išsukti patikslinimus.
Neskaitant H. Con. Res. 416 rezoliucijos
reikalu patikslinimo (jį padarė
L. Valiukas), į kitas jo Lietuvos bylos
klausimu nepalankias mintis kaip ir ne-
buvo reaguota. Viena kita to parei-
gūno mintis, pareikšta tame polinių
studijų savaitgalyje, buvo nepilnai ar
netiksliai Vyt. Alseikos atpasakota
"Drauge". Kiti laikraščiai priėmė tai
"už gryną pinigą" ir kartojo tą klaidą.
Tas pareiģūnas savo žodyje neminėjo
apie H. Con. Res. 416 rezoliucijos
priėmimą ar atmetimą Jungtinėse Tau-
tose. Jis to negalėjo daryti, nes ta
rezoliucija JAV-bių Kongreso nukreip-
ta į krašto vyriausybę, o ne į Jungtines
Tautas. Taip pat jis nemėgino spėlioti,
kaip kad "Drauge" buvo rašoma (1971.
XII.23), kiek Jungtinių Tautų narių pa-
sisakytų už Lietuvai laisvės sugrąžini-
mą. "Dirva" tuos netikslumus, jos pa-
čios žodžiais, "bugnijo" savo 1972.I.5
numeryje.

Kita programos dalis

Dr. Br. Nemickas galėjo savo pas-
kaitos (Lietuvos byla ir Europos sau-
gumo konferencija) pradžią, kuria lietė
įvykius prieš 20 ar daugiau metų, pra-
leisti. Apie tai jis kalbėjo gerą pusva-
landį, kol galų gale priėjo prie šių
dienų nuotaikų Lietuvos bylos klausimu
Vakarų Europos kraštų vyriausybėse.

Politinių studijų savaitgalio progra-
moje neturėjo rasti vietos informacio-
nio pobūdžio pranešimai, padaryti dr.
E. Vaišnienės, G. Karoso ir A.B. Ma-
žeikos. Dr. E. Vaišnienė pabrėžė savo
įspūdžių iš mėginimų sueiti į kontak-
tą su amerikiečių spaudos, radijo ir
televizijos darbuotojais. Jei jau buvo
norėta tą temą pajudinti, ten buvo
tikras tos srities specialistas — kun.
K. Pugevičius. G. Karosas perskaitė vi-
durinei ir senesnėjai mūsų kartai sa-
vo "kaltinimo aktą". Iki šiol visi di-
desni laimėjimai Lietuvos laisvinimo žy-
gyje atsiekti mūsų vidurinės ir senes-

niosios kartos atstovų. G. Karosas ir
jo pasekėjai, jei jų yra, turėtų būti
kiek santūresni. A.B. Mažeika (vienas
Lapkričio 13-sios žygininkų) yra JAV-
bių LB centro valdybos ryšininkas su
Demokratų partijos vadovybe. Jis, vie-
toje mėginamas nurodyti savo ban-
dymus palenkti Demokratų partijos vir-
šūnes Lietuvos bylos reikalui, pradė-
jo "piršti" Demokratų partiją to poli-
tinių studijų savaitgalio dalyviams, ne-
palankiai pasisakydamas apie Respub-
likonų partiją.

Išvados

Politinių studijų savaitgalio progra-
mos dalyviai ir visi kiti, tarę savo
žodžius, davė eilę sugestijų, patarimų
bei rekomendacijų JAV-bių LB centro
valdybai naujų kelių ieškojime Lietu-
vos laisvinimo darbe. Centro valdy-
bai lieka tik pasisavinti tai, kas jai
priimtina ir ką ji gali įgyvendinti.
Tobulybės nėra ir nebus šiame pasaulyje.
Jos stokojo ir šis politinių studijų
savaitgalis. Kokios gi būtų išvados
ir sugestijos ateičiai?

1. Šis politinių studijų savaitgalis
atnešė daug naudos Centro valdybai,
išjudino bent trijų steitų LB darbuo-
tojus (dauguma studijų dalyvių buvo iš
Pennsylvania, New Jersey ir New York)
pilnesniam įsijungimui į Lietuvos lais-
vinimo darbą. Išjudino (per spaudą) ir
kitus lietuvius, kurie dar sielojasi švie-
sesniu Lietuvos rytojumi. LB centro
valdyba turėtų suruošti bent porą (ar
net daugiau) panašių politinių studijų
savaitgalių kasmet.

2. Politinių studijų savaitgalių rengė-
jai turėtų siekti išgauti iš dalyvių kiek
galima daugiau naujų minčių, suges-
tijų, patarimų bei rekomendacijų. Šia-
me savaitgalyje buvo tendencijos (iš
rengėjų ir moderatoriaus A. Barzduko)
"pristabdyti" ne vieną dalyvį ir ne-
leisti jam atviriau pareikšti savo nuo-
monės. To ateityje reikėtų būtinai iš-
vengti. Šio politinių studijų savaitgalio
moderatorius buvo nepaprastai pasine-
šęs į balsavimus. Jis net mėgino atsi-
klausti dalyvių, ar leisti, ar neleisti
vienam ar antram asmeniui pareikš-
ti savo nuomonę.

3. Šiame politinių studijų savaitga-
lyje buvo pasigesta vietos lietuvių

AMERIKOS LIETUVIŲ TARYBOS SUVAŽIAVIMAS

1971 m. lapkričio 13-14 d.d. Čikagoje vyko Amerikos Lietuvių Tarybos suvažiavimas. Dienraštis "Draugas" savaite prieš suvažiavimą vedamajame (pasirašytame Pr. Gr.) kėlė tokius viltungus pageidavimus:

"Mums šiandien reikia persvarstyti savo politiką, tai yra savo veiklos linkmę, keliant ar bent išlaikant gyvą laisvės bylą. Veiklos linkmę šiame krašte turi nustatyti ne kas kitas, kaip tik Amerikos Lietuvių Tarybos susirinkimas, kuris atstovauja bent daliai patriotinio nusiteikimo tautiečių išeivijoje. Persvarstyti vertybes politiniam lauke nėra nei nusikaltimas, nei gėda, nes politika yra dienos reikalas, o ne pastovus kelias viena kryptimi. Pastovus mūsų veikloje turi būti tik tikslas. Priemonės turi keistis pagal reikalą ir viešosios politikos apraiškas. Ir tai reikia apsvarstyti, nusismaigstyti aiškesnes gaires ir numatyti veiklos apimtį. Čia nereikia nei garsių šūkių, nei tuščių žodžių, bet yra būtinas planas ir tikrovės pažinimas. Kada kalbama apie kovą, ji turi būti nukreipta į vieną priešą — okupantą. Kada kalbama apie priemones, jos turi derintis visoje mūsų veikloje su vienu tikslu — laisvės troškimo palaikymu. Puolimai ar gynimaisi, nukreipti į sa-

ve, rašo mirties sprendimą organizacijoms ir pačiam tikslui, nes netenka prasmės tolimesnė jų egzistencija".

("Draugas", 1971.XI.6)

Deja, suvažiavime viskas vyko atvirkščiai. Daug šūkių ir tuščių žodžių, bet jokios gilinimosi į tikrovę ir jokių planų ateičiai. Puolimai ir gynimaisi pagrindinai buvo nukreipti į Lietuvių Bendruomenę, o ne į okupantą. Palyginus su anksčiau vykusiais suvažiavimais, pastebimas aiškus slinkimas žemyn. Kokioje dvasioje vyko Amerikos Lietuvių Tarybos, pretenduojančios į vyriausią Amerikos lietuvių politinę vadovybę, suvažiavimas, gali paivaizduoti kad ir tokie iškilių šios organizacijos veikėjų oficialūs teigimai ir siūlymai: priimti rezoliuciją, kurioje Alto vadovybės žmogus prilyginamas prie dr. Vinco Kudirkos ir dr. Jono Basanavičiaus; priimti nutarimą, kad privilegijuotom teisėm naudotųsi ir Alto centrą sudarančios organizacijos skyriuose, "kad kokie chorai ar jaunimo organizacijos mūsų neperbalsuotų", kad Amerikoje veikią 83 Alto skyriai ir t.t.

Aplamai suvažiavimas vyko žemiau tos ribos, kuri leistų jį detaliau analizuoti. Organizacijos vadovybė palikta tose pačiose rankose. K.

(iš Philadelphijos ir Delran). Dalyvių skaičius svyravo tarp 60-80, ir maždaug pusė jų buvo iš tolimesnių vietovių (New Yorko, New Jersey, Pensylvanijos, Illinois, Kalifornijos, Connecticut, Maryland, Virginijos ir kitų steitų). Panašūs parengimai turėtų būti skiriami visiems. Dalyvių tame politinių studijų savaitgalyje būtų buvę daugiau, jei tik kvietimas juos būtų pasiekęs.

4. Šiame politinių studijų savaitgalyje dalyvavo iškilių lietuvių: pulk. K. Škirpa, Lietuvos gen. konsulas A. Simutis, dr. P. Kisielius ir eilė kitų.

Rengėjai, be abejo, žinojo, kad tie asmenys dalyvaus. Visi tie "rabinai" galėjo pasisakyti vienu ar kitu klausimu simpoziumo ar kita forma. Nepakanka tik paminėti tų asmenų pavardes ir jiems paploti už dalyvavimą. Reikia manyti, kad tie asmenys būtų davę bei pabėrę eilę naujų minčių, jei tik jie būtų buvę "priversti" pasisakyti.

JAV-bių LB Centro valdyba padarė gerą pradžią šioje srityje. Reikia manyti, kad šis užsimojimas bus ir ateityje vykdomas, plečiamas ir tobulinamas.

J. RAINYS

JAUNIEJI KOVOJE PRIEŠ OKUPANTUS

“Kultūrinio pasikeitimo” programos rėmuose Sovietų Sąjunga 1972 m. pradžioje į Ameriką atvežė liaudies ir pritaikomojo meno parodą, praturtintą stipria rusų propaganda, kad Baltijos valstybės “savonoriškai įsijungusios į socialistine valstybę”.

Kelionę su paroda rusai pradėjo nuo Washingtono, o kovo pradžioje perkėlė ją į Los Angeles. JAV LB centro valdyba kreipėsi į abi LB Los Angeles apylinkes, prašydama paieškoti būdų atremti sovietų propagandą. “Reikia parodos klausimu straipsnių spaudoje, protesto demonstracijų, kultūringo patriukšmavimo”, savo kovo 2 laiške apylinkių pirmininkams rašė c. v. vicepirmininkas A. Gečys.

Skubiai sukviestame abiejų apylinkės valdybų pirmininkų LB jaunimo sekcijos ir Lietuvos reikalų komisijų pasitarime buvo nustatyta akcijos strategija. Pagrindinį darbą ir atsakomybę pasiėmė trys jaunosios kartos bendruomenininkai: Ž. Brinkienė, G. Radvenis ir U. Kubilius. Kovo 6 jau buvo išvežioti ir asmeniškai įteikti laišukai ir pareiškimai miesto burmistrai, miesto tarybos nariams, miesto meno departamento komisijos nariams, laikraščių redakcijoms, radijo ir televizijos stotims, o sekančią dieną (IV.7), kai sovietai parodos patalpose suruošė spaudos, radijo ir televizijos žmonėms priėmimą, jus jau sutiko lietuviai demonstrantai su plakatais ir atsišaukimais. Balandžio 8, oficialią parodos atidarymo dieną, ir vėliau dar penkis kartus lietuviai demonstravo ir dalyvių atsišaukimus.

Ž. Brinkienės pastangomis Los Angeles miesto tarybos narys A. K. Snyder tarybai pasiūlė priimti rezoliuciją, kad paroda būtų užda-

ryta, kol nebus išimta lietuviams, latviams ir estams kenksminga propaganda. Vėliau buvo bandyta teismo keliu uždriausti sovietams tą propagandinę medžiagą platinti. Bylą paruošė jaunas advokatas dr. G. Kairys.

Visos akcijos metu išdalinta 3500 atsišaukimų, išgautas pagrindiniame laikraštyje vedamasis, kituose laikraščiuose paskelbta straipsnių, nuotraukų, laiškų. Netikėtai gero dėmesio susilaukta televizijoje. Penkis kartus demonstracijos buvo rodomos įvairių televizijos stočių programose, du kartus televizijos žinių reporteriai pravedė pasikalbėjimus su Ž. Brinkiene, o teismo dieną adv. G. Kairiui buvo leista televizijoje perskaityti lietuvių skundą. Pakartotinai apie lietuvių demonstracijas ir kitą akciją pranešinėjo Los Angeles radijo stotys. Ir taip čia mokslus (ir lituanistines mokyklas) baigę keturi jauni lietuviai padarė už keliasdešimt tūkstančių dolerių nenuperkamą pasitamavimą Lietuvos bylos reikalu, išleisdami tik 215 dolerių.

Informaciją apie atskiros vietovės lietuvių teisinga kryptimi pajudėjimą (kurio kai kurių laikraščių lietuviškieji korespondentai “nepastebėjo”) reikia papildyti viena charakteringa smulkmena. Eidama į teismą, Lietuvių Bendruomenės advokato patarimu pakvietė vietos Balfą ir Altą būti kolektyviu kaltintoju. Balfas sutiko, o Alto sk. pirmininkas (sakoma, pasitaręs su centru) atsisakė. Priežastis — Bendruomenė sau siekianti reklamos ir pakvietimą netinkamu būdu padarysi.

Jaunųjų lietuvių veikėjų Alto skyriaus valdybos elgesiu pasipiktinimas buvo teisėtas ir pagrįstas. J.

SU LIETUVOS BYLA Į SVETIMUOSIUS

JAV-bių LB centro valdybos pastangos ir laimėjimai, informuojant svetimuosius Lietuvos bylos reikalu

Paskutinių kelių mėnesių laikotarpyje (1971 metų pabaigoje ir 1972 metų pradžioje) JAV-bių LB vadovybė vėl parodė gražios iniciatyvos svetimųjų informavimo Lietuvos bylos reikalu srityje ir kartu sulaukė pasigerėtinų rezultatų. Kokios gi buvo JAV-bių LB vadovybės pastangos šiame užsimojime ir kokie tų pastangų rezultatai?

Medžiaga ir sugestijos krašto darbuotojams

JAV-bių LB centro informacijos komisija paruošė ir aprūpino viso krašto LB ir kitų organizacijų darbuotojus gausia ir įvairia medžiaga: laiškų pavyzdžiais krašto pareigūnams bei legislatoriams, laiškų pavyzdžiais amerikiečių savaitraščių bei dienraščių redaktoriams Lietuvos bylos klausimu ir pranešimų spaudai pavyzdžiais. Visa eilė LB ir kitų organizacijų darbuotojų tą medžiagą panaudojo. Tai patvirtina amerikiečių savaitraščių bei dienraščių paskelbti lietuvių laišakai, trumpesni bei ilgesni pranešimai bei išgauti vedamieji.

Išgauti savaitraščiuose ar dienraščiuose vedamuosius Lietuvos bylos reikalui nėra jau taip paprastas dalykas. Ir šioje srityje buvo atsiekti laimėjimų. Tai buvo laimėta LB centro informacijos ir atskirų vietovių LB darbuotojų bendromis pastangomis. Pailius-travimui paminėsime keletą amerikiečių savaitraščių bei dienraščių, parodydami, kad tai nėra tik tušti žodžiai ar LB vadovybės pasigyrimas. Štai, vienas kitas didesnis ir įtakingesnis krašto amerikiečių savaitraštis ar dienraštis, LB darbuotojų pastangomis įdėjęs gerus ir turiningus vedamuosius 1972 metų vasario mėnesį Lietuvos laisvinimo reikalui: "Omaha World-Herald" (Omaha, Nebraska), "Herald Examiner" (Los Angeles, California), "News-Dispatch" (Michigan City, Indiana), "The Beacon" (Paterson, New

Jersey), "The Tidings" (Los Angeles, California) ir kiti.

Lietuvos bylos pajudėjimas Jungtinėse Tautose

Rezoliucijoms Remti Komiteto vadovybė nepaprastai daug talkos sulaukė iš kongresmano Edward J. Derwinski (R. - Ill.) kovoje už H. Con. Res. 416 rezoliucijos pravedimą JAV-bių Kongrese. Šis legislatorius yra minėto komiteto narys. JAV-bių LB ir Rezoliucijoms Remti Komiteto vadovybės palaiko su juo nuolatinį kontaktą. Šiuo metu kongresmanas E. J. Derwinski yra JAV-bių delegacijos Jungtinėse Tautose narys. Jis 1971 metų pabaigoje pajudino Lietuvos (ir kitų Pabaltijo kraštų) bylą Jungtinėse Tautose, pasakydamas ten ta tema kalbą. Tai, žinoma, neįvyko be LB ir Rezoliucijoms Remti Komiteto darbuotojų pastangų.

JAV-bių LB centro informacijos komisija pasistengė, kad apie kongresmano E. J. Derwinski kalbą sužinotų krašto amerikiečių masės. Buvo išgauti straipsniai iš amerikiečių laikraštiniukų Ralph de Toledano ir Dumitru Danielopol. Tų amerikiečių laikraštiniukų straipsnius skelbia virš 100 krašto dienraščių. Taigi, kongresmano E. J. Derwinski labai atviri ir kieti žodžiai sovietams Jungtinėse Tautose Lietuvos bylos reikalui pasiekė milijonus amerikiečių visuose krašto kampuose.

Simo Kudirkos metinių atgarsiai amerikiečių spaudoje

Minint Simo Kudirkos pastangų pasilikti laisvajame pasaulyje metinę sukaktį, JAV-bių LB centro informacijos komisija bandė gauti vietos tam reikalui amerikiečių spaudoje. Be visų kitų laimėjimų, ypač, paminėti straipsniai, kuriuos parašė amerikiečių laikraštinkai Jonathan Beaty ir Thomas A. Lane ir kurie buvo įdėti visoje eilėje krašto savaitraščių bei dienraščių

Tie abu laikraštinkai, šalia Simo Kudirkos bei jo šeimos klausimo, kėlė ir nagrinėjo savo straipsniuose padėtį komunistų pavergtoje Lietuvoje bei krašte ir laisvajame pasaulyje lietuvių pastangas atgauti bolševikų kankinamai tautai laisvę ir nepriklausomybę.

JAV-bių LB vadovybė ir informacijos komisija turi pažadų bent iš kelių amerikiečių laikraštinkų ateičiai. Nebūtų tikslu garsinti tuos pažadus, kol nepasirodys tų laikraštinkų straipsniai amerikiečių spaudoje.

JAV-bių LB vadovybė ir centro informacijos komisija nepamiršo amerikiečių radijo ir televizijos. Turėta ir čia tam tikrų laimėjimų. Lietuviai žengia čia tik pirmuosius savo žingsnius. Norint gauti šioje srityje apčiuopiamesnių rezultatų, reikia žymiai didesnių finansinių išteklių. Bent šiuo metu LB vadovybė tegali skirti visam svetimųjų informavimo žygiui tik, galima sakyti, centus. Ar geros valios lietuviai bus linkę ateityje skirti tam reikalui pakankamai pinigines paspirties?

JAV-bių Kongreso išjudinimas

JAV-bių Kongresas pamini kasmet Vasario 16-sios sukaktį. Ta proga maždaug 100 legislatorių taria žodžius ar padaro Lietuvos bylos reikalu pareiškimus. Tie žodžiai bei pareiškimai įtraukiami į *Congressional Record* (Kongreso darbų stenogramas). Kongresui esant sesijoje, tas leidinys išleidžiamas kasdien. Jį prenumeruoja universitetai bei kolegijų bibliotekos, viešosios bibliotekos ir tūkstančiai krašto politinio bei visuomeninio gyvenimo vairuotojų. ALT-bos vadovybė skelbė ir skelbia, kad to paminėjimo Kongrese suorganizavimas bei pravedimas priklauso jai. JAV-bių LB vadovybė "nekištų nosies" į tą sritį, jei ALT-bos centro vykdomasis komitetas atliktų bent minimumą, ruošiant bei organizuojant tą minėjimą. Bent iki šiol ALT-bos vadovybė pasitenkina pasiūsdama legislatoriams bendralaiškius (visiems legislatoriams bendrą laišką, atspausdintą spaustuveje), kviesdama juos ta proga tik kalbėti(!). ALT-bos vadovybė niekad nebandė ir nebando sugestijuoti legislatoriams, ką jie turėtų ta proga

kalbėti bei ką savo žodžiuose ir pareiškimuose akcentuoti. Paskutinių kelerių metų laikotarpyje tie legislatorių žodžiai bei pareiškimai buvo tapę nepaprastai lėkšti ir pilni bendrybių. JAV-bių LB centro vadovybė ir centro informacijos komisija jau bent ketvertą metų bando tą reikalą atitaisyti.

Prieš 1972 metų Vasario 16-sios minėjimą JAV-bių Kongrese LB centro vadovybė kreipėsi į legislatorių Washingtone asmeniškais laiškais su specialiai paruošta medžiaga. Beveik visi legislatoriai, kalbėjusieji ar padariusieji pareiškimus ta proga, daugiau ar mažiau pasinaudojo LB jiems paruošta ir pasiūsta medžiaga: apie pusę jų kėlė ir akcentavo seną ir garbingą Lietuvos praeitį; apie pusę legislatorių kvietė JAV-bių vyriausybę kelti Lietuvos bylą Jungtinėse Tautose (įgyvendinti H. Con. Res. 416 rezoliuciją) ir ją ten apginti; 12 legislatorių įtraukė ištisai į *Congressional Record H. Con. Res. 416 rezoliuciją*; 5 legislatoriai įtraukė ištisai į *Congressional Record* vieną iš LB centro informacijos komisijos paruoštų pareiškimų (essays) Lietuvos bylos reikalu; keliolika legislatorių užsiminė apie partizanų kovas, 1941 metų sukilimą bei Laikinąją vyriausybę. Jei ne LB pastangos, to nebūtų buvę. JAV-bių LB centro vadovybė įteikė Vasario 16-sios proga visiems legislatoriams Washingtone gerai paruoštą leidinuką apie padėtį 1971 metais komunistų pavergtoje Lietuvoje (*The Violation of Human Rights in Soviet Occupied Lithuania, A Report for 1971, 64 psl.*). Keli legislatoriai savo žodžiuose bei pareiškimuose apie tą leidinuką užsiminė ar iš jo citavo.

"Draugas" rašė (1972.II.24), kad vasario 17, minint Vasario 16-sios sukaktį Atstovų Rūmuose, maldą ten kalbėjo lietuvių evangelikų liuteronų Ziono parapijos klebonas Jonas Juozupaitis. Pasirodo, kad to kunigo pavardė suvokietinta. Jo pavardė *Congressional Record* leidinyje (1972.II.17) duodama ši: *Rev. John W. Josupait*.

Sugestijos ateičiai

Svetimųjų informavimo Lietuvos bylos klausimu darbas yra nepaprastai svarbus, reikalingas ir būtinas. Tam

PROF. DR. ZENONAS IVINSKIS

Lietuvos laisvės kovotojas, Lietuvos istorijos tyrinėtojas, Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos viceprezidentas, Lietuvių Fronto Bičiulių Vyr. Tarybos narys ir Europos LFB pirmininkas, Bonnos (Vokietijoje) universiteto profesorius, mokslininkas ir visuomenininkas mirė Bonnoje 1971 m. gruodžio 24. Palaidotas Nordfriedhof kapinėse.

Pirmoje „Į Laisvę“ šio žurnalo dalyje apie a. a. Zenoną Ivinskį rašo jo artimas bičiulis, idėjinis vienmintis ir rezistencinės kovos bendrininkas dr. Adolfas Damušis. Profesoriaus mokslinių darbų bibliografiją paruošė V. Prižgintas. Taip pat spausdinamas paties prof. Z. Ivinskio pasisakymas apie savo pasaulėžiūros susiformavimą. Šioje vietoje, pasinaudojant „Europos LF Bičiulio“ 1971 m. nr. 2 (70) paskelbta medžiaga, paryškunami veilionio — šviesaus Lietuvio ir ištikimo Bičiulio — asmenybės bruožai, kuriais reiškėsi kasdieninėje aplinkoje.

Z. Ivinskis 1971 m. vasarą

LIŪDNOS KŪČIOS

Prieš metus (t. y. 1970 m.), Kūčių vakarą skambino, kaip kasmet įprasta, draugai į Bonną pasveikinti bičiulius Ivinskius. Nelauktas at-

---

darbui rimtos iniciatyvos niekas ir neparodė. Tik JAV-bių LB vadovybė padarė gerą pradžią. Tuo, žinoma, pasitenkinti nereiktų. Visas tas darbas plėstinas, tobulintinas ir vykdytinas nuolat, o ne tik tam tikromis progomis. Tam visam žygiui LB centro vadovybė turėtų skirti kasmet tūkstančius dolerių, o nesitenkinti tik šimtais. Su centais nieko didesnio ir apčiuopiamesnio nebuvo galima ir nebus galima atlik-

ti. JAV-bių LB centro valdyba turėtų praveisti kasmet tam reikalui specialią rinkliavą viso krašto lietuvių tarpe. Bent šiuo metu yra tam tikro išsibars-tymo JAV-bių LB vadovybėje: turime centro informacijos komisiją, Lietuvos reikalų komisijas, organizuojama LB politinių reikalų tarnyba. Visa tai reiktų suvesti po vienu stogu, duodant bendrą vardą ir vieną vadovybę.

Vytautas Šiaurys

sakymas: "Zenonas jaučiasi blogai. Beveik nevalgė Kūčių vakarienės". Per Kalėdas išvežamas ir į ligoninę... Stiprus smūgis ir rūpestis draugams. Tiesiog sunku patikėti, kad sugriuvo Žemaičių ažuolas. Po poros mėnesių sekė sunki operacija. Bet po jos jis pradėjo skaityti paskaitas universitete.

Nors niekam nebuvo žinoma tikroji liga, bet Lietuviškųjų studijų savaitėje (žiūr. "Į Laisvę" 1971 m. 53/90 nr.) kai kurie susirinkusieji spėjo, kad Zenonas jau nebepasveiks... Taip blogai jis atrodė... Baiminomės, kaip jis "išveš" savo, kaip paprastai, ilgą paskaitą apie žydėlius Lietuvoje. O jis "išvežė" gerai ir dar energingai pavedė ilgai užsitęsusias diskusijas.

Ilgai liks atminty paskutinė Europos LF bičiulių metinė konferencija, kurioje Zenonas graudžiai atsisakinėjo, kad atleistume jį nuo pirmininko pareigų: "Nenoriu čia

skųstis, bet mano sveikata ne kokia". Bandė pajuokauti, — bet pranašiskai, — tada bičiulis Jurgis: "Sutik, profesoriau, bent palaidosim iškilmingai, kaip pirmininką...".

Rudens semestre prof. Ivinskis beskaitė šešias paskaitas. Studentai A. Šmitas ir P. Veršelis yra liudininkai, kaip sunku jam tai buvo. Tačiau jis nesiskundė, paklaustas, vis optimistiškai atsakydavo. Ir taip iki paskutinių dienų ligoninėje. Gruodžio 12 jį lankiusiems bičiuliams kalbėjo: "Matot, kas pasidarė iš Zenono... Guliu kaip Jobas (rankos subadytos injekcijų adatų, žaizdotos). Bet viskas bus gerai"... Ar jis pats tuo tikėjo, ar tik mus guodė, sunku pasakyti, nes prieš kokį mėnesį skundėsi Paulinai: "Mažai yra tokių nelaimingų žmonių pasauly kaip aš — neužbaigiau Lietuvos istorijos"...

Pilną sąmonę turėdamas silpo iki paskutinio atodūso, iki 1971 metų

Prof. Juozas Eretas ir prof. Zenonas Ivinskis

Prof. dr. Zenonas Ivinskis Lietuviškų studijų (Vokietijoje) metu su kitais programų dalyviais; viršuje — su V. Banaičiu ir kun. dr. J. Vaišnora, apačioje — su prof. dr. Alg. Greimu

gruodžio mėnesio 24 d., 20 valandos, 10 minučių. Taigi, mirė patį gražiausią vakarą metuose, kai visos šeimos taikoje ir meilėje sėdėjo prie Kūčių stalo . . .

Nelinksmos buvo bičiuliams Kalėdos, nes skaudai žinia telegrafo ir telefono vielomis plito per kontinentus.

TOKĮ JĮ BIČIULIAI PAŽINO

Mūsų, Europos bičiulių, uždavinys lieka priminti Zenoną — žmogų, kokį mes jį matėme, jautėme ir džiaugėmės tokį turėdami.

Ar sugebėsime atkurti vaizdą to Zenono, kuris visada ir visiems buvo mielas, laukiamas bičiulis, svečias; kuris mėgdavo “gerai ir daug” pavalgyti . . . deklamuoti įvairiomis progomis “Veiziek, onta” . . . padainuoti “Vai, Juzi, Juzeli” ar plastiškai išreikšti “Prażydo jazminai po langu” . . . Kuris išdįsdavo kiekvienam pasakyti tiesos žodį, nors tas žodis ir nebuvo malonus, bet tuoj pat ir per patį patapšnoti . . . kuris su grauduliu pergyvendavo: “Ak, kaip jie falsifikuoja faktus, mūsų istoriją” . . . kaip skaudžiai jis į širdį ėmė, kad mūsų jaunimas nemėgsta istorijos, nenori išklaudyti ilgesnės paskaitos . . . Kas suskaičiuos jo darbo valandas, kurio darbštumui neužtekdavo dienos, o ir naktys buvo pertrumpos . . . Pagaliau, kas išmatuos jo paskutinių dienų ir valandų rūpestį ir skausmą, paliekant neužaugintą sūnų Kęstutį, žmoną Pauliną, paliekant daug neužbaigtų istorinių darbų, nesulaukus Lietuvos Aušros.

Užbėrėme kūną žeme, bet niekas neužbers prof. Z. Ivinskio mokslinio darbo, kuris lieka įamžintas popieriuje ir jo mokiniuose.

LAI DOTUVĖS

Šv. Elzbietos bažnyčioje, kurioje a. a. Zenonas meldavosi sekmadieniais, gedulingų pamaldų susirinko

apie 200 žmonių. Bičiuliai susirinko iš visos Europos. Bičiulių siųstas iš Amerikos buvo atvykęs dr. Adolfas Damušis. Vysk. A. Deksnys su 11 kunigų koncelebravo šv. Mišias. Universiteto muzikos direktorius prof. E. Plehn su velionio studentais — Rytų Europos istorijos kurso klausytojais V. Beling ir V. Metting — grojo smuiku, violončele ir viola J. S. Bacho simfoniją G-moll, W. A. Mozarto preludą ir J. S. Bacho D-moll.

Pamokslą vokiškai pasakė prel. dr. J. Aviža, mišių pabaigoje lietuviškai žodį tarė vysk. A. Deksnys.

Nordfriedhof koplyčioje atsisveikinimo kalbas pasakė inž. dr. Ad. Damušis (Laikinosios vyriausybės ir JAV bičiulių vardu), prof. Heinrich Luetzeler (Bonnos u-tas), msgr. dr. P. Jatulis (Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija), Lietuvos diplomatijos šefas min. Stasys Lozoraitis (raštu), dr. K. J. Čeginskas (Švedijos Baltų Komiteto, Baltų Instituto Stockholme ir Europos LFB vardu), kun. B. Liubinas (Vokietijos Lietuvių Bendruomenė ir Vasario 16-sios gimnazija), kun. dr. P. Celiešius (Vokietijos Ateitininkai Sendraugiai), prof. Friedhelm Kaiser (velionio artimas draugas, ilgas valandas išbudėjęs prie ligoninio lovos).

Retai kada taip gaudžiai ir kartu viltingai skambėjo “Marija, Marija” . . . Ir išsitiesė ilga procesija paskutinėje Zenono žemiškoje kelionėje kapinių takeliais iki duobės.

Vysk. A. Deksnys atliko paskutinį patamavimą ir, giedant “Viešpaties Angelą”, biro ir biro iš rankų žemė, vis labiau pridengdama šviesų karstą. (Viduje medinio karsto yra cinkinis, kad laikui atėjus būtų galima perkelti į Lietuvą).

Jei kas važiuos pro Bonną, tegu stabteli Nordfriedhof kapinėse ties

18-ta sekcija, 3-čia eile, 35-tu kapu. Bus verta, nulenkus galvą, susimąstyti ir gal atsakymą gauti, kodėl prasminga gyventi ir mirti.

IS ATISISVEIKINIMO KALBŲ

Profesoriaus Ivinskio asmenyje lietuvių tauta prarado veiklų patriotą ir vieną gambiausių istorikų, kuris praturtino mūsų istorijos mokslą savo gausiais darbais, pagrįstais tiek tiksliais moksliniais metodais, tiek kūrybine intuicija.

Šis nuostolis yra juo sunkesnis, kad Lietuvai esant svetimųjų užvaldytai, objektyvus laisvas mūsų praeities tyrinėjimas, kuriame velionis yra didžiai pasižymėjęs, turi ypatingos svarbos lietuvių tautos dabarčiai ir ateičiai.

Mano susitikimai su velioniu paliks man maloniai atmintini.

Min. Stasy Lozoraitis

Atsisveikinu su Zenonu, jo skaitlingų draugų prašytas ir specialiai atsiųstas iš Jungtinių Amerikos Valstybių pareikšti jam pagarbos. Mane įgaliojo prof. Juozas Brazaitis, 1941 m. sukilimo pastatytos Laikinosios vyriausybės l. e. min. pirmininko pareigas, ir kovų meto VLIK-o aktyvios politinės komisijos pirmininkas, su kuriuo Zenonas labai aktyviai dirbo; prof. Justinas Piskūnas, Ateitininkų Federacijos vadovas, kurios aktyvus narys Zenonas buvo; dr. Antanas Razma, Lietuvių Fondo įkūrėjas — Lietuvių Fondo globoje vyko Lietuvos istorijos veikalo paruošimas; dr. Petras Kisielius, Lietuvių Fronto Bičiulių Tarybos pirmininkas, kuris aktyviai organizavo šią išvyką ir pagarbos pareiškimą. Jie visi savo asmeniškai ir savo atstovaujamyjį vardu prašo pareikšti gilią užuojautą mielai poniai Paulinai, sūnui Kęstučiui, motinai Aurelijai, broliui Jonui ir kitiems artimiesiems.

Netekus Zenono, skaudžiausiai ta-

po paliesta šeima, bet jos skausmu dailinasi didelė dalis ir visos lietuvių tautos čia tremtyje ir okupuotoje Lietuvoje.

Zenono asmens pilnybę lydėjo du ryškūs bruožai: jo asmenišką sąžinės jautrumas ir gilus istorinės atsakomybės pajautimas.

Sąžinės jautrumu jis buvo toks mielas artimas brolis, toks krikščioniškai humaniškas žmogus. Savo istorinės atsakomybės pajautimu jis reikšmingas už laisvę kovojančios Lietuvos valstybininkas, jis gilus, objektyvus mokslininkas, pasiekęs pasaulinio garso. Jis negalėjo niekad būti įtarpintas į šiam laikui būdingus menkavertybių rėmus. Jis turėjo drąsos pakelti balsą prieš negeroves. Jis nelenkė galvos baimėje ir net palūžusių ar okupantui pataikaujančių tarpe jis drąsiai atstovavo Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės idėjai.

Rezistencijoje jis sulaukydavo draugus nuo nevykusių sprendimų bei sumanymų ir pateikdavo savo stulymus, atremtus į aukštąsias vertybes, kuriomis jis tikėjo. Aplinkos pasaulyje, kuriame asmeninis sąžinės balsas buvo paneigiamas, istorinė atsakomybė nesirūpinama ir ji paaukojama lyg tariamų kažkokių aukštų siekių labui, Zenonas ten neįtilpo — jis siekė tokį pasaulį keisti. Mums atrodo, Maceinos stiliumi kalbant, Zenonas buvo pasaulyje, bet ne iš šio pasaulio.

Tokio nusiteikimo asmenys yra lyg šviesa niūrioje praeities padangėje, lyg šviesus žaibas užtemusiame danguje. Tokių asmenų didžios dvasios galia, jų asmeninė drąsa ir auka tramdo taip vadinamųjų šio pasaulio galingųjų klastą ir egoistinę kito žmogaus bei kitos tautos išnaudojimą.

Zenono asmenyje turėjome mokslininką, įnikusį į istorijos studijas, surinkusį apie Lietuvos praeitį gau-

sybę dalykiškos medžiagos, objektyviai permąstytos. Jis net pasaulinio garso pastekė tam, kad Lietuvos istorijos veikalas būtų klasikos darbas ir kad tame darbe tiesos šviesoje būtų patiekta Lietuvos praeitis, būtų išblaškytas propagandinis melas, klastojantis bei subjektyviai aiškinantis okupanto prievarotoje istorinius faktus.

Štai šiame svarbiame darbe Zenono gyvenimo siūlas ir nutrūks-ta. Mums esant sunkiose laisvės kovoje, netekimas objektyvaus istoriko yra labai skaudus smūgis. Tat ir stovime prieš paslaptį. Per dažnai mūsų tautos gyvenime pagrįstai ir pelnytai laukiamus laimėjimus sustabdo tragiški įvykiai. Todėl ir kreipiamės malda: "Viešpatie, mums nežinomi Tavo keliai, mums neišmatuojamos Tavo mintys. Bet labai tikime Tavo Dieviškos Apaizdos prielankumu ir laukiame, kad maža tauta savo sunkumuose bus kompensuota Tavo didelėmis malonėmis ir ryžtu gyviesiems, kurie įvykdytų Zenono pradėtą darbą.

Priglausk šį mielą draugą, vyrą, tėvą, brolių į savo globą. Duok stiprybės jo šeimai ir išklausk jo Tau atskleidžiamą lietuvių tautos skundą ir prašymą.

Dr. Adolfas D a m u š i s

Šviesa šviečia tamsybėse ir tamsybės jos neapima, nepaglemžia". Tie yra Evangelijos žodžiai apie Kristų, kuris buvo viso pasaulio šviesa. Mes turėjome savo šviesą mūsų mylimo profesoriaus Zenono asmenyje, kuris švietė ir mūsų tautai ir plačiam pasauliui. Toji šviesa dabar liovėsi šviesti, tas žiburys užgeso. Liet. Katalikų Mokslo Akademi-ja, kurios centro valdybos vicepirmininkas buvo prof. Zenonas Ivinskis, liadi, bet žino, kad jo šviesa dar neužgeso, jis yra neužges-tantis žiburys. Aukščiausias Vieš-pats jam buvo davęs labai daug ta-

lentų, kuriuos jis puikiai panaudojo kalbėdamas, rašydamas ir palikdamas mums didelį palikimą: daug knygų ir nepaprastai daug įvairių straipsnių. Dar daug dalykų liko nepasiekę šviesos, bet turės pasiekti viešumą. Todėl jo žiburys dar ir toliau švies. Mes dėkojame dabar Aukščiausiajam už visa tai, ką jis mums yra davęs. Ir mes meldžiamė, kad Jis savo geram ir ištikimam tarnui duotų didelį atlyginimą.

Msgr. dr. P. J a t u l i s

Europos Lietuvių Fronto Bičiuliai neteko savo pirmininko. Per du dešimtmečius jis stovėjo mūsų priekyje. Jo vadovaujami mes budėjome lietuviškojo rezistencijos idealo sargyboje čia, Vakarų Europoje. Mūsų Pirmininko šviesus protas, tauri širdis, didelė patirtis karybos gyvenime ir laisvės kovoje, plačios žinios, neeiliniai sugebėjimai ir asmeninis pavyzdys mus stiprindavo, įkvėpdavo tvirtai žengti grubių tremties keliu, nenukrypstant nuo didžiojo tikslo.

Europos Lietuvių Fronto Bičiuliai turėjo Tavo, brangus Pirmininke, asmenyje tvirtą atramą. Ir jos mums nebuvo perdaug, kai toks didelis tautos laisvės uždavinys, o menkos mūsų jėgos čia. Šiandien, likę be atramos, mes liūdimė. Nepaguodžiamas tas mūsų liūdesys. Jaučiamės vieni, apleisti. Skausmo prislėgti atsisveikiname su Tavimi, brangus Pirmininke, svetimoje žemėje ir dedamės giliai širdin Tavo ne kartą mums kartotus žodžius — tą idėjinį testamentą, kuris galioja ne tik mums, Lietuvių Fronto bičiuliams, bet visiems geros valios lietuviams:

"Turime būti vilties tremtiniais, kurie palaiko tikėjimą Lietuvos prisikelimu" (Roma, 1958.I.31).

"Tik vienas Dievas težino, kiek dar metų, o gal ir dešimtmečių praeis, kol lietuvių tautos lokesčiai ir viltys išsipildys. Tokiomis sunkio-

mis tremties dienomis kai tas vil-ties žiburėlis kartais taip dar toli-mas atrodo ir žvarbių priešišky vė-jų vis blaškomas yra, kiekvienam geros valios tėvynainiui, ypač gy-venant svetimųjų jaroje, reikia tri-jų dalykų: tvirto tikėjimo į savo tautos ateitį, nusistatymo jos labai pastiaukoti ir benediktiniškos lau-kimo kantrybės tremties bei sveti-mo jungo tėvynėje dienomis. Sito-kiomis tautiškai - moralinėmis do-rybėmis apsišaravęs lietuvis suge-bės kantriai ir tvirtu tikejimu vil-tingai laukti, laukti gal ilgus me-tus” (Kovos keliu, 1967, 2, (59).

Atsiveikindami su Tavimi, bran-gus Pirmininke, mes prašome Galy-bių Viešpatį, kuriuo Tu giliai tikė-jai ir pasitikejai, nuvesti Tave į am-žiną laimės, šviesos ir ramybės ša-lį, o mums likusiems čia jėgų ir stip-rybės toliau tęsti neužbaigtą Tavo žygį. Ilsekis ramybėje, mūsų bran-gus Pirmininke!

Dr. K. J. Č e g i n s k a s

Sunku man šioje vietoje tarti Zenono prisiminimui skirtus žo-džius. Kaip jo draugas aš norėčiau tylėti, bet kaip jo mokinys, bend-radarbis ir kaip dabartinis Rytų Europos istorijos dėstytojas esu į-pareigotas paieškoti jo prisimini-mui žodžių.

Zenonas universiteto seminarui nuo 1964 metų patapo tokia figū-ra, kad be jos nebeįmanoma semi-naro įsivaizduoti. Jo paskaitos ir seminarai, kaip dabar pamatome, visoje pilnumoje praplėtė ir pagili-no mūsų galimybes pažinti Rytų Europos istoriją.

Jo mokslinių darbų čia nesiimu apibudinti. Tai bus padaryta kitoje

A. a. Zenonas Ivinskis paskutinėje ke-lionėje kapinių takeliais... palydi (iš kairės) bičiulis Adolfas Damušis, sūnus Kęstutis, žmona Paulina, brolis Jonas

vietoje, o dalinai tai jau yra pada-ryta. Čia aš noriu trumpai prasi-tarti apie jį kaip mokytoją. Jis buvo mokytojas, kuris savo studentus su-domindavo, kuris mokėjo juos užin-triguoti, iššaukti jų susižavėjimą, ir taip jam pasisekė egzotiškai te-mai — Lietuvos istorijai — laimė-ti mokinių iš vokiečių studentų tar-po. Jo pastangos studentus įvesti į Lietuvos istoriją visada buvo lydi-mos stipraus asmeniško užsianga-žavimo savo mokiniams. Jo visa bū-tybė buvo pažymėta nesibaigiančiu gėriu, kuris kiekviename kitame žmo-guje tik gėrio ieškojo. Ir šitas pa-grindinis charakterio bruožas — siekimas žmonijai gėrio — iš-liko iki jo paskutinės valandos. Jis ne apie save galvojo, bet apie savo artimuosius. Iki pat mirties valan-dos jis mums paliko sektinas pa-vyzdys.

Vienas jo mokinių nesenai pa-reiškė: “Zenonas Ivinskis buvo mū-sų mokytojas, būdamas gyvas, bus mūsų mokytojas ir miręs”.

Prof. Fiedhelm K a i s e r

Šviesiam dėl Lietuvos laisvės kovotojui, giliam bei išstvermingam Lietuvos istorijos tyrinėtojui, LFB Vyr. tarybos nariui, Europos LFB pirmininkui ir "Į Laisvę" bendradarbiui

a. a. PROF. DR. ZENONUI IVINSKIUI

mirus, žmonai Paulinai, sūnui Kęstučiui, motinai Aurelijai, broliui Jonui ir visiems kitiems skausmo paliestiems giminėms bei velionio idėjos bičiuliams Lietuvoje, Sibire ir užsienyje užuojautą reiškia

Lietuvių Fronto Bičiuliai

Mylimai motinai

a. a. SALOMĖJAI POLIKAITIENEI

mirus, bič. Bronių Polikaitį su šeima ir kitus velionės sūnus bei dukras su šeimomis širdingai užjaučia

Lietuvių Fronto Bičiuliai

Bičiulį JONĄ VASARĮ su šeima,

mylimai motinai Lietuvoje mirus, nuoširdžiai užjaučia

Lietuvių Fronto Bičiuliai

IŠ LFB VYR. TARYBOS 1972.I.16 NUTARIMŲ

Vlikas pačiu savo buvimo faktu yra Lietuvai naudingas. Bet kad ir savo veikla Vlikas kiek galima paveikiau galėtų tarnauti Lietuvai, privalo sušiandieninti savo struktūrą, priemones ir metodus, įjungdamas išeivijos gyvąsias jėgas. LFB remia Vliką, teikia jo veiklai konkrečių siūlymų ir rūpinasi, kad Vlike galėtų reikštis išeivijos jaunesnioji karta.

LFB remia Rezoliucijoms Remti Komiteto pastangas Baltijos valstybių bylą iškelti Jungtinėse Tautose.

Veiksnių informacijos centralizavimą LFB laiko neatidėliotinu reikalu.

Kol JAV Lietuvių Bendruomenės ir Amerikos Lietuvių Tarybos susipratimui forma nesurasta, LFB pritaria formulei, kad laisvinimo reikalui renkamos iš visuomenės aukos būtų paliktos aukotojo nuožiūrai skirti tai ar kitai institucijai.

AMŽINOJI LAISVĖS GIESMĖ

Rašytojos Alės Rūtos įvadinis žodis, pasakytas Laisvės Kovotojų tema literatūros vakare Los Anjelese 1971 metų gruodžio 4

*“Rašykite apie baisų, deginantį skausmą,
kuris sukausto mūsų ateitį,
rašykite apie mūsų miškų širdį draskančias raudas,
apie verkiantį, išlietą ir užmirštą mūsų kraują . . .
Mūsų širdys neišlaikys, jeigu ir jūs nutilsite . . .”*

(Iš Mykolo Vilties *“Neparašytų laiškų”* poezijos, kur pogrindinio autoriaus atdūsius tartum išsako pati Tauta)

Po karo atėjo mokytojo našlės, keturių mažamečių motinos laiškas, kurio gale atsargiai pridėta: “Kazimieras mirė, devynias žiemas išbuvęs po eglėm . . . Taip pat, Antanas, Liudas . . .”.

Daugelis mūsų tokių laiškų sulaukėm, kur “brolis dingo miškuos”, “vyras atgulė po žvaigždėtu dangum”, “keli kaimynai sukniubo pamiškéj”, “mylimas paguldė galvelę tarp vystančių lapų . . .”.

Ir tai nebuvo poezija, o aiškiausia realybė, artimųjų drebančiom rankom parašyta, kad čia artimieji drebančiom širdim sužinotų . . . Ir kas benuspręs tikslų žuvusių laisvės karžygių skaičių, kas išvardins visas vietas ir vieteles, visas aplinkybes, kas besurinks išsunktą palaukėse prakaitą ir kraują, ašaras ir keiksmus, maldas ir viltis, žmogišką baimę ir antžmogišką drasą, pasiaukojimą ir vienintelį tikslą tame svetimųjų sukurtame baisiam gyvenime ir perankstyvoj mirty: laisvės troškimą. Tiesos, teisės, laisvės ir žmoniškumo sau, artimiesiems, ateinančioms kartoms. Partizanai laisvės, kurios ir Simas Kudirka troško pasiekti, daina, maldom, ilgiesiu, visa siela ir krūtine, ir nagais, ir dantimis įsikabinę į savo žemę, su

jinrišu ir žmogiška neapykanta atėjūnų neteisybėms ir žiaurumams, ir su šventųjų pasiaukojimu, su legendarinių milžinų jėga, baisiuose skausmuose, pasaulio apleidime, net savų, brolių, išdavinėjimuose ir užmiršime, ekstazėj, begalinėj svajonėj ištirpo jie, išlašėjo, įsisunkė gimtinės moly ir lapuose . . . Begalinėj svajonėj — pasiekti laisvę. Laisvę ir žmogaus orumą: apsispręsti pačiam, dirbti ir kurti laisvai, be svetimųjų purvino bato priespaudos. Tokios laisvės svajonės paskatinti, pavojingiausiose aplinkybėse iš vergijos bandė išsiveržti ir Simas, ir Brazinskai, ir daugelis kitų žinomų ir nežinomų bėglių.

Daug vandens išverkė Lietuvos dangus ir jau daugelį pavasarių ant partizanų širdžių išsprogo ir žydėjo purienos, žibuoklės. Apie Laisvės Kovotojus ten kuriasi legendos, šnibždamos senų ir jaunųjų lūpų . . . Ir čia į mus atskrenda atgarsiai, atidunda anų, prieš 20 - 30 metų prūžusių audrų, žiaurios tikrovės skeveldrų, kritusių ant mūsų brolių, aidai. Ir, kaip Mykolo Vilties poezijoje, mums sako: “Rašykite (ir skaitykite!) apie baisų, deginantį skausmą . . .”.

Tai mūsų Tautos istorija, tai iv-

sos Lietuvos skundas, jos deginantis skausmas... Ir mes, išeiviai, tos istorijos reikšminga dalis: kad rašytume, kalbėtume, kad šauktume.

Laisvės kovotojai Tautoje dar neužmiršti; jų, kad ir žuvusių, giesmė gyva ir juntama. Jų amžinoji laisvės giesmė gyva ir šiapus jūrų, nes, pavyzdžiui, šio vakaro sumanytojai, ir tie autoriai, kuriuos išgirsime, ir šių partizaninių knygų leidėjai, — visi atsiliepia į Laisvės Kovotojų begalinį troškimą: nusikratyti priešų primestų idėjų ir laisvai gyventi.

Trys kūrybingiausi mūsų prozos rašytojai, laureatai, pastarąją kūryba nukelia mus į herojinę lietuvių praeitį ir, herojams žūstant fiziškai, į dvasines Tautos aspiracijas, ant nežinomų, visoj Lietuvos žemėj išmėtytų kapų, želiant naujiems daigams. Jurgio Gliaudos "Aitvarai ir giria", Aloyzo Barono "Vėjas lekia lyguma", Anatolijaus Kairio "Ištikimoji žolė", partizaninės tikrovės ir laisvės idėjų romanai, Lietuvos Atgimimo Sąjūdžio Čikagoj atžymėti premijomis ir šį vakarą Los Angelese Fronto Bičiulių pagerbti specialia literatūrine iškilme, yra nuosirdi pastanga atsiliepti į šauksmą iš anapus jūrų: "mūsų širdys neišlaikys, jeigu ir jūs nutilsite". Jeigu tų knygų dar neskaitėte, tai, tikiu, visi skaitysit ir iš naujo pergyvensite tai, ką mūsų broliai Lietuvoje pergyveno tiesiogiai: bemiegėm naktim, kankinančia baime, ašarom plūstančiom akimis, širdžių skausmu, savu pralietu krauju, paniekinta ir išplėšta gyvybe, nutildyta daina, nutraukta svajone...

Šie autoriai nėra patys pirmieji mūsų literatūroj, atsiliepę į Laisvės Kovotojų žygius ir kančias. Daumanto ir Būteno istorinėse kronikose yra daug sužymėta ir aprašyta vietovių bei vardų ir jų herojinių žygių. Mūsų poetai — Aistis, Brazdžionis, Augustaitytė, Bradūnas, Na-

gys ir kiti — tiesiogiai ar netiesiogiai — yra apdainavę laisvės kovų aspiracijas. Mazalaitė, Jankus, Alan-tas, Landsbergis, nemaža kitų prozos rašytojų mėgino priartėti į "mūsų miškų širdį draskančias raudas". Ir, tikėkime, kad rašytojai semsis daugiau sau temų iš tos herojinės versmės, ir, tikėkime, kad skaitytojai parodys joms ypatingą dėmesį.

Atsidėjusi perskaičiau trijų autorių, šio vakaro garbingų svečių, knygą, ir kiekviena jų paliko savotišką įspūdį.

Anatolijaus Kairio "Ištikimoji žolė" suteikė maldingųjų ekstazės mūsų, tarytum, šventai Lietuvai. Autoriaus pakilus jausmas, jo meilė savai gimtinei padarė knygoj tą kraštą ir jo žmones viršžmogiškais ir iš tolo šviečiančiais simboliais. Romano stilius vietomis — tikra lyrika. Jei ir nepatikėtume literatūrinų charakterių tikrumu, tai tikime autoriaus tyru jausmu ir prie jo savus jungiamo.

Jurgio Gliaudos "Aitvarai ir giria" stipriau sukomponuotoj kovų iškarpoj duoda ryškų vaizdą pokarinių "nustribinimo" veiksmų. Autoriaus intelektualiniuose svarstymuose suvokiame kovotojų heroikos esmę ir jų laiko beviltiškumą. Romano epiloge tačiau įžvelgtas tautos tęstinumas ir amžinai šviečianti Laisvės Kovotojų žuvimo prasmė.

Aloyzo Barono "Vėjas lekia lyguma" romanas sukelia nepaprastą nostalgiją ir gaudumą. Tas kritikų išgirstas ir apšaudytas romanas, nors iš atskirų epizodų sudurtas, sudaro, vistiek, gana vientisą laisvės kovų grandinės įspūdį, kur švyti sąmojus ir jausmas. Nesvarbu, kiek rusų iššaudė, o svarbu ir liūdna, kad, vis tik, visi kovoje žuvo, ir kad iš Muencheno pakilo tik du bespalviai lėktuvai su saujele pagelbos, o miškuose esančių širdy iki mirties degė laukimas ir viltis. Lygiai taip

RAGANŲ MEDŽIOKLĖ TEBEVYKSTA

Lituanistas L. Dambriūnas, pasi-piktinęs mano skiltimi "Kalbos tyrinėjimas politruko ir mokslininko akimis"¹, Akiračiuose išpylė straipsnį "Dėl Korsako puolimų. Raganų medžioklė tebevyksta", kuriuo išėjo ginti Kostą Korsaką, nes, gir-di, aukščiau duota skiltimi parodyti "... Korsako visi darbai — vien nuodėmės, o dorybės nė vienos. Ši-taip paprastai daro raganų medžio-tojai, kurie turi malonumo ką nors sudeginti ant laužo. Jie ieško tik nuodėmių".²

Nebuvau ir nesu raganų medžio-tojas. Niekad ir nieko neieškojau savo malonumui sudeginti ant lau-žo! Kitų nuodėmės man mažiausiai rūpi. Tik viena rusų komunistų par-tija verčiasi žmonių medžiokle ir sunaikinimu. Atverskite ir paskai-tykite "Mažąją lietuviškąją tarybinę enciklopediją", visus tris storus to-mus. Kiek ten žudynių, kiek ten kraujo! Prof. Pr. Čepėnas savo me-tu, pasitikdamas šią enciklopediją, rašė: "Neabejotinai, Sovietų Sąjun-

---

pat graudu ir liūdna, kad ir Simo Kudirkos po daugelio metų laisvės šuolis palydėtas atstūmimu.

"Rašykite, broliai, rašykite apie baisų, deginantį skausmą, apie verkiantį, išlietą ir užmirštą mąsų kraują..."

Ir skaitytojai, broliai, nelikite kurti...

"Nes mūsų širdys neišlaikys, jei-gu ir jas nutilsite (ir jeigu jas nuo mūsų nusigręšite...)"

Žmonės, jų kovos ir kančios, jų pasiaukojimas rašo tautos istoriją; literatūra tik aidu atsiliepia, kad bū-simų kartų širdy ataidėtų, kad liktų herojams paminklu, jais sekantiems — kelrodžiu ir visai tautai — tam-sią naktį šviesia vilties žvaigžde.

Alė Rūta

ga yra toji valstybė, kurioje yra daugiausia nužudyta lietuvių ir iš Lietuvos kilimo komunistų."³

1970 lapkričio 23 d. — Lietuvos kariuomenės atkūrimo metinėse — Amerikos vandenyse pakrančių sar-gybos laive "Vigilant" rusų komu-nistai turėjo siaubingą raganų puo-tą savo pačių malonumui. Amerikie-čiai buvo tik liudininkai ir stebėto-jai. Joks geriausias rašytojas neap-rašys to, ką turėjo iškentėti nevil-tyje mūsų tautietis Simas Kudirka, būdamas tos raganų puotos auka!

Korsako dorybės

Kostas Korsakas gerai žinomas kaip rusofilas, slavofilas ir ateis-tas. Tai tvirtina šie faktai, būtent:

Jis ... "mokėsi Šiaulių gimnazi-joje, kurioje išėjęs 7 klases, ir už rašinėjamą priešvalstybinėje komu-nistų spaudoje nuteisiamas 4 metus sunkiųjų darbų kalėjimo".⁴

"Už antifaš. veiklą 1928-30 kalin-tas. Aktyviai bendradarbiavo žur-nale "Trečias frontas" (1930 - 1931), dalyvavo pažangių antifaš. rašyto-jų sąjūdy".⁵

"Trečią frontą" išleido 1930 m. kairiųjų literatų sambūris, pasiva-dinęs Rašytojų Aktyvistų Kolektyvu. Jų leidžiamos literatūros gazetės, "Trečio Fronto", branduolį sudarė marksistinės pasaulėžiūros litera-tai".⁶

Korsakas rašo savo autobiografi-joje: "... Mokydamasis toliau Šiau-lių gimnazijoje, kai po 1926 metų fašistinio perversmo Lietuvoje įsi-galėjo niūri reakcija, aš jau sąmo-ningai ėmiau ieškoti revoliucinės kovos kelio. Drauge su A. Jasučiu ir kitais vienminčiais draugais 1927 m. įsteigėme slaptą antifašistinį bū-relį, kuris netrukus užmezgė ryšius su komunistinėmis pagrindžio orga-nizacijomis. Nuo to laiko marksiz-

mo - leninizmo idėjos padarė lemiamą poveikį visam tolimesniam mano gyvenimui ir literatūriniam darbui...

Dar tebekalėdamas palaikiau ryšius su pažangiųjų rašytojų grupe, leidusia "Trečio fronto" žurnalą, kuriame aktyviai bendradarbiauau. Su tos grupės rašytojais — P. Cvirka, A. Venclova, J. Šimkum — vėliau teko įvykdyti ne vieną literatūrinį sumanymą, kartu įeiti į tarybinę mūsų literatūrą".⁷

Žurnalas "Trečias frontas", ejęs 1930 - 31 m. Kaune, buvo A. Venclovos redaguojamas. To žurnalo Nr. 5 skelbė savo tikslą, kuriuo buvo siekiama sutraukti "... skaitlingą kadrą bernų — kovotojų, ir jie savo rankom iškels raudonai tviskantį žibintą, nuo kurio visiems bus šviesu (o kai kam net karšta)".⁸

"... Korsakas buržuazijos nuvertimą bei Tarybų valdžios įvedimą 1940 m. sutiko su džiaugsmu ir aktyviai įsijungė į naujojo gyvenimo statybą.

... Korsakas aktyviai dalyvavo Lietuvos TSR Rašytojų sąjungos darbe, vadovavo Rašytojų namuose vykusiems pokalbiams apie socialinį realizmą ir kt.

Kartu su Liaudies seimo Įgaliotosios komisijos nariais 1940 m. jis dalyvavo TSRS Aukščiausiosios Tarybos sesijoje, priėmusioje Lietuvą į Tarybų Sąjungos sudėtį"⁹ ir paėmė "... tuos penkis tūkstančius, kuriuos gavo kiekvienas delegacijos dalyvis, maldavęs priimti Lietuvą į tarybinių respublikų šeimą".¹⁰

Anuo metu, kai lietuvių tauta ėjo kančios keliu, verkdamą kruvinomis ašaromis, Kostas Korsakas, laikydamas saujoje penkis tūkstančius, judošiaus skatikus, Maskvoje, rusų komunistų sostinėje, maldavo Staliną, žmonių ir tautų žudiką, panaikinti Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę ir ją prijungti prie Sovietų

Sąjungos kolonijalinės imperijos, tautų kalėjimo. Tuo pat metu rusų komunistų partijos generalinis sekretorius ir maršalas Stalinas kolaboravo su vokiečių nacionalsocialistų partijos vadu Adolfu Hitleriu ir bendromis jėgomis kurstė Antrąjį pasaulinį karą. Lietuvių tauta nežino, kad Kostas Korsakas būtų viešai ar slaptai pareiškęs protestą prieš tokį imperialistų kolaboravimą!

L. Dmbrūnas savo straipsnyje rašo: "Kad Korsakas galės būti naudingas Lietuvai, numatė ir ano meto patriotai rašytojai Tumas-Vaižgantas ir Jakštas-Dambrauskas, kurie rūpinosi, kad Korsakas būtų išleistas iš kalėjimo".

Kad kunigai užtarė kalinamą valstybės ir Bažnyčios priešą, parodo kunigų, o ne Korsako dorybę. Žinau atsitikimų, kaip kunigai, prasidejęs rusų - vokiečių karui, globojo sužeistus raudonarmiečius. Bet tai nereiškę palankumo Stalino teroriui. Lietuviai kunigai gelbėjo nacių naikinamus žydus, kunigai ir vyskupai, patys persekiojami, rūpinosi laisvės kovotojais - partizanais. Žydai ir partizanai išliko dėkingi kunigams. O Korsakas?

1941 birželio 13-18 d. rusų komunistai vykdė lietuvių tautos deportaciją į Sibirą. Vežė vaikus, moteris ir senelius. Vežė jaunos ir senus. Vežė ūkininkus ir darbininkus, nuogus ir alkanus gyvulinuose vagonuose. Kostas Korsakas, lietuvių kunigų dėka išleistas iš kalėjimo, tos deportacijos metu sėdėjo direktoriaus kėdėje. Lietuvių tautai nežinoma, kad jis, Kostas Korsakas, būtų gelbėjęs bent vieną lietuvių vaiką, lietuvių moterį, lietuvių senelį ar lietuvių kunigą. Jis negelbėjo nė vieno ūkininko, nė vieno darbininko. Jis neparodė jokio žmoniškumo lietuviui, savo broliui.

Antrosios okupacijos metu buvo pusmetinės ir metinės deportacijos.

Vežė prieš Stalino gimtadienį ir po gimtadienio. Kostas Korsakas niekad nėra protestavęs prieš tokį nežmonišką rusų komunistų darbą.

Lietuvių kalbos sovietintojas

Lituanistas L. Dambriūnas prieš kelerius metus rašė straipsnius, kuriais nuolat skelbė lietuvių kalbos sovietinimą okupuotoje Lietuvoje. Jis parašė šiuos straipsnius: "Sovietų terminologijos klausimu",¹¹ "Terminologija, propaganda ir tikrovė",¹² "The State Linguistics in Soviet Lithuania"¹³ ir daugelį kt. Be to L. Dambriūnas parašė išskirtinę studiją "Lietuvių kalbos sovietinimas",¹⁴ kurios duodamas būdingas mintis, vaizduojančias rusų komunistų - sovietų daromą begalinį nuostolį lietuvių kalbai. Jis rašė: "Žodžiai sovietas, sovietinis, sovietinti, Sovietija, sovietizmas yra naujadarai, vartojami kalbant apie dabartinės Rusijos bei jos užgrobtų kraštų santvarką . . .

Rusų kalboje soviet tereiškė tarybą, tačiau šiandien jis turi ir kitą reikšmę — jis vartojamas pavadinti tai specifinei marksistiškai komunistinei santvarkai Rusijoje bei jos valdomuose kraštuose. Todėl rusiškas sovietas šia pastarąja reikšme kitose kalbose vartojamas paprastai neišverstas, nes nėra kuo išversti.

Komunistai, rašydami kitomis kalbomis, rusišką Sovietą dažnai verčia (plg. taryba, tarybinis, lat. padome, lenk. rada, radziecki ir kt.), tuo norėdami įteigti, kad dabartinę Rusiją valdo tarybos. Kadangi iš tikrųjų komunistinės tarybos tėra tarybos tik teorijoje, bet ne tikrovėje, tai laisvasis pasaulis, vengdamas klaidinančių įtaigų, vengia ir sovieto vertinių. Vadinasi, laisvasis pasaulis sovieto neverčia tada, kai jis vartojamas ne tradicine, bet ta naująja reikšme — tariamoms so-

vietų taryboms arba tarybų fikcijoms pažymėti. Taryba reiškia rinktinį ar sukurtą kam nors atstovaujantį organą. Tuo tarpu sovietas - sovietizmas reiškia diktatūrą politikoje, prievartinę nacionalizaciją ūkyje, dialektinį materializmą ideologijoje. Sakydami sovietinė santvarka turime galvoje bolševikų politinę, ekonominę bei ideologinę diktatūrą. Šalia Sovietizmo sinonimais vartojami dar komunizmas ir bolševizmas, tačiau šie terminai yra siauresnės reikšmės.

Dabar aiškėja, ką reiškia sovietinti. Kaip tautos sovietinimas reiškia visų jos gyvenimo sričių prievartavimą, nesiskaitant su tautos valia, ir dėl to neteisėtą veiksmą, taip ir kalbos sovietinimas reiškia taip pat jos prievartavimą ir dėl to taip pat neteisėtą veiksmą. Kalbant apie lietuvių kalbos sovietinimą, tenka kalbėti apie jos prievartavimą dviem atžvilgiais: a) nusiikalstant apskritai kalbos dėsniams ir b) nusiikalstant lietuvių kalbos dėsniams . . .

Čia turime galvoj sąmoningą kalbos darymą, laužymą per šimtmečius nusistovėjusios tvarkos, siekiant politinių tikslų. Taip elgiama si su visomis kalbomis, kurių vartotojai pateko sovietų valdžion.

Sovietinė terminologijoj yra nemaža terminų, kurie vartojami ne tik skirtinga, bet net visiškai priešinga reikšme, negu jie pasaulyje per šimtmečius buvo ir yra vartojami. Tuo būdu varoma propaganda, kad Sovietijoje egzistuoja dalykai, kurių ten iš tikrųjų nėra . . . Okupacija ir aneksija vadinama laisvė ir nepriklausomybė ir t. t. Toks grynai propagandiniai sumetimais terminų vartojimas darto bet kurią kalbą, griauna jos nusistovėjusias tradicijas, natūralią jos raidą ir dėl to nėra apskritai kalbos dėsniams pateisinimas . . .

Kalba, kaip žinoma, yra gyvenimo atvaizdas, todėl sovietinamas gyvenimas turi neišvengiamai atsispindėti ir kalboje. To sovietinamo gyvenimo naujoves galima vadinti sovietybėmis, arba sovietizmais (plg. rusicizmas, germanizmas). Minėtame "Dabartinės lietuvių kalbos žodyne" aiškinama, kad sovietizmas kalboje yra "žodis ar posakis, būdingas tarybiniam gyvenimui ir paskolintas kitų kalbų". Kadangi tas "tarybinis gyvenimas" t. y. sovietinė santvarka, reiškia, kaip minėta, rusiškąjį totalizmą, tai suprantama, kad sovietinamoje kalboje atsispindi tiek paties to gyvenimo totalizmas (sovietinimas), tiek jo rusinimas bei pačios kalbos rusinimas. Todėl kalbant apie lietuvių kalbos sovietinimą, tenka turėti galvoj du dalykai: a) pačios kalbos pritaikymą naujam (sovietiniam) gyvenimui ir b) jos rusinimą, nes tas pritaikymas dažnai vykdomas pagal rusišką modelį. Daugiausia kalbos sovietinimas pasižeiškia žodyne ir frazeologijoje.

a) Specialios darybos sovietybės. Štai kasdieniniai sovietinės spaudos naujadarai: **agitpropas, agitpunktas, komjaunimas** . . .

Jie parodo ne tik sovietinio gyvenimo realybę, bet ir rusų kalbos įtaką, nes sudaryti pagal sovietiška - rusišką šabloną . . .

b) Nevykę ar nereikalingi naujadarai. Aklai sekama rusais, kiekvieną jų žodį verčiant panašios darybos lietuvišku žodžiu, nepaisant ar lietuvių kalboje yra tos pat reikšmės žodis, ar ne. Štai tokie naujadarai: **ataskaita, atskyrininkas, pirmaatskyrininkis, bendratautinis** (žodis, kalba) . . .

c) Frazeologinės svetimybės. Nevengiama rusiško šablono ir frazeologijoje. Nelietuvišką frazę (posakį) turime tada, kai savas žodis grupėje vartojamas tokia reikšme, ku-

rios jis niekuomet nėra turėjęs, bet kurią yra pasiskolinęs iš kitos kalbos. Populiariausias pavyzdys tai būdvardis **priešakinis**. Sovietinėje spaudoje kiekvienam puslapy galima rasti **priešakinį mokslą, priešakinę techniką, priešakinį patyrimą, priešakinį kolūkį, priešakinįs žmones**; ten remiama visa, kas nauja, priešinga . . . Komunistai mėgsta girtis savo kultūra, kuri esanti socialistinė turiniu ir tautinė savo forma. Tačiau prievartinis rusybių brukimas rodo, kad net ir kalbos tautiškumas, jos originalumas jiems nepageidaujamas . . .

Kadangi rusiško komunizmo tikslas yra užvaldyti pasaulį, o rusų kalbą padaryti pasauline kalba, tai, savaime aišku, jų pirmas uždavinys yra surusinti kiek galint daugiau kaimyninių tautų. Gi tautoms surusinti viena iš priemonių yra jų kalbų rusinimas.

Rusinimo pastangos iki šiol pastoviai didėjo. Nerusiškų kalbų rusinimas ypač stiprėjo nuo 1950 metų, įvykus lūžiui Sovietų kalbotyros moksle. Tada buvo pasmerktas oficialus sovietų kalbotyros autoritetas Marras ir jo mokslas. Marro kalbinės teorijos buvo tiek pat nesuderinamos su tikruoju kalbotyros mokslu, kaip ir oficialaus sovietų biologo Lysenkos, dabar taip pat jau pasmerktos, genetikos teorija, nesuderinama su genetikos mokslu. Tačiau Marro mokslas nebuvo šovinizistinis. Jis nekėlė rusų kalbos virš kitų kalbų. Nors Marras savo teorijas stengėsi pagrįsti marksistiniu materializmu ir su panieka žiūrėjo į "buržuazinį" kalbotyros mokslą, bet tas faktas, kad Marras nekėlė rusų kalbos virš kitų kalbų, nulėmė jo mokslo pasmerkimą Sovietų Sąjungoje. Po Marro didžiausiu sovietų "kalbininku" tapo pats Stalinas, paskelbęs "genialų" veikalą "Marksizmas ir kalbos mokslo

klausimai". Nuo šiol apie rusų kalbos reikšmę ir vaidmenį pradėta visai kitaip kalbėti, jai skiriamas pasaulinės kalbos vaidmuo. Tuo būdu Marro pasmerkimas ir naujo, stalininio, kalbos mokslo paskelbimas reiškia rusiško nacionalizmo laimėjimą. Tačiau, šios pastangos išplėsti rusų kalbos viešpatavimą, nors ir nevykusiai maskuojamos, tačiau gyvenimo praktika labai gerai parodo, ko iš tikrųjų siekiama. Rusų kalbos verčiama mokyti visuose kraštuose, kuriuos tik rusai užgrobia. Taip elgiamasi ne tik Lietuvoje, bet ir visuose sovietų sateliutuose ...

Galimas dalykas, kad dabar, Kremliui Staliną pasmerkus, jis nebebus laikomas ir kalbotyros genium, tačiau rusiškasis šovinizmas vargu išnyks, nes jis neblogai derinasi su komunizmo užmačiomis. Staliną pasmerkus, grįžtama prie Lenino garbinimo, o šis rašęs, kad "socializmas, organizuodamas gamybą beklasines priespaudas, užtikrindamas gerovę visiems valstybės nariams, tuo pačiu duoda visišką laisvę gyventojų "simpatijoms" ir kaip tik dėl to palengvina ir milžiniškai paspartina nacijų suartėjimą ir susiliejimą". Iš viso to plaukia labai aiški išvada, kad visa sovietų politika nerusiškų tautų atžvilgiu siekia to nacijų susiliejimo į vieną rusų naciją, vartojančią vieną rusų kalbą".

Vilniuje, okupuotoje Lietuvoje, išleistas "Dabartinės lietuvių kalbos žodynas" savo "Pratarmėje" rašo: "Žodyną redaguojant, atrenkant žodžius, charakterizuojant juos stilistiniu ir kitais požūriais, aiškinant žodžių reikšmes ir t. t., buvo vadovaujama marksizmo - leninizmo klasikų pasisakymais leksikos klausimais, ypač J. V. Stalino veikale "Marksizmas ir kalbos mokslo klausimai" duotais teiginiais apie kalbos

pagrindinį žodyninį fondą ir jos žodyninę sudėtį".¹⁶

"Lietuvių kalbos žodynas", trečiasis tomas, savo "pratarmėje" skelbė: "Prie naujo Žodyno redagavimo instrukcijos sudarymo prisidėjęs LTSR MA akademikas prof. B. S. Larinas, padėjęs Žodyno redakcijai geriau įsisavinti tarybinės leksikografijos teoriją ir praktiką.

Rengiant spaudai Žodyno trečiąjį tomą, kai kurių nurodymų dėl tarybinės frazeologijos bei iliustracinės medžiagos išdėstymo ir kt. davė LTSR MA akademikas prof. K. Korsakas."¹⁷

Sovietų kalbininkas

Kalbininkas dr. Antanas Klimas yra paskelbęs įdomų straipsnį "Pašalinės įtakos istorijos ir kalbotyros moksluose",¹⁸ kurio įdomesnes mintis persispausdiname. (Atsiprašydami straipsnio autoriaus, didesnę dalį citatų iš dr. A. Klimo straipsnio išleidžiame, nes šiame "Į Laisvę" numeryje talpinamas tą pačią temą liečiąs dr. A. Klimo straipsnis - redakcija):

"Trečias atsitikimas: 1963 metais įvyko, rodos, 5-sis pasaulinis slavistų kongresas Sofijoje, Bulgarijoje. Jo metu buvo sudarytas keliolikos žmonių specialus komitetas "galutinai" ištirti baltų ir slavų santykių klausimą ir referuoti sekančiam pasauliniam slavistų kongresui, kuris turi įvykti 1968 metais. (Deja, 1968 m. slavistų kongresas Pragoje, Čekoslovakijoje, neįvyko dėl rusų komunistų partijos ir Sovietų Sąjungos okupacinių ir imperialistinių veiksmų Čekoslovakijoje — M. L.). Tipiškas yra tam komitetui pirmininko parinkimas: juo gi yra K. Korsakas - Radzvilas (autorius rašo Radvilas — M. L.), kuris nėra joks kalbininkas. Žinoma, jis turi svarbesnę "kvalifikaciją" tam postui: jis yra visiškai ištikimas Maskvai. Galima drą-

siai tvirtinti, kad tokio komiteto "sprendimą" jau dabar galima numatyti".

Tas pats Antanas Klimas parašė skiltį: "Ką turime žinoti apie lietuvių kalbą",¹⁹ kurioje rašo:

"I. Lietuvių kalba yra viena iš daugelio indoeuropiečių kalbų. Kartu su latvių ir jau išmirusiomis prūsų, kuršių, žemgalių ir sėlių kalbomis lietuvių kalba sudaro baltų kalbų grupę indoeuropiečių kalbų šeimoje . . .

III. Reikia griežtai atmesti teoriją (skelbiama kai kurių rusų, lenkų, vokiečių ir prancūzų kalbininkų), kad kada nors yra buvusi bendra baltų ir slavų prokalbė. Abi šių dviejų prokalbės išsivystė atskirai ir savarankiškai, tik, ilgo laiką būdamos kaimynės, turėjo padaryti viena kitai tam tikros įtakos. O daug slaviškų žodžių buvo paskolinta ir perimta į lietuvių kalbą, palyginti, visai neseniai, tik paskutiniaisiais šimtmečiais, ir tai jokios artimesnės giminystės kilmės atžvilgiu neįrodo . . .

IX. Ir baltų prokalbė išsiskyrė iš indoeuropiečių prokalbės apie 2500 m. pr. Kr. Tada baltai buvo užėmę labai didelius žemės plotus: maždaug nuo kairiojo Vyslos kranto ligi Dauguvos, nuo Baltijos jūros maždaug ligi srities į pietų rytus nuo Maskvos . . .

XV. Okupuotoje Lietuvoje Maskva ir jos gauleiteriai dabar labai gudriai stengiasi lietuvių kalbą užtempti ant rusiškojo kurpalio: lietuvių kalboje jau priveista rusicizmų — rusų kalbos žodžių, rusiškų darinių, priešingų lietuvių kalbos darybos dėsniams . . ."

"Lietuvių kalbos žodynas" buvo pradėtas leisti 1941 metais, tačiau sovietų ir vokiečių okupacijos sutrukdė tolimesnių tomų leidimą. 1947 m., antrosios sovietų okupacijos metu, buvo atspausdintas ant-rasis tomas, bet jis sovietinės cen-

zūros buvo konfiskuotas. Šiuos abu tomus redagavo kalbininkas prof. J. Balčikonis.

Žodyno trečiąjį tomą redagavo taip pat prof. J. Balčikonis. Tačiau tuo metu įvyko pakeitimai sovietinėje kalbotyroje. Tas pakeitimas skaudžiai palietė ir lietuvių kalbotyrą. Paruoštą trečiąjį tomą turėjo perredaguoti jau kiti, o Kostas Korsakas, kaip jau anksčiau buvo paminėta, davė nurodymus "dėl tarybinės frazeologijos bei iliustracinės medžiagos išdėstymo".

Antrosios rusų komunistų partijos okupacijos pradžioje veikė Lietuvių kalbos institutas, kuriam vadovavo kalbininkas prof. J. Balčikonis, ir Lietuvių literatūros institutas, kurio direktoriumi buvo socialistinio realizmo žinovas K. Korsakas. 1952 m. ryšy su Žodyno trečiojo tomo perredagavimu, kalbininkas prof. J. Balčikonis buvo nušalintas nuo pareigų ir abu institutai buvo sujungti į vieną Lietuvių kalbos ir literatūros institutą ir jojo direktoriumi buvo paskirtas K. Korsakas. Tas pareigas tebeina, nes nėra patikimesnio sovietintojo. Šis Institutas leidžia "Lietuvių kalbos žodyną" ir kitus lituanistinius leidinius.

"Trečiuoju tomu pradedant, Lietuvių kalbos žodynui suteiktas ryškus propagandinis atspalvis. Jis mirgėte mirga Tiesos, Komunisto ir Lenino, Markso, Engelso raštų vertimų ištraukomis, taip pat sakiniais pažymėtais tsp. (-tarybinė spauda).²⁰

Tuo pat būdu buvo atspausdinti dar 5 tomai ir kartu perspausdinti I ir II tomai. Vakarų laisvajame pasaulyje šis Žodynas nepageidaujamas dėl sovietinės propagandinės frazeologijos. Vilniuje, paskutinėje baltistų konferencijoje, įvykusioje 1970 birželio 16-8 d., sovietų "kalbininkas" Kostas Korsakas verkšlėno:

“Šia proga su apgailestavimu reikia pažymėti, jog sprendžiant iš didžiojo “Lietuvių kalbos žodyno” iki šiol išleistų tomų vartosenos, Vakarų baltistai savo darbams vis dar nepakankamai naudojami jame sukauptais lietuvių kalbos lobiais...”²¹

K. Korsakas apie Lietuvių kalbos ir literatūros institutą rašo, kad jis yra “... įstaiga, kuri sprendžia aktualias ir sudėtingas lietuvių filologijos problemas, formuoja teisingą (-komunistišką — M. L.), mokslinį požiūrį į daugelį pagrindinių lituanistikos klausimų ir koordinuoja mokslinės minties vystymąsi šioje srityje...”

Lietuvių kalbos ir literatūros institutui buvo uždavinys: padėti pagrindus tarybinei lietuvių filologijai, ir instituto kolektyvas ryžtingai stengėsi įgyvendinti šį atsakingą uždavinį...

... instituto kolektyvas, nuolat pats moksliskai augdamas, bus ir toliau pajėgus vykdyti tuos atsakingus uždavinius, kuriuos lietuvių filologijai kelia komunizmo statyba, tarybinio mokslo pažanga.”²²

L. Dambriūnas rašo: “Objektyvus vertintojas ras betgi nemaža ir Korsako nuopelnų, ypač lituanistikai... Ypač įdomūs ir kiekvienam lietuviui malonūs “Lituanistikos bibliotekos” leidiniai, kaip Lietuvininkai, Jono Basanavičiaus Rinktiniai raštai (1000 psl.), Baranauskų raštų dviomis ir kt. Kaip vyriausias tų leidinių redaktorius, Korsakas imasi atsakomybės už tokių “buržuazinių nacionalistų” raštų leidimą. Kas kitas gal nebūtų drįšęs to daryti, o Korsakas drįsta. Gal kaip tik dėl to, kad jis seniau nuo buržuazinių nacionalistų kiek nukentėjo... Vadinasi, anuometinės išdaigos šandien gali būti visiems naudingos”.

Istorikas prof. Zenonas Ivinskis (1908 - 1971) savo padėkos laiške, siųstam Ohio Lietuvių gydytojų valdybai už paskirtą premiją, rašo:

“Štai Jonas Basanavičius, kuris šalia savo profesijos atsidėjo tirti lietuvių kilmei, rinkti jos tautosakai, organizuoti lietuvių mokslo įstaigą — “Lietuvių Mokslo Draugiją”. Jis dalyvavo politiniam gyvenime Didžiojo Vilniaus Seimo metu 1905-ais. Jis rašė eibę straipsnių lietuviškais leidimais ir galop visą savo veiklą apvainikavo Vasario 16-sios Akto pasirašymu”.²³

Mes turime sutikti, kad pavergtoje Lietuvoje leidžiami lituanistiniai leidiniai. Tačiau jų turinys yra kruopščiai atrinktas ir sužalotas, istorinė tiesa iškraipoma ir pajungta tarnauti rusų komunistų interesams.

Paimkime lietuvių tautos patriarcho dr. Jono Basanavičiaus 1000 psl. Rinktinius raštus, kuriuos L. Dambriūnas irgi vardina, kad jie esą “... įdomūs ir kiekvienam lietuviui malonūs...”.

Žurnalistas Juozas Jurginis, rusų komunistų partijos oficialus istorikas, dr. J. Basanavičiaus Rinktiniais raštams parašė įvadą “Jono Basanavičiaus kultūrinis palikimas”, kuriame viskas sujaukta ir daugiausia vietos skirta jo asmeniui suniekinti ir jo darbus nuvertinti. Apie jo politinę ir tautinę veiklą arba nutylima arba padailinama iš sovietinio taško. Tik paskaitykime šią mažą pavyzdinę ištrauką apie dr. Jono Basanavičiaus veiklą ir darbuotę. Jis rašo: “Apie vokiečių okupacijos žiaurumus Pirmojo pasaulinio karo metais J. Basanavičius parašė straipsnį, vėliau išleista atskira brošiūra, tačiau okupanto politinėms pinklėms jis nesugebėjo atsispirti. Jis jų visų greičiausiai ir nesuprato. Jo tautos vienybės su socialistine taika idėja proletarinės revoliucijos sąlygomis buvo labai palanki patiems reakcingiausiems buržuazijos sluoksniams. Negalėdami patys atsispirti prieš nuolat kylančias revoliucijos jėgas,

tie sluoksniai per savo atstovus buvo linkę Lietuvos okupaciją pridengti tariamos nepriklausomybės šydu. Drauge su kitais J. Basanavičius pasirašė aktą, skelbiantį Lietuvos sujungimą su Vokietija, ir pritarė Uracho kvietimui į karalius. Keldamas ir palaikydamas tautos nepriklausomybės, Lietuvos valstybės idėją, J. Basanavičius ją įsivaizdavo kaip Lietuvos buržuazijos viešpatavimą, iš esmės buvo jos interesų gynėjas”.²⁴

Apie Lietuvos tarybą, kaip ji buvo sudaryta, kas jai vadovavo ir kas buvo josios nariai, apie Vasario 16-sios Aktą ir nepriklausomybės atkūrimą nieko nerašoma. Lyg to nebūta. O tačiau tai buvo dr. J. Basanavičiaus didžiausias darbas ir aukščiausias gyvenimo tikslas.

Rinktiniuose raštuose spausdinama Dr. Jono Basanavičiaus dienoraštis, vardu “Iš autobiografijos”. Jis nėra pilnas, labai sutrumpintas, daug kas praleista. Tuo pat būdu išmesta tikrai įdomūs ir kiekvienam lietuviui malonūs atsiminimai nuo 1911 iki 1919. I. 6, nes tuo metu buvo Vasario 16-tosios Aktas pasirašytas ir laisva ir nepriklausoma Lietuva atkurta. Viskas tai įvyko Lietuvos tarybos pastangomis. Tuo metu dr. Jonas Basanavičius buvo labai veiklus ir darbingas.

Rinktinių raštų gale duodami 205 dr. J. Basanavičiaus laišukai, rašyti įvairiems asmenims. Įdomu, kad tarp tų skelbtų laiškų trūksta raštų 1913.V.21 - 1918.VII.18. Nejaugi dr. J. Basanavičius niekam laiškus tuo metu nerašė?

Dr. J. Basanavičius parašė dokumentuotą apybraižą: “Dėlei vasario 16 d. 1918 m. Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo”, kuri Vilniuje 1926 m. buvo atspausdinta atskira knyga. Deja, šios apybraižos Rinktiniuose raštuose nėra.

Į Rinktinius raštus įdėta nuotraukų iš dr. J. Basanavičiaus gy-

venimo ir veiklos. Tačiau kiekvienas lietuvis klystų, jeigu tarp tų nuotraukų ieškotų Vasario 16-sios Akto, pirmo puslapio “Lietuvos aidas”, kuriame buvo paskelbtas šis Nepriklausomybės Aktas, o taip pat Lietuvos tarybos bei jos narių nuotraukų. Jų jų nėra.

Rusų komunistų partija su K. Korsaku talka (jis vyr. redaktorius) dr. J. Basanavičiaus raštus pavertė propagandiniu lituanistiniu leidiniu doleriams meškerioti Amerikoje. Lietuvoje šių lituanistinių leidinių negalima gauti, o čia, Amerikoje, nors vežimu vežk!

Žurnalistas K. Korsakas straipsnyje “Lietuvių literatūros tyrinėjimas tarybiniais metais”²⁶rašo: “Komunistų partija ir partinė spauda savo principine kritika ne kartą suteikė reikšmingą paramą mūsų literatūros mokslo darbuotojams, sprendžiant, pavyzdžiui, tokius klausimus, kaip vadovaujančių lietuvių nacionalinio judėjimo laikraščių — “Aušros” ir “Varpo” — idėjinį įvertinimą, kaip rašytojų V. Kudirkos ar Maironio (ar dr. Jono Basanavičiaus — M. L.) literatūrinio palikimo bei visuomeninės veiklos apibūdinimą, kuris kai kieno buvo daromas pasigaunant arba kai ruoliškų, vulgarizatoriškų, arba, antra vertus, idealistinių buržuazinių koncepcijų”.

Iš Baranausko ir Maironio raštų irgi išimti kai kurie kūriniai, kurie netilpo į prokrustinę socialistinio realizmo lovą.

Taigi, raganų medžioklė vyksta. Ant rusų komunistų laužo dar visai nesena supleskėjo genialus kalbininkas prof. dr. Jonas Kazlauskas, ant jo svyla lietuvių tautos kultūrinis palikimas ir spirginama visa lietuvių tauta. Gaila, kad kai kas pastaruoju metu savo galvą nuskuto į kitą pusę.

M. L.

Panaudota literatūra

1. Į Laisvę, Nr. 51 (88), 1971 gegužės mėn., 50 psl.
2. Akiračiai, Nr. 7 (31), 1971 liepos mėn. 2-3 psl.
3. Draugas, Nr. 136, 1966.6.11.
4. LE, XII t., 464 psl.
5. MLTE, Vilnius, 1968, II t., 194 psl.
6. Alfonsas Nyka-Niliūnas, Nepriklausomos Lietuvos poezija, Aidai, 1949, Nr. 24 ir 25.
7. Tarybų Lietuvos rašytojai, Autobiografija, Vilnius, 1967, 301 psl.
8. LE, XXXI t., 424 psl.
9. Lietuvių literatūros istorija, Vilnius, 1968, IV t., 273 psl.
10. J. Aistis, Kada Salomėja Neris galėjo grįžti, Draugas, 1964.10.17.
11. Draugas, 1955.12.3.
12. Draugas, 1956.I.21.
13. Baltic Linguistics, The Pennsylvania State University Press, 1970, Edited by Thomas F. Magner and William R. Schmalstieg, 39-46 psl.
14. Lietuva, politikos žurnalas, 1956, Nr. 8, 12-22 psl.
15. Tiesa, 1956 m. vasario 12 d.
16. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, Vilnius, 1954 m.
17. Lietuvių kalbos žodynas, III t., Vilnius, 1956 m.
18. Į Laisvę, Nr. 40 (77), 1967 liepos mėn. 37-42 psl.
19. Laiškai lietuviams, Nr. 11. 1971 gruodžio mėn. 384-386 psl.
20. LE, XXXV t., 406 psl.
21. K. Korsakas, Baltistikos uždaviniai ir perspektyvos, Pergalė, Nr. 10.
22. K. Korsakas, Lietuvių kalbos ir literatūros tyrinėtojai, Tiesa, 1966.V.15.
23. Draugas, Nr. 267 (46), 1971.11.13.
24. Jonas Basanavičius, Rinktiniai raštai, Vilnius, 1970.XXIII psl.
26. Literatūra ir kalba, III t., Vilnius, 1958, 18 psl.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Jurgis Gliuda, SIMAS; iš lietuvių į anglų kalbą vertė Kęstutis Čižiūnas ir J. Zemkalnis, 120 pusl.; išleido Maryland Books, Inc., 84-39 90th Street, Woodhaven, N. Y. 11421.

Juozas Kralikauskas, VAIŠVILKAS, romanas, išleido Lietuviškos Knygos Klubas 1971; aplankas Zitos Sodeikienės, spausdino Draugo spaustuvė Čikagoje; 234 psl., kaina 4.50 dol.

Aloizs Barons, CELI UN PĒDAS, Aloyzo Barono novelių rinkinys latviškai. Į latvių kalbą vertė Janis Zarinš, įvadą į Barono kūrybą parašė Antanas Klimas, Rochesterio u-to profesoriaus, aplanką piešė Kazys Veselka. Išleido "Treji Varti" 1971 m., 124 p.

Jurgis Gliuda, BRĖKSMĖS NAŠTA, romanas, išleido Lietuviškos Knygos Klubas 1972; aplankas Giedrės Vaitienės. Spausdino Draugo spaustuvė Čikagoje; 384 pusl., kaina 6 dol.

Stasys Yla, A PRIEST IN STUTTHOF; iš lietuvių į anglų kalbą vertė M. Zobarskas, įvadą parašė Charles Angoff, 294 pusl., kaina 7.95 dol. Išleido Maryland Books, Inc., 84-39 90th St., Woodhaven, N. Y. 11421.

Bronius Budriūnas, MIŠIŲ GIESMĖS (žodžiai kun. Stasio Ylos), LIETUVIO GIESMĖ (mišriam chorui), NEMUNAS LAUŽIA LEDUS PAVASARĮ (iš sonatos "Mano tėvynė"), MŪŠŲ ŽEMĖ LIETUVA ir VALIO! ILGIAUSIŲ METŲ (bendram dainavimui); leidiniai gaunami pas autorių.

PROF. DR. ZENONO IVINSKIO DARBŲ BIBLIOGRAFIJA

Prof. dr. Zenonas Ivinskis 1925 m. baigė Telšių gimnaziją aukso medaliu. Kauno universitete išklausė istorijos kursą ir išvyko į Vokietiją. Studijavo Muenchene ir Berlyne, kur 1932 gruodžio 1 d. disertacija "Lietuvos valstiečių luomo išsivystymas" apvainikavo savo istorijos studijas daktaro laipsniu.

Kauno ir Vilniaus universitetų profesorius ir Filosofijos fakulteto dekanas. Vatikano ir kitų archyvų tyrinėtojas. Nuo 1964 m. iki mirties — Bonnos universiteto profesorius.

1955 "Aidai" paskyrė jam mokslinę premiją (500 dol.) už veikalą "Vysk. Merkelis Giedraitis ir jo laikų Lietuva". Veikalui gausiai panaudojo Vatikano ir kt. archyvų šaltinius; rankraštis 750 psl.

1963 "Aidų" mokslinė premija (500 dol.) už veikalą Lietuvos istorija, I tomas; rankraštis apie 1000 psl.

1971 Ohio Lietuvių Gydytojų Draugijos kultūros premija (1000 dol.) už didelius mokslinius darbus Lietuvos istorijos srityje.

Prof. dr. Z. Ivinskis parašė daug studijų ir straipsnių. Visi jie išbarsyti žurnaluose ir laikraščiuose. Buvo nuolatinis Lietuvių Enciklopedijos bendradarbis, Lietuvos istorijos iki 1600 m. redaktorius, rašė studijas vokiečių ir kt. kalbomis.

Šiuo rašiniu bandoma duoti prof. dr. Z. Ivinskio darbų bibliografiją. Ji nėra pilna, nes į ją neįeina Lietuvių Enciklopedijoje paskelbti straipsniai (išskyrus 3 paminėtas studijas) ir kitų kraštų žurnaluose spausdinti darbai.

1927

1. J. Basanavičius (jo darbai senovės lietuvių religijos klausimais), Soter, IV, 157.

1930

2. Vytautas Didysis istorinėje literatūroje (ir jo periodo bibliografija), Athenaeum, 1:2. 190-212 ir 2:2, 89-146.
3. Vytauto jaunystė ir jo veikimas iki 1392 m. Monografija "Vytautas Didysis 1350-1430", red. P. Šležas.
4. Vytauto Didžiojo darbai Katalikų Bažnyčiai Lietuvoje, 28 psl.
5. Barbora Radvilaitė, XX Amžius, 82-85.
6. Vytauto Didžiojo darbų bibliografija, Athenaeum, 1

1932

7. Lietuvos valstiečių luomo išsivystymas (vok.: Geschichte des Bauernstandes in Litauen disertacija daktaro laipsniui. 1932.12.1 įvertinta valde laudabilis — labai gerai. Šios disertacijos santrauka, vardu "Lietuvos valstiečių luomo susiformavimas ir raida", spausdinta Athenaeum, 1.

1933

8. Geschichte des Bauernstandes in Litauen, disertacija. Historische Studien, Hefte 236.
9. Lietuvių ir Prūsų prekybiniai santykiai pirmoje XVI amž. pusėje. Habilitacinis darbas, davęs teisę dėstyti universitete privatdocento titulu, Židinys, 8 - 9.

10. Vokiečių literatūra Klaipėdos klausimu, Bibliografijos žinios, 1.
11. Krikščioniškosios Vakarų Europos santykiai su pagoniška Lietuva, Athenaeum, 1, 135-144. (Rugsėjo 21 d. vieša paskaita I-jų universiteto rūmų salėje).
12. Motiejaus K. Labausko (Lietuvos Metrikos žinovo) mokslo darbai istorijos srityje, Židinys, 8-9.
13. Užsieniuose lietuvių ir apie Lietuvą rašytos disertacijos, Bibliografijos žinios, 2, 72, 75.
14. Senosios Lietuvos ūkis, Vairas, 7.
15. Lietuvos prekyba su Prūsais, I tomas (du žemėlapiai ir gausi bibliografija).

1934

14. Senosios Lietuvos ūkis, Vairas, 7.
15. Lietuvos prekyba su Prūsais, I tomas (du žemėlapiai ir gausi bibliografija).

1935

16. Senosios Lietuvos vaidmuo Europos istorijoje, Židinys.
17. Jogaila valstybininkas ir žmogus. Monografija: "Jogaila", red. A. Šapoka.
18. Jogailos santykiai su Kęstučiu ir Vytautu iki 1392 m., ten pat, 45-79 psl.
19. Lietuvos valstiečių luomo susiformavimas ir raida, 1932 m. disertacija, išleista atskira knyga.
20. Senovės lietuvių religijos bibliografija, Soter, XII, 1 d., 1937, XIV, 2 d. ir atspaudas.
21. Kovos bruožai dėl Žemaičių ir jų sienų, Athenaeum, V, 54-117.
22. Barbaros Radvilaitės drama, Naujoji Vaidilutė.

23. Lietuviai Bransbergo kunigų seminarijoje XVI-XVIII a., Tiesos Kelias.
24. Lietuvos istorija 1385-1572 laikotarpy. "Lietuvos istorija", red. A. Šapoka, 1950 II laida.

1936

25. S. Daukantas ir Lietuvos istorija, Naujoji Romuva, 11, 248-250.
26. Lietuvos kultūros istorikas S. Daukantas, Naujoji Romuva, 12, 277.
27. Saulė - Šiauliai 1236 m., Naujoji Romuva, 41.
28. Kautynės ties Saule - Šiauliais prieš 700 m., papildoma naujais duomenimis, Trimitas, 39-42.
29. Eiliuotoji Livonijos kronika ir jos autentiškumas, Židinys, 10, 289 - 303.
30. Saulės - Šiaulių kautynės 1236 m. ir jų reikšmė, Karo Archyvas VII ir atspaudas.

1937

31. Durbės kautynės ir jų politinis vaidmuo, Karo Archyvas, VII, IX ir atspaudas.
32. Po kryžiaus ženklų, Tiesos Kelias, 7-8, 325-339.

1938

33. Medžių kultas senovės lietuvių religijoje, Soter XV ir XVI.
34. Lietuvos padėtis 1917 ir Vasario 16 d. Akto genezė, Židinys, 5-6, 610-634.
35. Krikščionybės kelias Lietuvon, Tiesos Kelias, 5, 273-312.

1939

36. Lietuvos politinė būklė 1918 m. pradžioje ir Vasario 16 d. Aktas, Židinys, 1 ir 2.

1940

37. Lietuvos istorija romantizmo metu ir dabar, LKMA Suvažavimo darbai III, 320 - 341.
38. D. L. K-čių ekonominė politika savo dvaruose iki XV amžiaus pusės, Lietuvos praeitis, I, 5-28.

1941

39. Lietuvių ir Prūsų prekybiniai santykiai, Lietuvos Praeitis, III tomas, konfiskuotas ir sunaikintas.
40. Lietuvos prekybiniai santykiai su užsieniu XVI a. ir jų vaidmuo anuo metu Europos prekybai, Lietuvos Praeitis, III t., konfiskuotas ir sunaikintas.
41. Kuchmeister, Michael, kryžiuočių vietininkas (vaitas) Žemaičiuose Vytauto laikais, V. D. Muziejaus metraštis, I tomas.
42. Trakų Galvės ežero salos pilis, ten pat, ir atspaudas.

1944

43. Senasis lietuvių tikėjimas, Kultūra, 3.

1946

44. Kunigo vaidmuo lietuvių tautos atgimime, Naujas Gyvenimas, 14 - 17.
45. Stasys Šalkauskas — žmogus ir profesorius, Tremtinių Mokykla, 5-6, 16-25.
46. Vytautas Didysis ir jo vaidmuo lietuvių tautai (Z. Patirgo slapyvardžiu), Aidai, 11, 179-185.

1947

47. Lietuvių tautos valstybinės sąmonės reikšmingieji etapai, Aidai, 1, 10-13 ir 2, 75-80.
48. Lietuvos vaidmuo Europos istorijoje, Tremties metai, lietuvių rašytojų metraštis, išleido Patria, 504-515.
49. Praeities reikšmė lietuvių tautos išsilaikymui, Aidai, 9, 389-398.

1948

50. Kelias į laisvę ir Vasario 16-toji, Aidai, 11: Žiburiai, Vasario 15 ir Europos Lietuvis 5 ir 6.
51. Iš Mažosios Lietuvos kultūrinio gyvenimo 16 - 18 amž., Aidai, 18, 356-368.

1949

52. Prie Vasario 16-sios istorijos, Žiburiai, 22 (217).
53. Kelias į Vasario 16-ją: faktai, kurių nereikėtų neigti, Žiburiai, 32 (227).
54. Lietuvių kultūros problemos, Aidai, 22, 17-23.
55. Lietuvių kultūros tarpniai, Aidai, 23, 58-64.

1950

56. Vatikano archyvas — aruodas lietuvių kultūros istorijai, Aidai, 3, 110 - 113.
57. Šventieji metai ir jų reikšmė, Aidai, 1, 2-6.
58. Europos kelias į dabartinę krizę, Aidai, 8, 337 - 343.

1951

59. Merkelis Giedraitis arba Lietuva dviejų amžių sąvartoje, Aidai, 3, 110-120; 4, 163-170; 5, 207-215; 6, 254-263 ir 7, 317-324.
60. Lietuvos Bažnyčios keliu, Karaliaus Mindaugo krikšto 700 metų ir Lietuvos bažnytinės provincijos sukaktims paminėti, Kunigų Vienybės leidinys, 30 psl., New York.

1952

61. Vysk. Petras Pranciškus Būčys, žmogus, vienuolis, lietuvis, Aidai, 1, 1-17.
62. Prelatas Kazimieras Šaulys, jo 80 metų amžiaus sukaktį minint, Aidai, 1, 61-67.

1953

63. Lietuvių kalba Lietuvos viešajame gyvenime, žiupsnelis medžiagos iš Romos archyvų, Aidai, 8, 360-368 ir 9, 408-417.
64. Mažosios Lietuvos lietuviai, minint Klaipėdos prijungimo 30 metų sukaktį, Aidai, 2, 57-62.
65. Pirmieji tremtiniai iš Lietuvos. Karaliaučiaus archyvo duomenys, Draugas, II dalis, 10, 10.

1954

66. Lietuvių tautos žygių šaltiniai. Karaliaučiaus archyvo svarba Lietuvos praeičiai, Aidai, 7, 297-302.
67. Mindaugas ir jo karūna, Aidai, 1, 1-8 ir 2, 54-59.
68. Mindaugas und seine Krone, Zeitschrift fuer Ostforschung, III, 3, 360-386.
69. Bažnytinis giedojimas Lietuvoje XVI-XVII amžiuje, Muzikos žinios, 4, 100-109; 1955, 2, 59-62; 4, 116-122 ir 1956, 2, 35-37.
70. Senosios lietuviškos knygos. Kritika prof. V. Biržiškos "Senųjų lietuviškų knygų istorija" I dal., Aidai, 4, 181-184.

1955

71. Šv. Kazimieras (1458 - 1484), išleido "Darbininkas, New York, 222 psl. ir 72 psl. iliustracijos.
72. Kovoje dėl laisvės. Šešios savaitės (1941 birželio 23 d. sukilimas ir Laikinoji vyriausybė). Į Laisvę, 6, 31-40.
73. Katalikybės restauracija Lietuvoje, Lux Christi, 2, 16-24.
74. Žemaičių religinė padėtis vysk. J. Petkūno laikais, Aidai, 9, 377-381.
75. Atbundančios tautos žygiai ir veikėjai. Prof. Mykolo Biržiškos "Lietuvių tautos kelias", Aidai, 1, 29-38.

76. Dešinėn ir kairėn demokratinėje Lietuvoje, Į Laisvę, 10, 16-24.
77. Žemaičių religinė padėtis prieš Vysk. Merkelių Giedraitį, Aidai, 6, 265-269.
78. Protestantizmo krizė Lietuvoje, Aidai, 10, 460-462.
79. Lietuvos ir kitų baltų valstybių praeitis sovietų interpretacijoje, Europos lietuvis, 12-19.

1958

80. Vasario 16-sios istorinėje keturių dešimtmečių perspektyvoje, Draugas, 27/II, 5, 7 ir Europos lietuvis, 5-6.
81. Šv. Kazimiero žygis Vengrijon, Aidai, 3, 109-117.
82. The Role of Lithuania in European History, Lietuvių Dienos 3.
83. Mokslai, iš kurių... Tavo sūnūs te stiprybę semia (klausiškai apie istorijos mokslus nepriklausomoje Lietuvoje), Į Laisvę, 16/17, 9-20.
84. Kriščionybės kelias Lietuvon, Laiškai lietuviams, 1-9.
85. Lietuvos valstybės galybės kūrėjas didysis Gediminas (1316-1341), Aidai, 9, 376-383 ir 10, 422-427.

1960

86. Lietuvos valstybingumo išplėtimas slavų erdvėse. Gediminaičių šešių dešimtmečių pastangos (iki 1408), Tautos Praeitis, I:2, 501-520.
87. Ikišioliniai lietuvių kultūros istorijos tyrinėjimai, Bibliografiniai - kritiška apžvalga, Aidai, 1, 22-30.
88. Žemaičių klausimas ir Žalgirio kautynės, Aidai, 7, 278-281 ir 8, 323-328.
89. Herojiški momentai Lietuvos istorijoje, Į Laisvę, 23, 6-31, 51.

90. **Didysis lietuvių tautos laimėjimas prie Durbės** (700 metų nuo Durbės kautynių (1260-1960) ir jų politinis vaidmuo), Aidai, 6, 233-240.
91. **Steigiamojo seimo darbai, Tėviškės aidai**, 30-36.

1961

92. **Rusifikacija — rusų veržimosi į Vakarų pagrindinis veiksnys**, Lietuvos atvejis, Į Laisvę, 25, 19-25 ir 26, 21-30.
93. **Prelatas Pranas Penkauskas (1899-1960)**, LKMA Suvažiavimo darbai, IV, 264-267.
94. **Adolfo Šapokos darbai Lietuvos istorijos srityje**, Aidai, 6, 233-244.
95. **Dr. Kazimieras Jokantas (1880-1945 Sibire)**, LKMA Suvažiavimo darbai, IV, 237-239.
96. **Lietuvos ir Apaštalu sosto santykiai amžių bėgyje (iki XVIII amž. galo)**, LKMA Suvažiavimo darbai, IV, 117-152 ir atspaudas.
97. **Prof. K. Jablonskio atminimui (1892-1960)**. Jo įnašas Lietuvos istorijos mokslui, Aidai, 1, 18-22.

1962

98. **Lietuvių tautos rezistencijos reikšmingieji momentai**, Tautos sukilimo prieš bolševikus dvidešimtmečiui atžymėti, Į Laisvę, 29, 10-19.
99. **Tėvo Kazimiero Reklaičio**, MIC, 75 metų sukakčiai, Aidai, 9, 424-425.

1964

100. **Grigaliaus Valavičiaus "Girių revizija" ir Lietuvos didžiųjų girių sunykimo priežastis**. Kelios įvedamos pastabos. Pietinė Lietuva, Grigaliaus Valavičiaus 1559 metų Lietuvos girių aprašyme, Lietuvos Miškininkų

Sąjungos Išeivijoje leidinys Nr. 3, 31 - 35 psl.

101. **Lietuvos istorija naujų šaltinių ir pokarinių tyrinėjimų šviesoje**, LKMA Suvažiavimo darbai, V, 523-600.
102. **Simanas Daukantas ir jo palikimas Lietuvos istorijos srityje**. Šimtmečio sukakčiai (1864. 11.24 - 1964.12.6) nuo pirmojo lietuvių tautos istoriko mirties, Aidai, 9, 385-395.

1965

103. **Vasario 16 aktas**, LE XXXIII, 212-218.
104. **Pirmasis Lietuvos karalius Mindaugas ir jo palikimas**, Metraštinis, I, 53-116.

1966

105. **Lietuvos krikšto problema**, Aidai, 5, 193-198; 6, 266-270 ir 8, 363-367.
106. **Vyskupo P. Bučio (1972 - 1951) atsiminimai**, du tomai apie 600 psl., surašė prof. dr. Z. Ivinskis, red. J. Vaišnora, MIC, išleido Lietuviškos knygos klubas.

1967

107. **Aktualieji Lietuvos istorijos klausimai**, Į Laisvę, 41, 22-28.

1968

108. **Lietuvos istorija iki Gedimino dinastijos išmirimo (1572)**. LE, XV, 291-305.
109. **Vasario Šešioliktoji ano meto tarptautinių santykių fone**, Į Laisvę, 42, 12-19.
110. **Nepriklausomos Lietuvos politinio gyvenimo raida ir lūžiai**, Į Laisvę, 44, 31-55.

1969

111. **Lietuvos ir Sovietų Sąjungos santykių dvidešimtmetis (1918-1939)**. Reikšmingieji etapai šal-

SOVIETINAMAS ŽMOGUS

(Atkelta iš 37 pusl.)

tų už laisvą Lietuvą ir koks už dabartinį statusą?

— 80 - 85 nuošimčiai pasisakytų už dabartinį statusą.

— Jei taip iš tikro būtų, tektų gailėtis ir gėdytis savo tautos. Laukinės tautos siekia laisvės. Mes turime tūkstantmetę istoriją. Mūsų duomenys kiti: 90-95 nuošimčiai pasisakytų už laisvą ir nepriklausomą Lietuvą. Už tai balsuotų ir dalis rusų, apsigyvenusių Lietuvo-

tinių šviesoje, Aidai, 6, 254-260; 7, 290-293 ir 8, 346.

1970

112. Lietuvos Steigiamasis Seimas, jo kilmė ir reikšmė. Į Laisvę, 50, 3-25, 51.

113. Die Baltische Frage im 17. Jahrhundert, 21 p.; atspaudas iš kolektyvinio veikalo Der Ostseeraum im Blickfield der Deutschen Geschichte, Boehlau Verlag, Koeln-Wien.

114. Prof. Pranas Dovydaitis, apaštalautojas ir mokslininkas, Šaltinis ir atspaudas.

1971

115. Dr. Jonė Deveikė ir jos veikla Lietuvos istorijos srityje, Aidai, 8, 355-366.

1972

116. Vasario 16-sios prasmė, Lietuvos dienų, 2, 4.

117. Vasario 16 ir "Lietuvos klausimas" anuomet, ten pat, 5-6.

118. Lietuva ir žydai istorijos šviesoje, Aidai, 1971, 10.

119. Žemaičių vyskupijos įkūrimas; perduota LKM Akademijos metraščiui spausdinti.

120. Lietuvos istorija, vokiečių kalba (rankraštyje).

V. PRIŽGINTAS

je. Tai patvirtina ir čia atsilankę partiečiai.

— Duomenų savo tvirtinimams paremti niekas neturi. Galiu klysti aš, gali klysti ir jūsų šaltiniai.

Atsiveikinau savo vaikystės draugą. Jis vis kvietė atvykti į Vilnių. "Noriu į Lietuvą" atsakiau. Jis palinkėjo išlikti gerais lietuviais. Aš atsakiau, kad klišių išlikti gerais lietuviais yra ir čia, ir ten. Palinkėjau, kad tas klišius visi įveiktume.

STIPENDIJAS SKIRTI...

(Atkelta iš 4 pusl.)

iškelti. O ką bekalbėti apie nepasiturinčius studentus.

Jei rektorius sutiktų tai padaryti ir jei jam tai pasisektų, mes su džiaugsmu studentus ir aspirantus čia priimtume. Esame tikri, kad amerikietiškas daktaras tikrai galės varžytis su sovietiniu "mokslo kandidatu" ir savo žiniomis, ir patyrimu, ir įgudimu dirbti. Gal kiek nukentėtų marksizmas - leninizmas, bet jis jau ir taip kultūringame pasaulyje laikomas atgyvena. Ir A. Pavidonis "Vilnyje" galėtų parašyti, kad vietoje kelnerių ir pardavėjų čia vykty studentai ir jauni profesionalai. Tai tikrai būtų naudinga ir Vilniaus universitetui ir visai Lietuvai.

S. Giedrys

Malonus skaitytojas, savo pastabas apie šį "Į Laisvę" numerį siųsk šiuo adresu: Į Laisvę, Post Office Box 34461,

Los Angeles, Calif. 90034

SKELBTI PALIAUBAS

Prieš Antrąjį pasaulinį karą, japonams užpuolus Kiniją, savo tarpe bekovojo kinai nacionalistai ir komunistai paskelbė paliaubas ir ginklą atsukoprieš bendrą priešą. Lietuva ne užpulta, bet priešo pavergta. Rodos, to fakto turėtų pakakti, kad laisvėje operuojančios lietuviškos jėgos galėtų be didesnių sunkumų išvystyti vieningą akciją, kiek įmanoma, pavergtam kraštui pagelbėti.

Esame pluralistinės visuomenės dalis, tad pasiskirstymas ideologijomis, grupėmis, srovėmis yra neišvengiamas, kad ir kaip kas tam nepritartų ar jį pagrįstai smerktų. Tačiau ne pagrindinė blogybė yra pats pasiskirstymas. Daug blogiau, kad tos grupės, srovės, generacijos nesiekia vieningos veiklos kovoje už Lietuvos išlaisvinimą. Gal pagrindinė klaida buvo tai, kad per pastaruosius 15 metų lietuviškieji veiksniai daugybę kartų rinkosi į pasitarimus ir konferencijas savo kompetencijos riboms nubrėžti, o ne laisvės kovos strategijai išdirbti, planams priimti ir pareigoms atlikti. Vietoje kovos prieš okupantą, prasidėjo nesibaigią beato-dairiški kivirčiai savo tarpe už "valdžios" teritorijos išlaikymą ar kompetencijos ribų praplėtimą. Veikėjų vertingumo mastu imta laikyti priklausymas ar nepriklausymas kokiai organizacijai, o ne jų pajėgumas, patirtis, atlikti darbai praecityje ar pasiruošimas

ir veikla dabartyje. Ir taip buvo prarasta daug brangaus laiko, sugadinta kraujo, išeikvota kovai už Lietuvos laisvę suaukoto pinigų.

Pribrendo ir jau perbrendo laikas kovai savo pačių tarpe paskelbti paliaubas. Tarptautinės politikos lauke prasidėjęs didžiųjų pasaulio galybių manevravimas gali būti ženklas artėjančių istorinės reikšmės lūžių. Įvykiams sutikti neužtenka vien budėti, bet daugiau rodyti budrumo, ryžto daryti sprendimus ir išmintingai bei pasiaukojančiai veikti.

Budėti ir įvykius tiksliai pasitebėti gali ir eiliniai bendruomenės nariai. Jie laiku pajėgia ir aliarmuoti. Gi sprendimai ir veiklos iniciatyva turi ateiti iš vadoviečių. Vien paskutiniu metu "bebudėdami" Amerikos lietuvių vadai pamiršo paveikiai akcijai pašaukti lietuviškas jėgas ryšium su prezidento Nixono pramatyta kelione į Maskvą. Paruoštoji peticija per daug mėgėjiškai suredaguota ir parašų rinkimas neefektingai pravestas.

Kovai dėl Lietuvos laisvės Amerikoje reaktivizuoti reikia naujos konferencijos, kurion turėtų būti pakviesti autoritetingi, patyrę, asmenine auka ištikimybę Lietuvos laisvei paliudiję ir lietuviškame gyvenime prasmingai besireiškią, dr. Adolfo Damušio žodžiais kalbant, susipratusios ir susiprantančios generacijos atstovai.

BENDRUOMENĖ TURI . . .

Bendruomenė turi suorganizuoti stiprias apylinkes ir rinkti lietuvių enciklopedijos anglų kalbaprenumeratas. . . Bendruomenė turi platinti lietuviškas knygas, laikraščius. . . Bendruomenė turi paruošti lituanistinėms mokykloms geresnius vadovėlius . . . Bendruomenė turi nesikišti į politiką . . . Bendruomenė turi jaunimą išlaikyti lietuvišką. . . Bendruomenė turi . . . — tai su patarimais Lietuvių Bendruomenei atskubėjusių žmonių balsai. Tačiau tie garsiai sakomi balsai dažniausia ateina iš tų, kurie jaučiasi stovį šalia Lietuvių Bendruomenės ir savo patarimais siekia ne Bendruomenei padėti, bet ją sukompromituoti.

Patarimas "Bendruomenė turi" implikuoja ir patį patarėją: jis turi stiprinti apylinkes, plintinti enciklopediją, knygas ir laikraščius, lietuviškai auklėti jaunimą, remti lituanistines mokyklas . . . Jeigu viso to patarėjas nedaro, tai jo patarimai yra tik tušti ir nenuoširdūs žodžiai. Bendruomenė yra visiems pilnai atvira ir jos veiklon jungtis nėra jokių apribojimų. Gi patarimas "nesikišti į politiką" pats savyje jau yra politikavimas, siekias savo tariamus priešininkus išstumti iš tam tikro lietuviškos veiklos lauko.

Iš antros pusės, jei "Bendruomenė turi" žodžius kas sako iš nuoširdaus įsitikinimo, tai parodo, kad su Bendruomenės organizuotu gyvenimu ir darbais nėra

susipažinęs.

Bendruomenė nėra koks atominis reaktorius, kurio pagamintą energiją galima pasirinkta linkme mechaniškai nukreipti. Ji yra gyvųjų lietuviškųjų jėgų kūrybiška santalka, ir tos jėgos pačios nustato judėjimo kryptį. Bendruomenė ir juda, nors kaip kiekviena kita organizuota veikla, sutinka kliūčių, patiria sunkumų ir nesėkmių. Bendruomenė suorganizavo centralizuotą lituanistinio švietimo sistemą ir jos pastangomis išleidžiami nuolat tobulesni vadovėliai; mokyklomis, mokytojų kursais, jaunimo kongresais, tautinių dainų ir šokių šventėmis, teatro festivaliais, kultūros kongresais ir kita kultūrine veikla Lietuvių Bendruomenė purena lietuvišką dirvą, kurioje gyvybės syvus gauna lietuviška knyga, laikraštis, enciklopedija, lietuvybė visapusiškai.

Lietuvių Bendruomenė bent iki šiol nesikišo į politiką, jei ją suprasime kaip lietuvių politinių grupių tarpusavius santykius. Tačiau dalyvauti kovoje dėl Lietuvos laisvės yra kiekvieno sąmoningo lietuvio ir visos Lietuvių Bendruomenės ir teisė, ir pareiga. Toje veikloje dalyvauja visų kitų kraštų Lietuvių Bendruomenės, ir niekas neturi teisės iš laisvės kovos išjungti Lietuvių Bendruomenės JAV-se. Tos kovos jėgų atstovavimas svetimųjų tarpe jau yra susitarimo reikalas. Pageidautina, kad tas atstovavimas reikštųsi vieningai.

Mielas skaitytojau,

Jau keleri metai iš eilės "J Laisvę" Tave ištvėringai lanko. Nelik jai skolingas. Niekas nelaukdamas, išrašyk čekį ar nupirk pašto perlaidą ir pasiųsk prenumeratos mokėstį už 1972 metus. Prenumeratos mokėščiu palaikai žurnalo gyvybę.

Jei kas dėl kokių nors priežasčių būtų pamiršęs už 1972 metus atsilyginti ar dar būtų užsilikusi nesumokėta praeities skola, administracija gegužės mėnesį išsiuntinės priminimus. Bet būtų gera, kad to nereikėtų daryti, nes būtų sutaupyta administratoriui laiko, o žurnalui pinigų.

Prašome skaitytojus atkreipti dėmesį, kad administratorius netrukus keliasi į naują butą ir jam skirtus laiškus ir prenumeratos mokėstį tuo tarpu siųsti redakcijos adresu:

**Mr. Aleksas Kulnys
Post Office Box 34461
Los Angeles, California 90034**

Kaip ir kasmet, Europoje ir šią vasarą vyks Lietuviškųjų studijų savaitė, o Wasagoje (Kanadoje) — JAV ir Kanados LFB studijų ir poilsio stovykla. Taip pat šį rudenį Čikagoje kviečiamas visuotinas Lietuvių Fronto Bičiulių Sąjūdžio suvažiavimas. Visi bičiuliai raginami savo atostogas ir laiką planuoti taip, kad galėtumėte šiuose įvykiuose dalyvauti.

Smulkesnės informacijos bus skelbiamos Europos ir JAV - Kanados LFB biuleteniuose.